

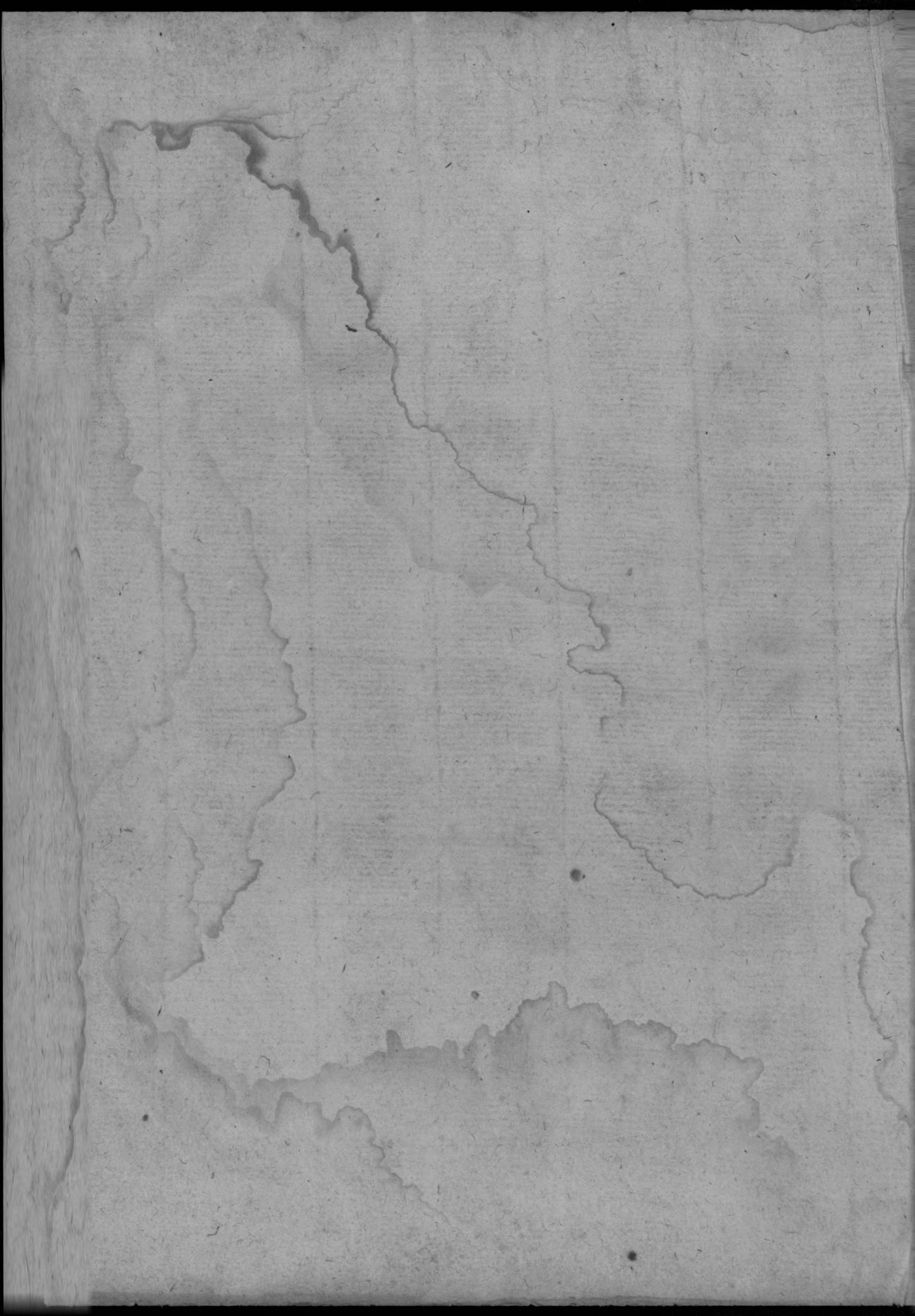

1

129

~~F~~

Fac 4467

Collegii ANTONII Tolosani
DADINI ALTESERRÆ

U. J. PROFESSORIS
Societatis ET DECANI *Jesu*
UNIVERSITATIS TOLOSANÆ,

Catalogo IN LIBROS *Inscriptus*
CLEMENTINARUM
COMMENTARII
ACCESSIONE
SEX PRÆLECTIONES
SOLEMNES

Habitæ pro instaurandis Scholis.

Dono R. I. Petri Rustines

PARISIIS,
Apud LUDOVICUM BILLAINE, in Palatio
Regio.

M. D. C. LXXX.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

ПИОТИ
БАДСИЛ
БАНОСОЯРС
М. С. С.
ЗИТАРИЗАЛАН
ЗОЯДИ
МИЯИКИЕМЕ
НЯТИМО
СЕСЯЯ
ЗИОГОЗ
ЗАИМБОЗ
ПАЯГИЗ
ЛЮДОВИКУМПЛЕЙНЕ
Х. М. С. М.
СЕСЯЯ

ILLUSTRISSIMO VIRO DOMINO
DOMINO
CLAUDIO
LE PELLETIER
PATRICIO
ET COMITI CONSISTORIANO.

IR ILLUSTRISSIME,

Brevem Commentarium in Clementinas nuper dictatum & expositum in
a ij

EPISTOLA

Scholis Tolosanis, in lucem edituro, non
alium à te Patronum & Defensorem
eligere cordi fuit. Quia literas & lite-
ratos amas, ab iisdem te observari &
coli quibuscumque studiis dignissimum
est. Haudquaquam mihi propositum
est, laudes tuas persequi hoc loco, quas
nec capit modus epistolæ. Satis mihi erit
compendio multa complecti. Variis mu-
neribus functus in Republica, Präsidis
in Senatu, Präpositi in Vrbe Regia, Co-
mitis in Consistorio Principis, ubique
te majoribus dignum probasti. Maxi-
mum in Senatu tui desiderium reliqui-
sti, in Vrbe aeterna meritorum monu-
menta, oblivioni tui nominis opposita
mole, quæ civitatis decus & securitas est.
Tot dotibus agnatum te sibi vindicavit,
& Consiliis ascivit Rex Christianissimus,
quo jure metalla auri & argenti, quæ

EPISTOLA:

ubique nascuntur, sunt Principis; non
Senatui, & Urbi, sed Republicæ te na-
tum esse intelligens. Vivat maximus
Princeps in longos annos, teque quo
cœpisti, successu rerum fruatur. Crescat
in dies gloria restituti apud nos Iuris
Civilis, ad invidiam usque Romanorum.
Scient posteri te unum è Iudicibus datis
à Principe, non minimam huic negotio
operam contulisse. Interim dum Iuris
Civilis studium fervescit, ne videatur
contemni Ius Canonicum, hanc Operam
in Clementinas institui, in qua & ele-
menta rei Beneficiaria & vestigia praxis
Forensis quâ utimur, satis diligenter ob-
servavi. Eo magis placuit lectum Opus,
quod versatur circa Concilium Gallica-
num, Viennense scilicet, quod est opus
Clementis V. Summi Pontificis, natione
Galli & Aquitani. Iam olim illud Glossis

EPISTOLA.

illustrevit Ioannes Andreas, unus e principibus Iuris Canonici, jussu Ioannis XXII. Pontificis Galli & conterranei mei, id est, Cadurci. Quamvis ego me longè imparem sentiam, tamen non dubitavi eodem ex agro spicas legere. Post messem superest spicilegium. Istud qualemcumque sit, eà quā prætas humitatis laude, quæso suscipe, & Auctorem jam pæne octogenarium in tui obsequio extrema spirantem, inter clientulos admittere dignare.

VIR ILLUSTRISSIME

Addictissimus & devotissimus A N T.
DADINUS ALTESERRA,
U. J. Professor, & Decanus
Universitatis Tolosanæ.

Tolosa 25. Mart. 1680.

INDICULUS CLEMENTINARUM

quæ in hoc Opere commentariis illustrantur.

LIBER I.

TIT. II. De Rescriptis.	Clem. In plerisque.	11	
	Clem. Quod circa.	12	
C LEMENTINA Abbatibus. pag. 1	Clem. Statutum.	13	
	Clem. Cùm concessa.	14	
Clem. Etsi principalis.	2		
Clem. Auditor.	3	TIT. IV. De Renuntiatione.	
Clem. Gratiæ.	4		
Clem. Literas.	5	Clem. Cùm illusio.	14
TIT. III. De Electione & Electi potestate.		TIT. V. De supplenda negligentia Prælatorum.	
Clem. Cùm rationi.	5	Clem. Quia Regulares.	15
Clem. Ne Romani.	6	§. Præmissa.	16
§. Eo tamen proviso.	7	§. In quibus.	17
§. Sanè.	ibid.		
§. Porro.	8	TIT. VI. De ætate, qualitate & ordine præficiendorum.	
§. Cæterùm.	ibid.		
§. Verùm.	ibid.		
Clem. Causam.	9	Clem. Cùm Ecclesiæ.	17
Clem. Constitutionem.	10	Clem. Ut ii qui.	ibid.

INDICULUS.

Clem. Generalem.	18	Clem. Esi ab Apostolice.	ib.
TIT. VII. De officio Vicarii.		TIT. X. De Procuratoribus.	
Cl. un. Quæ de Ecclesiis.	19	Clem. Instrumento.	21
TIT. VIII. De officio ♂ potestate judicis delegati.		Clem. Non potest.	ibid.
		Clem. Religiosus.	ibid.
		Clem. Procuratorem.	22
Cl. un. Judices.	19	TIT. XI. De in integrum	
TIT. IX. De officio Ordinarii.		restitutione.	
Clem. Ut Clericorum.	20	Cl. un. Ab Ecclesia.	22

LIBER II.

TIT. I. De Judiciis.		Clem. Cùm lite.	27
C LEMENTINA Du- dum.	23	TIT. VI. De sequestratione possessionum et fructuum.	
Clem. Dispensiosam.	24	Cl. un. Ad compescendas.	28
TIT. II. De foro competenti.		TIT. VII. De probationibus.	
Cl. un. Quamvis.	24	Cl. un. Literis.	29
TIT. III. De causa possessionis et proprietatis.		TIT. VIII. De testibus.	
Cl. un. Causa.	25	Clem. Cùm Judæi.	30
TIT. IV. De dolo et con- tumacia.		Clem. Testibus.	ibid.
Cl. un. Si ante.	26	TIT. IX. De jurejurando.	
TIT. V. Ut lite pendente nihil innovetur.		Cl. un. Romani.	30
Clem. Si duobus.	26	TIT. X. De exceptionibus.	
		Cl. un. Excommunicationis.	31
		TIT.	

INDICULUS.

TIT. XI. De sententia & re judicata.	Clem. <i>Quamvis.</i> 34 §. <i>Quod si judex.</i> 35 Clem. <i>Sicut.</i> ibid.
Clem. <i>Ut calumniis.</i> 32	Clem. <i>Quamdiu.</i> ibid.
Clem. <i>Pastoralis.</i> ibid.	Clem. <i>Appellant.</i> 36
TIT. XII. De appellationibus.	Clem. <i>Si appellationem.</i> ib.
Clem. <i>Si à judicibus.</i> 33	Clem. <i>Cum à repulsione.</i> 37

LIBER III.

TIT. I. De vita & honestate Clericorum.	Clem. <i>Monasteriorum.</i> 43 Clem. <i>Si una.</i> 44
---	---

CLEMENTINA Diaec-
sanis. 37

Clem. *Quoniam.* 38

TIT. V. De rerum permutatione.

Cl. un. *Ne concessione.* 46

TIT. II. De Præbendis.

Clem. *Si Dignitatem.* 39

Clem. *Per literas.* 40

Clem. *Si plures.* 41

Clem. *Si Romanus.* ibid.

Clem. *Si de Beneficio.* 42

Clem. *Si juxta.* ibid.

TIT. VI. De testamentis & ultimis voluntatibus.

Cl. un. *Religiosis.* 46

TIT. VII. De sepultaris.

Clem. *Eos qui.* 47

Clem. *Dudum.* ibid.

§. *In Ecclesiis.* 48

§. *Statuimus.* ibid.

§. *Hujusmodi.* ibid.

TIT. III. De concessione
Præbendæ & Ecclesiæ non
vacantis.

Cl. un. *Cum ei.* 43

TIT. IV. De rebus Ecclesiæ
non alienandis.

TIT. VIII. De decimis, pri- mitiis & oblationibus.

Clem. *Religiosi.* 49

INDICULUS.

Clem. <i>Si Beneficiorum.</i>	50	Clem. <i>Cùm de quibusdam.</i>	61
TIT. IX. De Regularibus, & transiuntibus ad Religionem.		Clem. <i>Quia contingit.</i>	ibid.
Clem. <i>Ut Professores.</i>	50	§. <i>Ut autem.</i>	62
Clem. <i>Eos qui.</i>	51	§. <i>Præmissa.</i>	63
TIT. X. De statu Monachorum vel Canonicorum Regularium.		§. ult. <i>Cæterūm.</i>	ibid.
Clem. <i>Ne in agro:</i>	51	TIT. XII. De jure Patronatus.	
§. <i>Statuimus.</i>	52	Clem. <i>Ut Constitutio.</i>	63
§. <i>Verūm.</i>	54	Clem. <i>Plures.</i>	64
§. <i>Sanè.</i>	ibid.	<i>Vide Additionem ad Commen-</i>	
§. <i>Regula.</i>	ibid.	<i>tarium in hanc Clementi-</i>	
§. <i>Porro.</i>	55	<i>nam,</i>	
§. <i>Si quis autem.</i>	ibid.	<i>pag. 89</i>	
§. <i>Si qui verò.</i>	56	TIT. XIII. De censibus, exa-	
§. <i>Quia verò.</i>	ibid.	<i>cutionibus & procurationibus.</i>	
§. <i>Ad hæc.</i>	57	Clem. <i>Cùm sit.</i>	64
§. <i>Cæterūm.</i>	ibid.	Clem. <i>Ad nostrum.</i>	65
§. <i>Sanè Prioratus.</i>	58	Clem. <i>Præsenti.</i>	ibid.
§. <i>Ad ampliationem.</i>	ib.	TIT. XIV. De celebratione	
§. ult. <i>Præmissa.</i>	59	<i>Missarum, & aliis divinis</i>	
Clem. <i>Attendentes.</i>	ibid.	<i>Officiis.</i>	
§. <i>Visitatores.</i>	ibid.	Clem. <i>Gravi.</i>	65
§. <i>Statuimus.</i>	60	Clem. <i>Dignum.</i>	66
§. <i>Illas quoque.</i>	ibid.	TIT. XV. De Baptismo &	
§. <i>Ipsos autem.</i>	61	<i>eius effectu.</i>	
§. <i>Si qui verò.</i>	ibid.	Cl. un. <i>Præsenti.</i>	66
TIT. XI. De Religiosis domi-		TIT. XVI. De reliquiis &	
<i>bus, ut Episcopo sint subjectæ.</i>		<i>veneratione Sanctorum.</i>	
		Cl. un. <i>Si Dominum.</i>	66

INDICULUS.

TIT. XVII. *De immunitate Cl. un. Quoniam Ecclesiarum.* 67

LIBER IV.

TIT I. *De consanguinitate & affinitate.*

CLEMENTINA unic. *Eos qui.* 67

LIBER V.

TIT. I. <i>De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.</i>	TIT. V. <i>De usuris.</i>
CLEMENTINA Inter. 68	Cl. un. <i>Ex gravi.</i> 73
Clem. Cùm sit. 69	§. Cæterùm. 74
TIT. II. <i>De Judæis & Saracenis.</i>	§. Sane. ibid.
Cl. un. <i>Cedit.</i> 69	TIT. VI. <i>De excessibus Prælatorum.</i>
TIT. III. <i>De Hæreticis.</i>	Cl. un. <i>Frequens.</i> 74
Clem. <i>Multorum.</i> 70	TIT. VII. <i>De privilegiis & excessibus Privilegiatorum.</i>
§. Sanè quia. 71	Clem. <i>Religiosi.</i> 77
§. Porrò. ibid.	§. <i>Quibus.</i> ibid.
§. Verùm. ibid.	§. Sane. ibid.
Clem. <i>Nolentes.</i> 72	Clem. <i>Archiepiscopo.</i> 78
Clem. <i>Ad nostrum.</i> ibid.	TIT. VIII. <i>De pœnis.</i>
TIT. IV. <i>De homicidio voluntario vel casuali.</i>	Clem. <i>Si quis.</i> 78
Cl. un. <i>Si furiosus.</i> 73	§. Sane. 79
	Clem. <i>Multorum.</i> ibid.
	Clem. <i>Cupientes.</i> ibid.

INDICULUS.

§. <i>Sane.</i>	80	§. <i>Deinde.</i>	ibid.
TIT. IX. <i>De pænitentiis & remissionibus.</i>		§. <i>Porro.</i>	ibid.
Clem. <i>Cum secundūm.</i>	80	§. <i>Proinde.</i>	84
Clem. <i>Abusionibus.</i>	ibid.	§. <i>Cumque annui.</i>	ibid.
§. <i>Ad hæc.</i>	ibid.	§. <i>Ex talibus.</i>	ibid.
TIT. X. <i>De sententia excommunicationis, suspensionis & interdicti.</i>		§. <i>Cumque dicti.</i>	ibid.
Clem. <i>Ex frequentibus.</i>	81	§. <i>Verūm etiam.</i>	ibid.
Clem. <i>Gravis.</i>	ibid.	§. <i>Cumque dicti Ordinatis.</i>	ibid.
Clem. <i>Cum ex eo.</i>	ibid.	§. <i>Licet vero.</i>	85
Clem. <i>Si Summus Pontifex.</i>		§. <i>Rursus cum prædictus.</i>	ibid.
ibid.		§. <i>Hinc est.</i>	ibid.
TIT. XI. <i>De verborum significatione.</i>		§. <i>Quamvis.</i>	ibid.
Clem. <i>Exivi.</i>	82	§. <i>Circa equorum.</i>	86
§. <i>Cum autem.</i>	ibid.	§. <i>Ex præmissis.</i>	ibid.
§. <i>Dubitaverunt.</i>	ibid.	§. <i>Demum quia.</i>	ibid.
§. <i>Cum vero.</i>	ibid.	§. <i>Verūm si.</i>	87
§. <i>Præterea.</i>	83	§. <i>In destituzione.</i>	ibid.
		§. <i>Cæterūm.</i>	ibid.
Clem. <i>Sæpe.</i>		Clem. <i>Sæpe.</i>	87

PRÆLECTIONES SOLEMNES.

A D Cap. <i>Constitutus.</i> 9.	Ad Cap. 2. <i>De clandestin.</i>	de-
<i>De in integr. restit.</i>	<i>spons.</i>	pag. 118
pag. 93		
Ad Cap. <i>Nisi essent.</i> 21.	<i>Quasitum.</i>	De re-
<i>Præbendis.</i>	<i>rum permut.</i>	pag. 127
pag. 101		
Ad Leg. <i>Pactum dotali.</i> 3.	<i>Ad Leg. ult. ff.</i>	<i>De hæred.</i>
<i>Cod. De Collat.</i> pag. 110	<i>instituend.</i>	pag. 135

ANTONII

ANTONII
DADINI ALTESERRÆ
IN LIBROS
CLEMENTINARUM
COMMENTARII.

IN LIBRUM I.

TIT. II. *De Rescriptis.*

Clementina Abbates.

BBATES & alii Prælati Regulares , quibuslibet administrationibus præsidentes , quos Patres Abbates vocat , cap. ult. *de Regularib.* occasione Prioratum seu aliorum locorum eisdem subditorum , nullum per litteras Apostolicas possunt convenire , nisi coram judice , apud quem Prioratum & locorum ipsorum Prioribus hoc liceret : nec occasione locorum ad mensam pertinentium , aliud in ipsis super hoc licet , quam si loca præfata speciales sub eis gubernatores haberent . Si quis autem aliud præsumperit , damnatur in expensas & interesse , id est , in id omne quod rei interest alibi conveniri . Hæc Constitu-

A

2 IN CLEMENTINAS

tio lata est , quia per Abbates & Prælatos majores in causis Prioratum & aliorum membrorum subditorum adversarii conveniebantur apud judices delegatos à Sede Apostolica , rei distingendi causa , cap. *Statutum. de rescript. in VI.* In actionibus in personam reus convenientius est , ubi domicilium habet , L. *Hæres absens. §.* *Proinde. ff. de judic. L. 2. C. de jurisdic.* In actionibus in rem reus, id est , possessio convenientius est , ubi domicilium habet , vel ubi res posita est , L. ult. C. *Ubi in rem actio. L. ult. C. de prescript. long. temp.* Abbates vel alii Prælati Regulares majores in causis Prioratum subditorum , vel membrorum eorumdem , non possunt per litteras Apostolicas convenire adversarios apud judices delegatos à Sede Apostolica , quia hoc plerumque fit adversarii distingendi & vocandi causâ ; sed apud judices competentes locorum , ne detur occasio vexationi : sic venditor ab emptore conventus , ut eum evictionis nomine defendat , non potest uti præscriptione seu privilegio fori sui ; sed sequi debet forum emptoris , L. *Vendor. ff. de judic. L. 1. C. Ubi in rem act.*

Clem. *Etsi principalis.*

EX Constitutione Bonifacii VIII. causæ non possunt mandari à Sede Apostolica , vel Legatis ipsius , nisi personis dignitate præditis , vel personatum obtinentibus , vel Cathedralium Ecclesiarum Canonicis , cap. *Statutum. hoc tit. in VI.* Quæsum est , an Officialis Episcopi valeat delegari à Sede Apostolica. Ratio dubitandi esse videbatur , quod Officialis Episcopi non habet dignitatem per se , quia non exercet propriam jurisdicitionem , sed mandatam ab Episcopo : unde ab Officiali non appellatur ad ipsum Episcopum , sed ad Metropolitanum , ne ab eodem ad se ipsum appelletur , quia unum est forum Episcopi & Officialis , cap. *Referente. de præbend. cap. Romanā. §. 1. de appell.* in VI. Tamen Officialis principalis Episcopi potest dari judex à Sede Apostolica , ex hac Constit. cuius se causam impulsivam , id est , auctorem fuisse , non silet Jo. Andreas hic : & ante hanc Constit. Officialis Episcopi solebat delegari à Sede Apostolica , cap. *Insinuante. de offic. delegat. cap. Dilecti filii. de appellat.* quia Officialis principalis Episcopi habet dignitatem : unde Missus Dominicus dicitur , cap. 2. *de Regular. cap. 1. de frigid. & malefic.* Sed quid dicendum in Officiali seu Vicario Capituli , Episcopali Sede vacante , videtur non posse delegari à Pontifice , cùm non possit

C O M M E N T A R I I.

dici Vicarius Episcopi qui non existit, Clem. ult. infr. *de Procur.*
 Tamen Officialis Episcopi appellatione continetur, etiam Vicarius Capituli, Sede vacante, cùm sit Officialis, seu administrator jurisdictionis Episcopalnis, cap. unic. *de major. & obed.* in VI.
 Idemque dicendum de Officiali Episcopi electi & confirmati nondum consecrati, quia electus confirmatus nondum consecratus exercet ea omnia quæ sunt jurisdictionis, cap. *Transmis-
 sam. de elect.* Prior etiam Conventualis, quamvis non consuevit ad Prioratum per electionem assumi, potest judex delegari à Sede Apostolica, vel ipsius Legato, ex hac Constit. quia Prioratus Conventualis est dignitas, cap. *Nisi essent. de præbend.* Oldrad. cons. 257. Marcus part. i. decis. 1244. Prioratus Conventualis naturâ suâ est electivus, non collativus, quia Prior Conventualis est vice Abbatis, Clem. *Ne in agro. §. Cæterum. infr. de stat. Monach.* cap. *Cum in Ecclesiis. de major. & obed.* Tamen de consuetudine confertur, ut hîc, &c. Clem. *Ne in agro. §. Cæterum.* Officialis tamen foraneus Episcopi, vel Religiosus Monasterii Prior Claustral, non potest delegari à Sede Apostolica, ex hac Constitutione. Officialis foraneus Episcopi est qui est foris, extra civitatem: Officialis Episcopi, in certa parte diœcefis, cap. *Romanâ. de offic. Ordin.* in VI. Idem de Decano Rurali, qui in parte diœcefis gerit vices Episcopi, can. *Nullus. 16. qu. 7. cap. i. Ne
 Prælat. vic. suas.* Ratio dubitandi erat in Priore Claustral, quod Prior claustral est vice Abbatis, & habet administrationem jurisdictionis regularis, absente Abate, cap. *Cum ad Monasterium.* versic. *Prior. de stat. Monach.* Sed Prior Claustral non est dignitas, revocatur ad nutum Abbatis, disto cap. *Cum ad Monasterium. §. Tales.* Idem de Sacrista, Custode, vel Camerario Monasterii, qui sunt nuda officia, ut ait Jo. Andreas hîc. Ante hanc Constitutionem Prior Claustral solebat delegari, cap. *Licet. de
 præbend. cap. Ex tenore. de concess. præbend.* quia nondum determinatae erant qualitates personarum, quibus debeant causæ delegari à Sede Apostolica. Sed hoc immutatum Constit. Innocentii IV. quæ non extat, & quæ transfusa est in Constit. Bonifacii VIII.

Clem. Auditor.

AUDITORES in Curia Romana vocantur Auditores sacri Palatii, quibus causatum cognitio demandatur à Summo

A ij

Pontifice, vel Vicecancellario. Auditor in Curia datus à Sede Apostolica in causa Beneficiali, ubi causâ cognitâ pronuntiavit, alicui Beneficium deberi, potest conferre eidem Beneficium, cui antè debitum pronuntiavit, ut evitetur circuitus. Ratio dubitandi esse videbatur, quod judex datus, ubi pronuntiavit Beneficium illi deberi, functus est officio suo, L. *Judex posteaquam ff. de re judic. cap. Cum in literis. de off. deleg.* Statim desinit esse judex, nec potest exequi sententiam suam: sed ejus est, qui judicem dedit, exequi sententiam judicis à se dati, L. *A divo Pio. in princ. eod. tit. de re judic.* Auditor datus à Sede Apostolica audit tantum partes, & refert ad Summum Pontificem, cap. *Dilectus.* in Antiqua infr. hoc tit. cap. *Super quæstionum. de offic. deleg.* Judex datus in causa præsentationis, non potest præsentatum Clericum instituere in fraudem Episcopi, vel Archidiaconi, ad quos institutio pertinet, cap. *Super eo. de offic. deleg.* Procurator non potest excedere terminos mandati, L. 5. ff. *Mandat.* L. *Si procurator.* L. *Maritus.* C. *de Procurator.* Sed hoc jure judex delegatus à Sede Apostolica potest exequi sententiam suam, cap. *Significasti. cap. Quærenti. cod. tit. can. Quisquis. 2. qu. 6.* quia habet quasi ordinariam jurisdictionem, exemplo judicis dati à Principe, L. *A judge.* C. *de judic.* Judex datus à Pontifice, posteaquam pronuntiavit alicui Beneficium deberi, sine alio mandato speciali potest conferre Beneficium, cui debitum pronuntiavit, vitandi circuitus causâ, quia rerum expediendarum causâ circuitus vitandus est, L. *Dominius. ff. de condit. indebit.* L. 3. §. ult. *de don. int. vir. & uxor.*

Clem. Gratiae.

MANDATO Apostolico seu gratiae, ut provideatur de Dignitate vel Beneficio Curato nondum vacante, renun-
tiasse videtur, qui ante adeptionem ejusdem aliud Beneficium pacificè asscutus est, quod de jure simul cum Dignitate vel Beneficio in vim dictæ gratiae debito retinere non posset, licet illud resignaverit, aut resignare paratus sit. Ratio est, quia ejusmodi mandata, seu gratiae de providendo conceduntur pro pauperibus Clericis, & assecutione pacifica cujuscumque Beneficii, quasi tacita remissione extinguuntur. Unde si pauper Clericus, qui mandatum impetravit, ut ei per Ordinarium provideretur de Beneficio, antequam ei provideretur, aliud Beneficium asse-
cutus sit; Ordinarius non tenetur ei providere in vim mandati,

COMMENTARI.

cum cesseret causa mandati , cap. *Si pauper. de præbend.* in VI. Maximè cum mandatum concessum est in forma pauperum , cap. *Cum secundum. de præbend.* Mandatum de providendo solvitur aseccutione cujuscumque Beneficii , licet illud resignaverit , vel resignare paratus sit , quia gratia semel extincta non restituitur , ut obligatio semel extincta non reviviscit , L. *Qui res. §. Aream. ff. de solut.*

Clem. Literas.

RESCRIPTUM de conferendo Beneficio quamprimum vacaturo non extenditur ad Beneficium , post datam rescripti creatam , ex hac Constit. quia mandata de providendo sunt odiosa , & non extenduntur de casu ad casum , cap. *Quamvis. de præbend.* in VI. Sic rescriptum ad lites non porrigitur ad lites futuras & nondum natas , cap. ult. *de rescript.* cap. *Dispensia.* eod. tit. in VI. Tractatus futuri temporis non pertinet ad officium judicis , L. i. §. 2. ff. *de usur.*

TIT. III. De Electione & Electi potestate.

Clem. Cùm rationi.

RELIGIOSUS in Abbatem alterius Religionis , vel habitus id est , alterius Ordinis , qui habitu discernitur , eligi non potest , ex hac Constit. & cap. *Nullus.* eod. tit. in VI. Ratio sub-jungitur , quia rationi non congruit homines disparis professionis in eisdem Monasteriis sociari : quod desumptum est ex can. *In nova. 16. qu. 7.* Beneficia regularia non possunt conferri Religiosis Professis alterius Monasterii , vel Ordinis , quia idem non potest habere locum in diversis Monasteriis , quorum unum non dependeat ab alio : & hoc , nisi ex dispensatione Summi Pontificis , cap. *Cum singula. §. Prohibemus. de præbend.* in VI. Hodie ex Conc. Trid. Sess. 14. *de reform.* cap. 10. statutum est , ut regularia Beneficia , per obitum , aut resignationem vacantia , Religiosis tantum illius Ordinis , vel iis qui habitum omnino suscipere , & professionem emittere teneantur , non aliis , conferantur. Beneficia regularia non possunt conferri Religiosis alterius Ordinis , nisi rite fuerint illum Ordinem professi , d. cap. *Nullus.* Quod si electio vel collatio aliter fiat , ipso jure est nulla & itrita , ex

hac Constit. & d. cap. Nullus. Ex hoc tamen Monachus vel Religiosus non prohibetur eligi in Episcopum cujuslibet secularis vel regularis Ecclesiæ , ex hac Constit. & d. cap. Nullus. cap. Cum olim. de privileg. can. de Monachis. 16. qu. 1. can. Statutum. 18. qu. 1.

Clem. Ne Romani.

OLIM eleætio Romani Pontificis fiebat à Clero & plebe, can. *Ego Ludovicus.* 63. dist. Sed tandem schismatis vitandi causâ eleætio ejus devoluta est ad Collegium Cardinalium , ex Constit. Nicolai II. in Conc. Lateranensi , can. *In nomine Domini.* 23. dist. Hoc jure eleætio Gregorii VII. facta est per solos Cardinales, ut patet ex decreto electionis ipsius apud Platinam , & similiter eleætio Alexandri III. ex Radevico de Gest. Friderici , lib. 2. cap. 50. Et ut tolleretur deinceps materia schismatis , in Concilio Lateranensi habitu sub ipso Alexandro III. statutum est, ne eleætio Romani Pontificis valeat , nisi facta sit saltem consensu duarum partium totius Collegii Cardinalium, *c'est les deux tiers,* cap. *Licet.* hoc tit. Ex Constit. etiam Gregorii X. alia quædam statuta sunt circa electionem Romani Pontificis , cap. *Ubi periculum.* hoc tit. in VI. Sed quia irrepit opinio quorumdam , quòd Constit. Gregorii X. lata pro electione Romani Pontificis per cœtum Cardinalium Romanæ Ecclesiæ , modificari , id est , modum recipere , corrigi , vel immutari , aut quid ei detrahi , vel addi , sive dispensari circa ipsam , vel aliquam ejus partem , aut ei renuntiari , vacante Sede Pontificia , potuit. Clemens V. ex hac Constit. lata in Conc. Viennensi de fratribus consilio , & Concilii sententia , hanc sententiam damnavit optima ratione , quia lex superioris per inferiorem tolli non potest , can. *Inferior.* 21. dist. can. *Cum inferior. de major.* & obed. L. ult. C. *de legib.* Imò Sede vacante nihil innovandum , cap. *Novit. ne Sede vac. aliq. innov.* Et Concilium non potest tollere decreta Pontificis , can. *Cuncta per mundum.* 9. qu. 3. Cœtus Cardinalium non potest tollere , immutare , vel corriger Constitutio[n]es Pontificias , Sede vacante , nisi quatenus in Jure expressum est , id est , Constit. prædicta Gregorii X. ex hac Constit. Gloss. in cap. unic. verb. *Sede vacante. de schismatic.* in VI.

§. *Eo tamen promisso.*

VACANTE Sede Pontificia officia Curiæ expirant morte Pontificis, præter Camerarii, & majoris Pœnitentiarii officia. Officia Curiæ expirant morte Pontificis, quia habent potestatem delegatam, quæ expirat morte mandantis, cap. *Licet. supr. de offic. delegat. L. Et quia. ff. de jurisdict. Officia Camerarii & Pœnitentiarii non expirant*, Sede vacante, morte Pontificis: officium Camerarii scilicet, ut consulatur temporalibus Ecclesiæ. Olim Camerarii officium fuit, temporalia, id est, stipes pauperibus erogare, ut notat Joannes vetus *Glossator in can. I. 8. qu. I.* Hodie est majus officium, quod præst ærario Cameræ Apostolicæ, & habet Auditores, etiam Sede vacante, ut notat Joannes Andreas hîc. Tamen Sede vacante Cardinales nihil recipiunt de Camera, & omnia reservantur futuro successori, cap. *Ubi periculum. §. Provisiones. hoc tit. in VI.* Pœnitentiarii officium non desinit morte Pontificis, ut consulatur periculo animarum. Sede vacante cœtus Cardinalium non potest instituere novos Officiales Curiæ. Tamen Sede vacante Camerarius & major Pœnitentiarius, vel aliqui alii ex minoribus Pœnitentiariis, quorum officium non expirat morte Pontificis, si morte vel alio casu, putâ valetudine, vel furore superveniente, deficiant; cœtus Cardinalium ad tempus vacantiæ, potest in locum deficientium alios subrogare, vel plures etiam in locum unius, quoad Pœnitentiarios, si hoc eidem cœtui concorditer, id est, communis consensu visum fuerit. Ait, concorditer, quia unius dissensus potest hoc impedire: & hoc speciale est, nec pertinet ad Beneficia conferenda. Collegium Cardinalium Sede vacante nihil recipit de Camera Papæ, sed ea omnia servantur futuro successori, d. cap. *Ubi periculum.* Non potest conferre Beneficia ecclesiastica ad provisionem Pontificis spectantia, quia collatio Beneficiorum est in fructu, & reservatur futuro successori. *Selva de Benefic. part. 2. quæst. 2. num. 10. Marcus tom. I. qu. 93.*

§. *Sane.*

SI Romanus Pontifex moriatur extra civitatem, id est, extra Urbem, eleæcio successoris celebranda est in civitate, in qua defunctus, erat tempore mortis cum Curia, ne mora fiat ele-

& ionis; & absentes Cardinales non sunt vocandi, sed expeſtan-
di tantum per decem dies, cap. *Ubi periculum.* §. *Hoc sacro.* hoc
tit. in VI. Alias electio Episcopi facienda est vocatis omnibus
qui habent jus eligendi, de provincia, cap. *Coram dilecto. de elec-*
to. Quod si Episcopus moriatur extra civitatem, in qua erat cum
Curia, electio successoris celebranda est in civitate, in cuius dis-
trictu seu territorio Pontifex mortuus fuerit. Et hoc casu districtus
seu territorii nomine diocesis intelligenda est, quandoque ter-
ritorium pro diocesi, can. *Si quis Episcopum.* 16. qu. 5.

§. Porro.

ELECTIO Romani Pontificis celebranda est per Cardinales
inclusos in Conclavi, cap. *Ubi periculum.* §. *In eodem.* hoc tit. in
VI. Quod si Cardinales omnes simul, vel successivè, id est,
variis temporibus exierint de Conclavi, ex causa valetudinis, vel
infirmitatis, vel alia justa causa, compellendi sunt reintrare
quamprimum idem Conclave, sub pœnis Constitutionis Gre-
gorii X. Cardinales autem Conclave reintrantes, debent ad elec-
tionem procedere, secundum statum, id est, locum in quo erant
in Conclavi, eo tempore quo è Conclavi exierunt, ne mutetur
status Conclavis, & per hoc locus detur discordia.

§. Ceterum.

HOC speciale est in electione Summi Pontificis, quod Cardi-
nales excommunicati, suspensi vel interdicti, non repelluntur ab
electione, ut tollatur omnis occasio discordia & schismatis, ex
hoc §. Alias in electione Episcopi vel alterius Praelati suspensi
& excommunicati, non possunt eligere, neque eligi, cap. *Cum*
inter R. seniorem. cap. *Illa quotidiana. de elec-* cap. *Cum dilectus. de*
consuetud. cap. ult. *de Cleric. excomm. ministr.*

§. Verum.

ELECTI quorum electionis confirmatio pertinet ad Sedem
Apostolicam, cap. *Cupientes.* hoc tit. in VI. & alii qui ex qua-
cumque causa ad Sedem Apostolicam venire, vel mittere com-
pelluntur; ad ipsam, cum vacat, ac si non vacaret, venire, vel
mittere tenentur, ne mora fiat confirmationi electionis, pro-
pter

COMMENTARI.

pter spem quod electio brevi fiet , & Ecclesia diu non vacabit.
Casum adversamque fortunam spectari neque civile , neque na-
turale est , L. *Inter stipulantem. §. Sacram. de V. O.*

Clem. Causam.

CAUSA electionis , postulationis , seu provisionis , per ap-
pellationem ad Sedem Apostolicam emissam , tunc ad ean-
dem Sedem devoluta censetur , cum in appellati aut ejus Pro-
curatoris , in ipsa causa specialiter constituti , præsentia interpo-
sita fuerit , aut eorum alteri intra mensem ab interpositione
ipsius , vel post mensem , quamprimum commode fieri poterit ,
legitimè intimata , porrecto scilicet libello authentico appella-
tionis , & ejus copia seu exemplo tradito . Etiam in judiciis Ec-
clesiasticis appellatio interponitur per libellum , can. *Synodum.*
17. dist. can. Lotharius. 31. qu. 2. Quod si appellatus absit , ap-
pellatio devolvitur ad Sedem Apostolicam , intimato libello ap-
pellationis ad domum , in qua appellatus communiter domici-
lium habuit , id est , majore parte anni , ubi domicilium quis ha-
bet , ubi quis larem rerumque suarum summam constituit , L. 4.
L. *Eius qui. §. 1. & 2. ff. Ad municipal. L. Cives. C. de incol. libr. 10.*
Citatio fit ad faciem , id est , ad personam , si reus adsit ; vel ad do-
mum , si reus non adsit , neque Procuratorem domi reliquit , L.
Scire oportet. §. 1. ff. de excus. L. 5. §. Etsi forte quod vi aut clam.
Quod si domus in remotis existat , libelli appellatio intima-
tio fieri debet in Ecclesia Cathedrali , in cuius civitate vel dic-
cesi consistit Beneficium , ut hic , & Clem. *Quamvis. de for. com-*
pet. Ait , in Ecclesia , id est , in valvis Ecclesiae ; & ita intelligen-
dum in cap. *Ex tuae. de Cleric. non resident.* Et nihilominus utro-
que casu in Ecclesia vel Beneficio de quo agitur , appellatio pu-
blicanda est : & si quandocumque petatur , copia appellato fieri
debet libelli appellatio , quia ibi domicilium habere videtur ,
ubi residere debet officii causâ , d. cap. *Ex tuae.* Quod si propter
appellati metum aut potentiam libellus appellatio appellato
tutò intimari nequeat , appellatio in loco aliquo publico sole-
niter publicanda , ad hoc ut ad appellati , seu ejus Procuratoris
notitiam possit verisimiliter pervenire , ut hic , & cap. *Constitu-*
tis. supr. de testib. L. *De pupillo. §. Si quis ipsi Pratori. ff. de oper. nov.*
nuntiat. Intimatio appellatio aliter facta non valet , nec cau-
sam devolvit ad Sedem Apostolicam , ex hac Constit.

Clem. Constitutionem.

EX Constitutione Gregorii, si quis electioni, postulationi, vel provisioni se opponat, opponendo contra formam electionis, vel contra personam eligentium, vel electi, sive provisi, & ob id ab electione, postulatione vel provisione appellaverit, appellans in instrumento publico, vel literis appellatio-nis, omnia nominativum exprimere debet, quæ intendit objicere in formam electionis, vel personas eligentium, vel electi, præ-stito juramento calumniæ, coram personis authenticis, id est, idoneis testibus: alioqui non potest objicere aliqua, quæ non fuerint expressa in hujusmodi instrumento, vel literis, nisi ali-iquid postea forte emergerit de novo, cap. *Ut circa.* hoc tit. in **V I.** cap. *Is qui.* cap. *Qui contra.* eod. tit. Sed ex hac Constit. prædictum capitulum locum non habet, quando quæ opponuntur contra formam electionis, vel personam eligentium, vel elec-ti, directè respiciunt jus Ecclesiæ, vel personæ opponentis: sed tantum ubi per competitorem vel oppositorem appellantem in formam electionis, aut personas eligentium, vel electi defectus, putà defectus scientiæ vel ætatis; vel personæ, putà defectus natalium, irregularitas, vel crima opponuntur. Cæterum cùm appellans in libello appellationis omittit debitam circumstantiarum specificationem, circa defectum in forma elec-tionis, vel crima eligentium, vel electi, non est postmodum super his audiendus in prosecutione appellationis, etiamsi hu-jusmodi circumstantias, vel probationem earum juratus afferat ad se de novo pervenisse. Sententia lata in causa appellationis, postulationis, vel provisionis, non retractatur obtentu probationum de novo inventarum, ut sententia non retractatur obtentu instrumentorum de novoreptorum, **L. Imperatores.** ff. *de re judic.* **L. Admonendi.** *de jurejur.* **L. Cùm de hoc.** *de except.* *rei judic.* Tamen sententia vel judicium in causis Episcoporum in-stauratur auctoritate Sedis Apostolicæ, can. *Osius.* 6. qu. 4. Quòd si is cuius interest, putà competitor, ab electione, postulatione, vel provisione appellaverit, opponendo defectus, vel crima contra electum, formâ prædictæ Constitutionis omissâ, eo ap-pellationem prosequente, alias superveniens non appellans contra appellatum in eadem causa principaliter, id est, tam-quam actor principalis, admitti non debet pro interesse com-

C O M M E N T A R I I .

II.

muni , eosdem articulos , seu eadem capita , id est , defectus & crima prosequendi causâ , licet appellanti possit assistere , ne colludat , quia collusio semper coercenda est , L. *Si perlusorio. ff. de appellat. cap. Audivimus. de collusione deteg.* Non tamen propterea persecutio proprii interesse ei deneganda , id est , actio de eo quod ejus interest. Insuper si is qui appellavit ab electione , postulatione , vel provisione , id est , collatione Beneficii , omissa appellatione , per querelam simplicem agat. Ab electione , postulatione , & aliis extrajudicialibus actibus , intra decem dies appellare licet : post decendum appellare non licet , sed licet eam impugnare per legitimam contradictionem , id est , per querelam , cap. *Concertationi. cap. A collatione. de appellat. in VI. Regulariter appellare non licet , nisi à judice. Ab actibus extrajudicialibus appellare non licet , L. Scire oportet. ff. de excus. tutor.* Hoc speciale est , quod ab electione , postulatione , & provisione licet appellare intra decem dies : post decendum appellatio non admittitur , sed tantum querela. Igitur si is qui appellavit , omissa appellatione , per querelam simplicem agat , repellitur ab objectibus in appellatione sua expressis , id est , non auditur super objectis in causa appellationis , nisi constet ipsum servasse formam praedictæ Constitutionis , nisi in casibus exceptis in praedicta Constitutione. Qui appellavit ab electione , postulatione , vel provisione Beneficii , omissa formâ Constitutionis præmissæ , licet repellatur ab objectis propositis vel proponendis , contra formam electionis , vel personas eligentium , vel electi , & à probatione eorumdem : tamen hoc non infirmat probationem super his factam confessione adversarii , vel aliis legitimis modis , putâ per instrumenta , cap. *Cum dilectus. de fid. instrum.*

Clem. In plerisque.

NEMO cujuscumque dignitatis sit , putâ Patriarcha , Primas , vel Metropolitanus , vel Legatus Sedis Apostolicæ , sine speciali mandato Sedis Apostolicæ , potest providere de Pastore Ecclesiæ Cathedrali , carenti Clero & populo Christiano ; nullusque Religiosus potest licentiari à suo Prælato , ut consentiat electioni de se factæ , sine assensu Superioris : & si consentiat electioni de se factæ sine assensu Superioris , talis electio ipso jure nulla est , cap. *Quorundam. cap. Si religiosus. hoc tit. in VI. Sic & Monachus non potest ordinari sine testimonio & consensu Abba-*

B ij

tis, can. i. 58. dist. can. *Monachi.* 16. qu. i. Hoc constitutum est maximè propter Religiosos, qui plerumque importunis precipibus & per ambitionem captant tales Episcopatus in regionibus barbaricis, ut possint dicere, *Laqueus contritus*, id est, ut solvantur vinculo Religionis, ut notat Jo. Andreas hīc. Quòd si licentiatus etiam à Superiore electioni consenserit, & in Episcopum consecratus fuerit, Episcopali caret honore; sed in pœnam ambitionis, Prælato Regulari ita manet subditus, ut nullus eidem in Religione sua vel extra ad gradus honoris vel administratio- nis cuiuslibet pateat ascensus. Simile statuitur in Mendicantibus transeuntibus ad Religionem Non-Mendicantium, Clem. *Vt Professores.* infr. de *Regular.*

Clem. *Quod circa.*

RE LIGIOSI Mendicantes electioni, postulationi, vel pro visioni de se factæ in discordia ad aliquam Prælaturam, extra administrationem sui Ordinis consentire non possunt, etiam accedente licentia Magistri, aut Ministri, vel Prioris Generalis. Non-Mendicantes consentire non possunt electioni factæ à minori parte, numero, etiam accedente consensu Prælatorum suorum, cap. *Quorumdam.* hoc tit. in VI. Quod dictum est in d. cap. *Quorumdam.* de discordia, vel minoritate numeri, intelligendum esse declaratur de discordia & minoritate numeri, quæ in facto, id est, in re ipsa, non in fictione vel Juris effectu consistit, ex hac Constit. quia Jus Canonicum odit fictiones; maximè in electione Regularium, quæ est minus favorabilis: quia Ecclesia fundata est in Ordine sacerdotali. Cùm queritur an electio Regularium facta sit in discordia, vel à minore numero, discordia vel minoritas numeri intelligitur, quæ consistit in facto, non in fictione vel Juris effectu: putà si totum Capitulum constet ex decem & duobus, & decem unum elegerint, & alii duo alterum, electio Regularis non dicitur facta à toto Capitulo, quòd illi duo sint suspensi, excommunicati, irregulares, & videantur non esse de Capitulo: quia in electione Regularis non spectatur fictio vel Juris effectus, sed factum tantum. Jus Canonicum odit subtilitatem Juris Civilis, cap. i. *De dol.* & con tumac.

Clem. Statutum.

VA CANTE Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, res vel fructus interim obvenientes non acquiruntur Capitulo, sed reservantur futuro successori, cap. *Quia sepe.* cap. *Charitatem.* & seq. hoc tit. in VI. Eodem jure Sede vacante emolumen-
tum jurisdictionis & sigilli Curiæ Ecclesiasticæ & sacerdotalis,
id est, temporalis, quia fortè Episcopus vel Abbas habebant
jurisdictionem temporalem, cap. *Referente de delict. pueror.* cap.
Dilectus de offic. Ordinar. cap. *Si duobus de appellat.* non acquiri-
tur Capitulo, sed reservatur futuro successori, deductis sumptui-
bus, ex hoc cap. id est, deducto salario Officialis, qui exercet
jurisdictionem, vel qui tenet sigillum, vel sumptu electionis,
qui expendendus est de bonis Ecclesiæ, cap. *Ut præterite de elect.*
Sede vacante Capitulum succedit in jurisdictione, quoad exer-
citium, sed non succedit in emolumento jurisdictionis, vel si-
gilli, quia fructus suos non facit, L. *A tutoribus.* §. ult. ff. *de adm.*
tutor. Eadem ratione Capitulum non succedit in collatione Be-
neficiarum, cap. *Illa. Ne Sede vacante.* cap. 2. eod. tit. in VI. cap.
1. *de instit.* eod. quia collatio Beneficiarum est in fructu, & reser-
vatur futuro successori, nisi Romanus Pontifex jure præventio-
nis utatur. Hoc verum est in collatione libera: nam Capitulum
Sede vacante succedit in collatione necessaria, putâ in institu-
tione quæ fit ad præsentationem Patroni, vel in collatione quæ
fit ex causa permutationis, vel in collatione quæ fit Graduatis
nominatis, vel simplicibus suis mensibus, cap. *Cum olim de ma-*
ajor. & *obed.* cap. 1. *de instit.* in VI. Sede vacante fructus obve-
nientes interim non adquiruntur Capitulo, sed reservantur suc-
cessori, ne dulcedine commodi fructuum mora fiat electioni,
& diutius vacet Ecclesia. Eadem ratione fructus minoris Eccle-
siæ vacantes non adquiruntur Capitulo, sed reservantur successo-
ri, cap. *Præsenti de offic. Ordin.* in VI. Res vel fructus obve-
nientes Sede vacante, non adquiruntur Capitulo, sed reservan-
tur futuro successori, nonobstante qualibet contraria consuetu-
dine. Cæterum si Sede vacante jurisdictione & ejus emolumen-
tum devolvatur ad singulas personas, ratione dignitatis, ex con-
suetudine, vel privilegio, vel titulo speciali, non est locus huic
Constitutioni. Ratio diversitatis est, quia consuetudo nihil ope-
ratur quoad Capitulum, quia periculum est in Capitulo, ne diu-

tius trahatur vacatio Ecclesiæ propter commodum fructuum : sed consuetudo valet quoad singulas personas , quia abest periculum moræ electionis , quod unus non possit morari electionem.

Clem. Cùm concessa.

RE LIGIOSUS non potest consentire electioni de se factæ , sine licentia Superioris , cap. *Si Religiosus*. hoc tit. in VI. Et concessio licentiâ Superioris facta Religioso , si fortè electio nem de ipso fieri contigerit , est nulla & irrita , quia viam parat vitio ambitionis , ex hac Constit. Licentia Superioris accedere debet electioni jam factæ , non interponi electioni facienda , ne detur via ambitioni : & hoc est de mente dicti cap. *Si Religiosus*. ubi licentia Superioris requiri memoratur electione facta.

T I T. IV. De Renuntiatione.

Clem. Cùm illusio.

RENUNTIATIO Beneficii debet fieri in manib⁹ Collatoris , alioquin non valet , cap. *Admonet.* cap. *Quod in dubi⁹.* cap. *Nisi cùm pridem.* cap. ult. *de renuntiat.* can. *Denique.* 6. qu. 3. can. *Gonsaldus.* 17. qu. 2. can. *Abbas.* 18. qu. 2. Et renuntatio Beneficii debet fieri vel per Procuratorem specialiter constitutum : alioquin est nulla & irrita , ut h̄c & cap. *Cum olim.* §. *Quia verò de offic. delegat.* Mandatum seu Procuratorium generale , vel Procuratorium in albo non sufficit. Renuntatio Beneficii est genus alienationis , quæ indiget speciali Mandato , *L. Mandato.* *L. Procurator totorum.* ff. *de Procur.* Renuntatio seu cessio Beneficii debet fieri per se , vel per Procuratorem sponte & liberè constitutum : alioqui renuntatio vi vel metu extorta nulla est , cap. *Super hoc de renunt.* cap. *Ad audientiam de his que vi metusve cauf. fiunt.* licet per Ordinarium admissa fuerit , Clem. *Multorum de pœn.* Renuntatio seu cessio Beneficii potest revocari re integra : putà si facta sit coram Ordinario , potest revocari , donec admissa sit ab Ordinario , ex hac Constitut. Beneficium vacat statim post admissam seu acceptatam renuntiationem , & non licet pœnitere , cap. *Ex transmisſa de renuntiat.* can. *Quād periculōsum.* 7. qu. 1. Resignatio verò Beneficii

quæ fit coram Summo Pontifice, potest revocari etiam post supplicationem præsentatam Papæ, id est, signatam per verbum *Fiat, vel Concessum ut petitur,* & registratam, usque ad consensum præstitum, & extensem: quia admissio resignationis, seu signature gratiæ, habet tacitam conditionem, si resignans in eadem voluntate perseveraverit; & ob id consensus præstitus per Procuratorem retrotrahitur ad diem datæ supplicationis, & provisio sub tali die expeditur. Renuntiatio, inquam, seu cessio Beneficii, potest revocari re integra, & revocatio valet, dummodo re integra intimata seu notificata sit Collatori, in cuius manibus cessio facta est, vel Procuratori constituto ad cedendum, ex hac Constit. Et ita revocatio Procuratoris ad lites, nisi intimata sit adversario, & ipsi Procuratori, L. *Si Procuratorem.* ff. de Procur. L. *Si mandasset.* ff. *Mandat.* cap. *Mandato.* de Procur. Cessio Beneficii facta coram Ordinario, non potest revocari post admissam renuntiationem, ne illusio fiat Collatori, quia illusio maximè vitanda est in personis Ecclesiasticis. Hac ratione postulantes non possunt recedere à postulatione semel præsentata Summo Pontifici, cap. *Bonæ memorie.* 2. de postulat. *Prælat.* Illusio semper vitanda est, can. *Interrogasti.* 27. dist. Renuntianti etiam non licet poenitere post admissam renuntiationem, quia variatio vitiosa est in personis Ecclesiasticis, ex hac Constitut. ut in Patrono Ecclesiastico, cap. *Cum autem de jur. patronat.* In electione variare non licet publicato scrutinio, cap. *Publicato.* de elect. cap. *Nulli.* eod. tit. in V. I. can. *Dilectissimi.* 8. qu. 1. In laicis etiam inconstantia reprobatur, L. *In causa.* ff. de Procurator.

T I T. V. *De supplenda neglig. Prælator.*

Clem. *Quia Regulares.*

Ubi collatio Prioratum, Ecclesiarum, Administrationum vel quorumlibet Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet ad Prælatos Regulares, si Prælati Regulares hujusmodi Beneficia non conferant intra tempus Lateranensis Concilii, id est, intra semestre tempus à die vacationis; collatio devolvitur ad Episcopum Diocestanum, ut ea conferat: in non exemptis, tamquam Ordinarius; in exemptis, tamquam delegatus Sedis Apostolicæ, ex hac Constit. & cap. *Cum singula.* de Præbend. in V. I. Alia sunt

quæ Diœcesanus facit tamquam Ordinarius, alia tamquam Sedis Apostolicæ delegatus, à Canone cap. *Irrefragabilis.* §. *Ceterum. de offic. Ordinar. cap. Ad abolendam. in fin. de hæretic. cap. Super eo. de cognat. spiritual. Clem. Quia contingit. de Religios. domib.* Et hac Constitut. inducitur jus novum. Ante eam, cessante Ordinario Regulari, in conferendis Beneficiis collatio devolvebatur tantum ad Episcopum, in non exemptis; in exemptis, ad Sedem Apostolicam, cap. *Sicut. hoc tit. dicto cap. Cùm singula.* A Collatore Regulari collatio devolvitur ad Episcopum cum sua causa & onere. Episcopus jure devoluto conferendo Beneficia, quæ consueverant regi per Clericos sacerdtales, tenetur ea conferre Clericis sacerdtales; alia vero quæ Regularibus conferti solent, tenetur ea conferre Regularibus ejusdem Monasterii, ex hac Constit. quia Beneficia sacerdtales sunt conferenda sacerdtales, regularia Regularibus, cap. *Cùm de Beneficio. cap. Cùm singula.* §. *Prohibemus. de præbend. in VI.* Episcopus in non exemptis tua, in exemptis Apostolica auctoritate cavere debet, ne Prælati Regulares hujusmodi Beneficia, quorum collatio ad eos pertinet, applicent mensis suis, pensionesve novas imponant, aut veteres augeant, vel ne ipsis de novo impositæ, vel auctæ solvantur. Novus census Ecclesiis imponi, vel antiquus augeri non potest, cap. *Prohibemus. cap. Significavit. de eensib. cap. Tuas. de jurejur.* Sed si locus sit uniendi hujusmodi Beneficia, vel mensæ Abbatis, vel alii loco, unio fieri debet per Ordinarium, Clem. *Ne in agro.* §. *Ad hæc. infr. de stat. Monach.*

§. *Præmissa.*

QUOD dictum est, à Prælato Regulari collationem devolvi ad Episcopum Diœcesanum, intelligendum est de Prioratibus, Ecclesiis, Administrationibus, & Beneficiis, quæ non sunt de mensa ipsius Prælati, sed specialiter conferri consueverunt suo Rectori, Priori vel Administratori. Et Episcopus jure devoluto conferendo hujusmodi Prioratus, non confert in perpetuum, sed confert ea ad tempus. Beneficia regularia non conferuntur in perpetuum, sed ad tempus: ea sunt amovibilia ad nutum Abbatis, & Priors possunt liberè ad Claustrum revocari, cùm oportuerit, ex hac Constit. & cap. *Cùm ad Monasterium. de stat. Monach.* Unde dicuntur Obedientiae, dicto cap. *Cùm ad Monasterium. & manualia Beneficia, cap. Cùm olim. de V. S.* nec conferuntur

feruntur à Pontifice in perpetuum : tamen ex consuetudine in Gallia non admuntur sine causa.

§. In quibus.

LICET Prioratus & Beneficia regularia non conferantur in perpetuum, sed ad tempus ; tamen in his locum habet quod statutum est de rebus Ecclesiarum vacantium per Ordinarium non occupandis, cap. *Præsentि. de offic. Ordin. in VI.* Et hujusmodi Beneficia regularia, et si non conferantur in titulum, nec habent curam animatum, inducunt incompatibilitatem, nec duo Beneficia regularia uni Monacho conferri possunt, cum non possit habere locum in diversis Monasteriis, cap. *Cum singula. §. Prohibemus. de Præbend. in VI.*

TIT. VI. De ætat. qualit. & ordin. præfic.

Clem. Cum Ecclesiæ.

IN promovendis ad Dignitates & alia Beneficia Ecclesiastica requiritur ætas, scientia, & morum gravitas, putè in Episcopis ætas x x x. annorum ; in aliis Dignitatibus & Beneficiis Curatis ætas x x v. annorum, cap. *Cum in cunctis. de elect. cap. Licet Canon. eod. tit. in VI.* Et hæc sunt statuta Canonica quæ Episcopi tenentur per se servare, & à subditis servari facere super promovendis ad quælibet Beneficia Ecclesiastica, ex hac Constitut.

Clem. Ut ii qui.

CANONICI in Cathedralibus vel Collegiatis, sacerdaribus vel regularibus Ecclesiis, non constituti in sacris Ordinibus, saltem in Subdiaconatu, non habent vocem in Capitulo, etiam de consensu Fratrum, ex initio hujus Constit. & Conc. Trid. sess. 22. *De reform. cap. 4.* Quod optima ratione statutum est, ut Canonici commoneantur ad suscipiendos Ordines, ac ne in Ecclesia videantur homines disparis Ordinis, ut in Monasteriis, ne videantur homines disparis Professionis. Clerici sacerdetales non debent habere locum vel vocem in Clauistro vel Capitulo, cap. *Ea quo. de stat. Monach.* In una eademque Ecclesia indecorum

est videri homines disparis Professionis, *Non arabis in bove & asino*, can. *In nova.* 16. qu. 7. Tamen Canonici non existentes in sacris, non carent stallo in Choro, & per hoc Præbendam & domum optare possunt, si Ecclesiæ statutum, vel consuetudo non obstat, ut notat Jo. Andreas hinc. Qui verò in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinent Dignitates, Personatus, Officia, vel Præbendas, quibus annexus est certus Ordo, putè Sacerdotalis, Diaconalis, vel Subdiaconalis. Aliæ sunt Præbendæ Sacerdotales, aliæ non Sacerdotales, cap. *Cui. de non Sacerdotali.* cap. *Ei cui. de Præbend.* in VI. Non promotis intra annum ad Ordinem vox adimitur in Capitulo, & dimidia pars distributionum subtrahitur, non obstante qualibet consuetudine vel statuto, ex hac Constit. & Conc. Trident. loco modò laudato, licet altera pars dimidiæ ad sustentationem eorum non sufficiat, quia sibi imputare debent, cùm susceptione Ordinis hanc pœnam evitare possint, cap. *Quia sèpe. de elect.* in VI. Et dimidia substraæta ad crescit cæteris interessentibus, cap. unic. *de Cleric. non resid.* in VI. Obtinentes Beneficia curam animarum habentia, si intra annum promoti non fuerint ad Presbyteratum, justo impedimento cessante, ipso jure privantur Beneficio, cap. *Licet Canon. cap. Commisâ. de elect.* in VI.

Clem. Generalem.

OLIM Ordines non conferebantur, nisi maturiori ætate & longis interstitiis. Subdiaconus non fiebat ante XVIII. annum, Diaconus ante XXII. Presbyter ante XXX. can. *De his.* 27. dist. can. *Placuit.* 77. dist. can. 1. 2. 4. 78. dist. Sed quia hi Canones desierant esse in usu, & ex generali observantia Ecclesiæ, Subdiaconatus solebat conferri anno ætatis XVIII. Diaconatus XX. Presbyteratus XXV. Clemens V. voluit quod de consuetudine erat, transire in jus, & Subdiaconatum libere, id est, sine dispensatione, conferri anno ætatis XVI. Diaconatum XX. Presbyteratum XXV. ex hac Constit. Et satis est quod annus sit incepitus vel uno die. In Ordinibus annus incepitus pro completo habetur, cap. *Cùm in cunctis. §. Inferiora. de elect.* Sicut in honoribus, L. *Ad Rempublicam.* ff. de muner. & honor. Gloss. in L. *Si cui legetur.* ff. de legat. 1. L. *Non putabam.* de condit. & dem. Hodie ex Conc. Trid. less. 23. de reform. cap. 12. Subdiacono-

natus non confertur ante xxii. annum , Diaconatus ante xxiii.
Presbyteratus ante xxv. annum , ut antè.

T I T . VII . *De officio Vicarii.*

Clem. unic.

QUOD scriptum est in cap. *De multa de Præbend.* Beneficia curam animarum habentia , amitti adeptione alterius similis , locum habet in Vicariis perpetuis , ex hac Constit. quia Vicaria perpetua est Beneficium Ecclesiasticum , cap. *Postulasti de rescript.* cap. *Ad hac.* hoc tit. cap. *E. perpetuus. de fide instr.* cap. unic. *de Capell. Monach.* in V I . Et habet curam animarum. Actualis cura animarum transfertur in Vicarium perpetuum , & habitu tantum residet penes Rectorem , seu Priorem , cap. *Extirpandæ. §. Qui verò. de Præbend.* Clem. i. infr. *de jur. Patron.* Navarres Consil. 21. *de Cleric. non resid.* Quod dictum est in cap. *Licet Can. de elect.* in VI I . *de Rectoribus Parochialium Ecclesiarum promovendis ad Sacerdotium intra annum , æquè locum habet in Vicariis perpetuis , quia his incumbit cura animarum :* item quod scriptum est in cap. *Cum in cunctis. §. Inferiora. de elec.* De aetate xxv. annorum in promovendis ad Beneficia curam animarum habentia , æquè locum habet in Vicariis perpetuis , ex hac Constit. quia habent curam animarum quoad exercitium.

T I T . VIII . *De offic. delegati.*

Clem. unic.

JUDEX datus ab Ordinario non potest subdelegare , nisi datum sit à Principe , L. *A judice. C. de judic.* L. unic. C. *Qui pro sua jurisd.* quia judex datus à Principe habet quasi ordinariam jurisdictionem. Judex datus à Sede Apostolica in causa civili super receptione testium , id est , inquisitione seu examinatione testium , vel executor datus super providendo alicui de Beneficio , si per inquisitionem soletatem eos vita laudabilis , & honestæ conversationis repererit , potest aliis demandare vices suas. Ratio dubitandi erat , quod judex datus super inquisitione te-

stium, vel provisione seu collatione Beneficii, non potest alium subdelegare, quia ejus industria & fides electa est, cap. ult. hoc tit. Inquisitio & examinatio testium requirit diligentem inspectionem, an testes sint idonei: provisio Beneficii æquè, an persona sit idonea, quia mandatum de providendo habet tacitam inspectionem, an persona sit idonea, cap. *cum dilecta de rescript.* Sed facile ista conciliantur. Judex datus à Sede Apostolica super inquisitione, vel provisione, potest vices suas alii demandare, si eum idoneum repererit, quia nominatim ei non est injunctum, ut personaliter rem exequatur: sed si ei injunctum est, ut personaliter negotium exequatur, ut in casu dicti cap. ult. tunc delegatus non potest alium subdelegare, quia ejus industria & fides electa est. In criminalibus delegatus à Principe non potest delegare totius causæ cognitionem: certos tamen causæ articulos delegare non prohibetur, L. Solent. ff. de offic. Procons.

TIT. IX. De offic. Ordinarii.

Clem. Ut Clericorum.

EPISCOPI correctioni Clericorum diligenter intendere debent, ne spe impunitatis praetextu privilegii, quia scilicet habent suos judices, enormia committant, & metu poenæ à suis arceantur insolentiis, id est, audacia peccandi, & alii exemplo deterriti, in officio contineantur. *Insolentia est tumor & elatio animi.* Cornel. Nepos in Agesilao: *Tantum absuit ab insolentia gloriae.* Ambros. i. ad Cor. 14. *In mulierum enim insolentia etiam mariti notantur.*

Clem. ult. Etsi ab Apostolicæ.

COLLATIO Beneficii facta à Sede Apostolica tacito quolibet vel modico Beneficio, est nulla, nisi sit nominatim facta de motu proprio, cap. *Si motu proprio de Præbend. in VI I.* æquè collatio Beneficii facta à Legato Apostolico, non valet nisi facta mentione prioris Beneficii, ut hic, & cap. ult. *de offic. Legat. in VI I.* Tamen collatio Beneficii facta à quolibet alio collatore, vel jure proprio, vel jure devoluto, valet, non facta mentione prioris Beneficii, ex hoc cap. Ratio diversitatis est, quod

COMMENTARIE.

21

collatio Legati est extraordinaria, & ideo restringenda. Collatio Ordinarii est favorabilis, est amplianda, quia jure communni collatio omnium Beneficiorum pertinet ad Episcopum Dicesanum, can. *Omnes basilicæ. 16. qu. 7.*

TIT. X. *De Procuratoribus.*

Clem. *Instrumento.*

LICET nemo invitus detur Procurator, L. *Filius.* §. *Invito.*
ff. *de Procur.* L. *Invitus.* C. eod. tamen qui sciens recepit instrumentum vel literas, id est, procuratorium, quo Procurator constitutus est, & ei cautum debito modo, id est, de rato habendo, vel judicato solvendo, nulla facta protestatione quod non recepit mandatum, animo acceptandi, sed tantum deliberandi, cogitur defendere absentem in omnibus causis, ad quas pertinet prædictum instrumentum, seu literæ, quia qui sciens recipit mandatum, videtur acceptare, ut hic, & cap. *Licet.* hoc tit. in VI. Traditione instrumenti debiti facta à Domino, præsumitur mandatum exigendi debiti, L. ult. C. *de pact. convent.*

Clem. *Non potest.*

PROCURATOR non potest excedere terminos mandati, L.
§. ff. *Mandat.* L. *Si Procurator.* C. hoc tit. Procurator constitutus ad agendum & defendendum & jurandum de calumnia, & generaliter ad alia omnia quæ speciale mandatum requirunt, non potest opponere crimina vel defectus in personam electi, vel ejus cui provisio est facta vel facienda, nisi aliud, id est, speciale super hoc mandatum habeat, cum tali generali mandato non veniant graviora, vel majora expressis in procuratorio, ex hac Constit. Procurator datus ad agendum & defendendum, & generaliter ad omnia, etsi speciale mandatum requirant, ex vi generalis mandati, non potest admitti ad ea quæ speciale mandatum requirunt, cap. *Qui ad agendum.* hoc tit. in VI.

Clem. *Religiosus.*

RELIGIOSUS non potest constitui Procurator per alium Religiosum sui vel alterius Monasterii, sine Prælati sui

C iii

licentia, ex hac Constit. & can. Monachi. 2. qu. 1. cap. 1. suprà. de postuland. quia Monachus habet vocem funestam, can. *Placuit.* 2. qu. 7. Religiosus, inquam, non potest constitui Procurator, nisi pro suo consorte in eadem lite, ut hic: putà cùm Monachus denuntiat, vel accusat Abbatem, cap. *Ex parte.* cap. *Cùm olim. de accusat.* Ita Religiosus non potest alium Procuratorem constituere, vel substituere, etiamsi per constituentem hoc ei fuerit specialiter commissum, id est, concessum, scilicet sine Prælati sui licentia.

Clem. Procuratorem.

PROCURATOR constitutus revocatur morte constituentis re integra, secus re non integra, L. *Si defunctus.* ff. hoc tit. Procurator constitutus à Prælato vel Rectore Ecclesiæ revocatur morte constituentis, ex hac Constit. Ratio dubitandi erat, quòd Ecclesia non moritur, can. *Liberti.* 12. qu. 2. cap. *Si gratiōsē. de rescript.* in VI. Unde Procurator datus nomine Ecclesiæ videtur non revocari morte Prælati. Sed tamen Procurator constitutus à Prælato, vel Rectore Ecclesiæ revocatur morte constituentis, quia vacante Ecclesia Procurator datus à defuncto non potest agere, Sede vacante nihil est innovandum, cap. 1. & ult. *Ne Sed. vac.* Ideo Procurator constitutus revocatur morte Prælati, vel Rectoris, etiam quoad negotia cœpta, vel in quibus lis jam contestata est, ante mortem constituentis.

TIT. XI. De in integr. restituzione.

Clem. unic.

ECCLESIA jure minoris utitur, & si læsa sit, in integrum restituitur, cap. 1. *de in integ. restit.* exemplo reipublicæ, L. 3. C. *de jur. Reip.* libr. II. Ecclesia restituitur, si probet se læsam in lapsu temporis: putà quia probationes non produxit intra tempus statutum, vel pretium non obtulit emptori intra tempus retractus gentilitii, id est, intra annum & diem, cap. *Constitutus.* hoc tit. vel intra decendum non appellavit, cap. ult. eod. tit. in integrum restitui potest adversus lapsum temporis, & tempus restitutionis finitur intra quadriennium conti-

num à die læsionis. Et hoc distat Ecclesia à minore, quod minori quadriennium currit à die impleti xxv. anni, L. ult. C. de temp. in integr. restit. Ecclesiæ verò tempus restitutionis currit statim à die læsionis, quia Ecclesia semper est minor, & tempus restitutionis ei currit à die læsionis, quasi desinat esse minor ab eo die. Ubi Ecclesia restituitur adversus lapsum temporis, in quo læsa est, non restituitur, nisi ad tantum tempus, quantum se læsam probavit, quia exemplo minoris Ecclesia non restituitur, nisi quatenus læsa est, L. Quod si minor. §. 2. ff. de minor.

I N L I B R U M I I .

TIT. I. *De judiciis.*

Clem. Dudum.

JURÆ communi citatio debet fieri ad personam, vel ad dominum, L. Scire oportet. ff. de excus. tutor. Clem. Causam. de elect. Constit. Bonifacii V III. quæ est in Extravag. Rem non novam. de dol. & contumac. Inter communes citatio facta auctoritate Apostolica de personis quibuscumque, id est, cuiuscumque dignitatis, aut præminentia, ac etiam undecumque ad instar edicti in albo Prætoris præpositi, etiam extra dies solemnnes, in quibus Romani Pontifices processiones generales facere consueverunt: die Jovis Hebdomadæ sanctæ, die Ascensionis Dominicæ, & die Dedicationis Basilicæ B.B. Petri & Pauli. Processus est processio solemnis seu pompa & traductio Magistratum in initiis honorum, L. Nam & Imperator. ff. de don. int. vir. & uxor. L. 2. C. de Consilib. Nov. Justin. 105. vocat ἀρχόδες, Theoph. in §. Item si quis. Inst. de rer. divis. ἀρχολόγοις. Extra dies solemnnes, inquam, in quibus processiones generales indicuntur, ipso Papa mandante specialiter & ex certa scientia, in audience publica Apostolicarum literarum, vel in Papali Palatio, postmodum majoris Ecclesiæ valvis loci in quo Rom. Pontifex cum Curia residet, affigenda, sic valet & arat citatos post lapsum

terminum competentem, quem citationi ipsi apponi convenit, acsi ad eos personaliter pervenisset. Quia verò statutum ex justa causa editum propter malitiam temporis nonnullis durius videbatur, ex hac Constit. idem statutum de modo citandi restringitur tantum ad illos, qui faciunt, vel impediunt quoquo modo, per se, vel per alios, ne citatio ad eos perveniat, vel quorum domicilium vel locus non potest tutò vel liberè adiri, ex hac Constitut. cui congruit cap. *Quoniam.* §. Porro. ut lit. non contestat. Neque obstat, quod grave est dicere, quòd dicatur quis contumax, si non adsit judicio ex tali citatione, quæ facilè potest non pervenire ad notitiam ejus, sicut dicitur de citatione quæ fit voce præconis, quia vox præconis paucis innotescit, Auth. *Qui semel. C. Quomodo & quando judex.*

Clem. Dispensio sam.

IN causis electionum & matrimonii hoc speciale est, quòd ob contumaciam rei lite non contestata testes audiuntur, & sententia fertur, cap. *Quoniam.* §. Porro. ut lit. non contestat. Jure novo in causis electionum, postulationum & provisionum quorumcumque Beneficiorum, in causis matrimonii & super decimis & usuris, potest procedi simpliciter, & de plano sine strepitu & figura judicii, ex hac Constit. maximè in causis electionum, ne diutius Ecclesia vacet; in causis matrimonii, ne detur occasio fornicationi, d. cap. *Quoniam.* §. Porro. & in decimis & usuris, propter periculum excommunicationis. In causis summiis citatio requiritur, sed libellus citationis, vel litis contestatio non requiritur, Clem. *Sepe contingit. infr. de V. S.*

TIT. II. De foro competenti.

Clem. Quamvis.

SICUT judex non potest jus dicere extra territorium, L. ult. ff. *De jurisdict.* L. *Duumvirum.* C. *de Decur.* cap. *Novit. de offic.* Legati. Episcopus pariter non potest jus dicere, vel Episcopalia defungi extra diœcesim suam, can. *Placuit.* & seq. 7. qu. i. cap. *Cum nullus. de temp. Ordin.* in V I. Et quod dicitur init. hujus Constit. ex sacris Canonibus generaliter interdictum, ne quis

quis Episcopus jurisdictionem exerceat in aliena diœcesi. Ta-
men Episcopi vi pulsi suis sedibus, in aliena diœcesi in qua com-
morantur, in civitate scilicet vel loco insigni suis Ecclesiis vi-
ciniōri, potest jurisdictionem suam exercere in suos expulso-
res, vel eorum consiliarios & fautores, dummodo ipsi in perso-
nam, vel ad domum citati fuerint, si hoc tutò fieri possit, vel
publicè in Ecclesia Cathedrali loci, vel domicili eorumdem,
quæ est forma citationis, Clem. *Causam. supr. de elect.* Quod si
ita citari non possint, licet eis eisdem citare diebus Dominicis,
vel festivis, in conventu populi, in Ecclesiis civitatum vel lo-
corum insignium. Eisdem etiam Episcopis licet jurisdictionem
exercere contra subditos in aliena diœcesi, ita ut subditi non
trahantur ultra duas dietas à fine diœcesis suæ, quod est
de Jure, cap. *Nonnulli. de rescript.* petitâ scilicet licentiâ ab Or-
dinario, etiam non obtentâ; ad hoc, ne Ordinarius spretus vi-
deatur: & per hujusmodi actus jurisdictionis factos in aliena
diœcesi ab Episcopis pulsis suis sedibus, ex transcursu tempo-
ris nullum præjudicium infertur Diœcesanis Episcopis, quia cùm
hoc fiat auctoritate Canonis, nihil potest imputari Diœcesanis
Episcopis: ergo nec contra ipsos præscribi, ut notat Joannes
Andreas. Neque obstat quod jurisdictione adquiritur ex consue-
tudine præscripta, L. ult. C. *de emancip. lib.* quia hujusmodi
actus jurisdictionis fiunt jure familiaritatis, nec pariunt possessio-
nem, & non inducunt prescriptionem, L. *Qui jure familiarita-*
ris. ff. de aqua. possess. Hæc Clementina edita est, quia in Con-
cilio Viennensi erant multi Episcopi Italici suis sedibus pulsi,
quos inter fuere Archiep. Mediolanensis, & Episcopus Vicen-
tinus, ut refert Joannes Andreas hic.

TIT. III. De caus. possess. & proprietatis.

Clem. *Causa.*

JURE Civili petitorum non potest cumulari simul cum pos-
sessorio: priùs agenda & terminanda est causa possessionis,
quam proprietatis, L. *Ordinarii. C. de rei vindic. L. Incerti. C. de*
interdict. L. Momentaria. C. Unde vi. Hoc jure possessorum
potest cumulari cum petitorio, apud eundem judicem, cap. *Pa-*
storialis. de caus. possess. & propriet. In causa Beneficiali per appel-
D

lationem ad Sedem Apostolicam devoluta , tam appellanti, quām appellato licet nedum petitorum , sed & possessorum intentare, ex hac Constit. id est, si prius in prima instantia actum sit petitorio. In causa appellationis licet agere petitorio & possessorio , & in odium spoliantis suspenso petitorio potest procedi in possessorio , ex hac ipsa Constit. quia in causis Beneficialibus simpliciter & de plano proceditur, sine strepitu & figura judicii, Clem. *Dispensio sam.* supr. *de judic.* Et hoc speciale est in causa appellationis in Beneficialibus: alias si appelletur ab interlocutoria vel quopiam gravamine ante sententiam , judex cognoscit tantum de causa , seu articulo , super quo appellatum est , Clem. *Appellanti.* infr. *de appellat.*

TIT. IV. De dolo & contumacia.

Clem. *Si ante.*

Si quis ab interlocutoria , vel à gravamine appelleat ante definitivam sententiam , & judex appellationi non deferens, eo citato , vel non citato , ulterius procedens, quia non tenerur deferre frustratoriæ appellationi , cap. *Cum qui.* hoc tit. in VI. contra ipsum etiam absentem sententiam definitivam promulget; poterit idem appellans à secunda sententia intra debitum tempus , id est , intra decendum appellare , nisi prior appellatio esset manifestè frivola : sed melius est sententiam latam post appellationem cassari per viam attentati , cap. *Bonæ memoriae de appellat.* cap. *Non solum.* eod. tit. in V I. cap. *Veritatis.* hoc tit. L. un. ff. *Si quis jus dicent.* non obtemperav.

TIT. V. Ut lite pendente nihil innovetur.

Clem. *Si duobus.*

Ex consuetudine antiqua à Jure approbata , Beneficia vacantia in Curia reservantur collationi Summi Pontificis , cap. 2. *de Præbend.* in V I. Si duobus in Curia super Beneficio litigantibus , contingat utrumque mori in Curia , collatio hujusmodi Beneficii pertinet ad Rom. Pontificem ; si extra Curiam , ad

Ordinarium. Quod si unum in Curia, alterum extra Curiam mori contingat, si moriens in Curia Beneficium possidebat, collatio pertinet ad Rom. Pontificem; si vero alter extra Curiam defunctus Beneficium possidebat, collatio pertinet ad Ordinarium: neutro autem Beneficium possidente, Rom. Pontifex præfertur in collatione Beneficii, propter auctoritatis prærogativam, ut in casu cap. *Si à Sede. de Præbend.* in VI. Si vero alter tantum, sive possessor, sive petitor decebat in Curia, vel extra Curiam, si superstes vel alias cuius intersit, causam persequatur, cum interim Beneficium, litigiosum scilicet, conferri non possit pendente lite, ex eventu penderet, ad quem collatio pertineat. Nam si pronuntietur Beneficium pertinuisse ad defunctum, pertinebit ad Pontificem, si ille in Curia vita functus sit; vel ad Ordinarium, si extra Curiam. Quod si illud ad neutrum pertinuisse constiterit, collatio pertinebit ad Ordinarium, salvo tamen jure Rom. Pontificis, ad quem de plenitudine potestatis pertinet plena & libera collatio omnium Dignitatum & Beneficiorum Ecclesiasticorum, ex hac Constit. & dicto cap. 2. *de Præbend.* in VI. per præventionem scilicet, quia Rom. Pontifex concurrevit cum omnibus Ordinariis, & jure præventionis habet collationem omnium Beneficiorum, cap. *Si à Sede. de Præbend.* in VI. cap. *Quia diversitatem. de conceſſ. Præbend.* Pontifex confert Beneficia duobus modis: vel jure præventionis, ex quo declaratus est Ordinarius Ordinariorum, cap. *Antiqua. de privileg.* cap. *Si Papa. eod. tit.* in VI. vel confert Beneficia jure devoluto, ex quo cessante Ordinario in conferendo ultra sex menses, collatio devoluta est ad eum, cap. *Nulla. de conceſſ. Præbend.* cap. *Sicut. de supplend. neglig. Prælat.*

Clem. Cūm lite.

LITE pendente nihil est innovandum, ex hac Constit. & cap. 1. & per totum hunc tit. Inde pendente lite privilegium de re litigiosa tacita veritate impetratum non vallet, cap. *Causam. 2. extr. de testib.* cap. *Dudum. de privileg.* Nov. Justin. 113. cap. 1. Lis pendere dicitur lite contestata coram competenti judice, cap. *Ex parte. 2. de V. S.* vel libello Principi oblato, quia libelli oblatione habet vim litis contestatae, L. 1. C. *Quand. libell. Princip.* vel etiam per nudam citationem coram competenti judice, quæ ad partem perven-

nit, vel per eam factum est, quominus ad ejus notitiam perveniret, ex hac Constit. Et attentata nedum post litem contestatam, imò post solam citationem idoneam revocantur per viam attentati, cap. Cum M. in fin. de constitut. cap. Ad dissolvendum. de despōn. impub. cap. Olim. de accusat. cap. Non solum. de appellat. in V I. dummodo citatio facta sit per libellum, in quo expressa sint omnia, per quæ reus conventus possit instrui, super quibus judicio convenitur, id est, lis pendere dicitur per citationem factam expressis causis agendi. Præventio iuris dictio- nis fit per solam citationem: judicium constituitur per litem con- testatam, cap. Gratum. de offic. deleg. cap. Proposuiti. de for. com- pet. Inde litis contestatio est initium litis, L. Amplius. ff. Rem rat. haber.

TIT. VI. De sequestratione possess. & fructuum.

Clem. *Ad compescendos.*

Si una sententia definitiva super Beneficio lata fuerit apud Sedem Apostolicam, per Auditores Curiæ, scilicet judices datos à Sede Apostolica, à quibus appellatur in possessorio & pe- titorio, & possessor vietus appellaverit; interim pendente ap- pellatione Beneficium ipsum, etiamsi sit Dignitas vel Per- sonatus habens curam animarum, à possessore, dum tamen non sit triennalis antè pacificus possessor, id est, ante litem, per Ordinarium apud idoneam personam sequestro deponitur, quæ interim Beneficii curam gerens, & deduictis oneribus fructuum rationem reddet illi, qui in causa appellationis vicerit. Ratio dubitandi erat, quod si possessor vietus appellaverit sententiâ latâ in possessorio vel petitorio, videbatur non esse locum se- questro, quia appellatio suspendit judicatum: & ita pendente appellatione, qui appellavit, manet possessor. Si possessor vi- etus appellaverit, fructus quidem sequestro deponuntur, L. Ab executione. C. Quorum appell. non recip. Sed hoc interpretandum est, si fructus poplitentur ab adversario, L. Imperatores. §. ult. de appell. & ita intelligendum est cap. ult. extr. hoc tit. Sed hoc jure hoc specialiter introductum est in causis Beneficialibus, ad compescendam malitiam litigantium, ne possessor vietus fru- strandi & morandi causa appellat, ut litem diutius trahat, ut tuea-

C O M M E N T A R I I.

29

tur possessionem suam , & ne diutius Ecclesia vacet : & hoc locum habet , si possessor ante litem per triennium pacificè non possederit Beneficium , quia triennalis pacificus possessor tutus est possessione triennii , ex hac Constitut. Unde desumpta est formula Decreti *De pacificis possessoribus*. Si quis autem sequestrationem hujusmodi impedire , vel fructus sequestratos quoquo modo occupare præsumperit , excommunicationis sententiam incurrit ipso facto , à qua non absolvitur , nisi amoto priùs impedimento , de restituendis fructibus : imò si idem fuerit unus è litigantibus , cadit à jure Beneficii , ex hac Constit.

T I T . VII. *De probationibus.*Clem. *Literis.*

LITERÆ Apostolicæ , quibus Rom. Pontifex narrat se Dignitates aut Beneficia quælibet collationi suæ reservasse , aut resignationem Beneficij alicujus recepisse , vel aliquem excommunicasse , seu suspendisse , vel aliquem Capellanum , vel familiarem suum fuisse , super narratis fidem plenariam faciunt , ex hac Constit. Nec obstat quòd enuntiatio non probat , nec creditur referenti , nisi constet de relato , Auth. *Si quis in aliquo. C. de edend.* quia assertioni Pontificis statur , propter fidem & auctoritatem Romani Pontificis , qui non præsumitur errare , in his quæ narrat de facto proprio. Aliàs si Summus Pontifex in aliquo instrumento narret aliquam Ecclesiam ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere , per hæc verba non probatur exemptio , nisi de exemptione aliter constet , cap. *Si Papa de privileg.* in VI. Ut si Pontifex in literis excommunicatum salutet , vel ei communicet literis , verbo , vel osculo , non propter hoc eum absolvit , cap. *Si aliquando. de sent. excommunic.* Clem. *Si Summus.* eod. tit. Hodie hæc Clem. sublata est per Concord. cap. *De sublata Clem. Literis.* ex quo verbis enuntiativis Papæ non statur in præjudicium tertii. Et hoc jure utimur.

TIT. VIII. *De testibus.*Clem. *Cum Judæi.*

SICUT Judæi & Sarraceni testes non audiuntur adversus Christianos, cap. *Cum Iudæi.* hoc tit. tamen Christiani testes audiuntur adversus Judæos & Sarracenos, nonobstantibus quibuscumque privilegiis Regum & Principum, quia Juri contraria, & Christianæ religioni contraria sunt & adversa, dicto cap. *Cum Iudæi.* Quod si Judæi & Sarraceni talibus privilegiis utantur, Christiani ab eorum communione per censuram Ecclesiasticam abstinere compelluntur, ex hac Constit. in qua Pontifex horatur de revocandis hujusmodi privilegiis.

Clem. *Testibus.*

TESTIBUS rite receptis post didicita testificata, & publicatas attestations, non possunt alii, vel iidem super eisdem vel contrariis directo articulis iterum audiri in causa principali, id est, in prima instantia, vel in causa appellationis, ne detur occasio subornationi testium, ex hac Constit. cap. *Fraternitatis.* cap. *Intimavit.* hoc tit. L. *Eos.* §. *Si quis autem. C. de appellat. L. Per hunc. C. de tempor. appellat.* nisi ad declaracionem eorum quæ obscurius deposuere, cap. *Cum clamor.* hoc tit. L. *Heredes palam. ff. Qui test. fac.*

TIT. IX. *De jurejurando.*Clem. *Romani.*

ELECTIO Imperatoris pertinet ad septem Electores Principes Germanicos, cap. *Venerabilem. de elect.* Electio, confirmatio, necnon uncti consecratio & coronatio pertinet ad Romanum Pontificem, ita ut post consecrationem & coronationem teneatur praestare Pontifici juramentum fidelitatis ut Filius, Advocatus, & Defensor Ecclesie Romanæ, juxta formam can. *Tibi Domino.* 63 dist. ut exponitur in hac Constitutione,

quæ lata est hac occasione, quòd cum Henricus VII. Luceburgensis, à se in coronatione præstitum Pontifici vel Legatis ejus, negaret juramentum fidelitatis, declaravit juramentum fidelitatis ab eo fuisse præstitum juxta formam can. *Tibi Domino. & Libri Pontificalis*, & tale censeri debere: & hujusmodi juramentum inde confessis patentibus literis ante coronationem Regio magno sigillo, & post coronationem Imperiali aurea bulla munitis, in archivo Romanæ Ecclesiæ depositum, custodiæ causâ, ex hac Constit. Hanc unam esse ex Decretalibus, quæ à jure absonæ sunt, ait Albericus in Dictionario, in verb. *Electio Imp.* Ab Imperatore enim absonum videtur, Pontifici præstari juramentum fidelitatis, quia Pontifex non habet potestatem in Reges & Imperatores, cùm tota ejus potestas versetur in spiritualibus: tamen ferenda videtur saltem quoad Imperatores, quia non indignum videtur juramentum fidelitatis ab Imperatore præstari Rom. Pontifici, per quem Imperium à Græcis translatum est ad Germanos, & ad quem pertinet confirmatio, unctio, consecratio & coronatio, & à quo electio ipsius Imperatoris tributa est certis Principibus Germanis: nec inde sequitur Imperium esse Beneficium, vel Feudum Ecclesiæ Romanæ, quia Imperator præstat juramentum ut Filius, Advocatus & Defensor Ecclesiæ Romanæ, non ut cliens seu vasallus. Juramentum fidelitatis non habet vim homagii. Homagium præstatur pro temporalibus, juramentum fidelitatis etiam pro spiritualibus, cap. 2. de excess. Prælat. cap. Ex diligenti. de Simon. cap. Indignum. de Regulari.

T I T. X. *De exceptionibus.*

Clem. *Excommunicationis.*

ALIA sunt exceptiones dilatoriaæ, aliæ peremptoriaæ. Dilatoriaæ sunt, quæ litem differunt, actionem non perimunt, veluti exceptio fori, cùm queritur, an judex sit competens; exceptio procuratoria, cùm queritur, an jure datus sit Procurator. Peremptoriaæ sunt, quæ perimunt litem seu actionem, ut exceptio doli, rei judicatae. Dilatoriaæ proponendæ sunt initio litis, ante litem contestatam: peremptoriaæ opponi possunt in quacumque parte litis, ante sententiam, L. *Præscri-*

IN CLEMENTINAS

ptionem. L. pen. & ult. C. de except. Hoc speciale, quod exceptione excommunicationis dilatoriè in quacumque parte litis opponi potest ad differendam actionem, & repellendum actorem, ex hac Constit. ut cap. *Pia.* hoc tit. in VI. nonobstante termino peremptorio per judicem assignato, ad proponendas exceptions dilatorias, & declinatorias, ut *Juris* est, cap. *Pastoralis.* hoc tit. & hoc in odium excommunicationis: salva tamen Constitutione Innocentii IV. quæ est in dicto cap. *Pia.* Ex quo exceptione excommunicationis in quacumque parte litis opponi potest, ita ut probetur intra octayum diem.

TIT. XI. *De sententia & re judicata.*

Clem. *Ut calumniis..*

QUATR in causa definitiva, vel alia quavis tres contra se in peccatorio vel possessorio sententias tulit, non admittitur ad agendum de nullitate earum, vel alicujus ex eis per exceptionem nullitatis, vel per appellationem, donec hujusmodi sententiae plenariè fuerint executioni mandatae. Similiter si is contra quem tres sententiae definitivæ latæ sunt, ab interlocutoria vel gravamine, ante prolationem illarum, vel earum unius, appellaverit, non potest impedire prædictarum sententiarum executionem, prætextu appellationis ab interlocutoria vel gravamine. Hodie à secunda interlocutoria, & à trina sententia definitiva conformi provocare non licet, sed secunda interlocutoria, vel trina definitiva conformis, non obstante appellatione, executioni mandari debet ex Pragmatic. Sanctione tit. *Contra frivol. appellat.* & ex Concordat. tit. *de causis & appellat.* sub fin. Hoc differt appellatione à supplicatione, quod non licet iterum Principi supplicare super eadem causa, L. 5. C. de precib. Imper. offerend.

Clem. *Pastoralis.*

HENRICUS VII. Luceburgensis Imperator Robertum Siciliæ Regem ob confœderationes & conspirationes initas, cum quibusdam ipsius subditis, citatum non comparentem, quasi læsa majestatis reum, rebellem, proditorem, & hostem Imperii

Imperii damnavit, omnium Dignitatum, etiam Regni, Terrarum & Ditionum titulis privavit; & si quando veniret in ipsius & Imperii fortiam, capitis sententiam in eum promulgavit. Morte Henrici vacante Imperio Clemens Pontifex ipsum ex auctoritate, quam habet ad Imperium, & in qua, vacante Imperio, succedit, sententiam nullam & irritam pronuntiavit. Primum, quia vacante Imperio Pontificis fuit cognoscere de meritis sententiæ latæ ab Imperatore, quia Rom. Pontifex, vacante Imperio, est Vicarius Imperii, & succedit in jurisdictione Imperatoria, cap. *Licet. supr. de foro competent.* Tum quia sententia dicta est in absentem non legitimè citatum, extra fines Imperii domicilium habentem. Item sententia dicta est in loco suspecto, nempe Pisis, quæ civitas ei erat infensa, & Imperatore instruto magno exercitu; & sententia lata est in non subditum: quia etsi quasdam Terras ab Imperatore teneret in feudum, in his domicilium non habebat, sed in Sicilia, quæ est feudum Ecclesiæ Romanæ, cuius nomine erat homo ligius & vassallus Ecclesiæ, cap. *Ad Apostolicæ.* hoc tit. in VI. Et licet delictum diceretur commissum in urbe per quasdam subditos ipsius Imperatoris dolo & instigatione Regis: punitio tamen ejus in Rege veluti extra districtum Imperii commissi, non pertinebat ad Imperatorem, quia in criminalibus forum quis fortitur ratione loci, ubi delictum commissum est, Auth. *Qua in provincia.* C. *Ubi de criminib.* cap. *Postulasti. de for. compet.* At Roma est temporalis dominii Ecclesiæ, can. *Ego Ludovicus.* 13. dist. can. *Igitur.* 23. qu. ult. cap. *Fundamentum. de elect.* in VI. Hanc speciem illustrat Jo. Villani lib. 9. cap. 49. Henricus Stere. in Chronic. ad ann. 1313. Pandulf. Covenreius Hist. Neapolit. lib. 5.

TIT. XII. *De appellationibus.*

Clem. *Si à judicibus.*

APPELLATIO debet fieri coram judice, à quo appellatum est apud acta, L. *A sententia.* L. ult. ff. *de appellat.* L. 1. §. *Biduum. quand. appell. sit. can. Biduum.* 2. qu. 6. cap. *Suggestum.* hoc tit. cap. *Ut circa. de elect.* in VI. Si à duobus vel pluribus judicibus appellatum sit, quia forte eorum copia facile haberi

non posset , coram ipsis , vel majori parte appellare licet , putà si sint tres , coram duobus , & apostolos separatim petere licet . Apostoli sunt libelli dimissorii , qui petendi sunt à judice , à quo appellatum est , per quos causam transmittit ad judicem , ad quem appellatum est , L. i. ff. de libell. dimissor. L. Dimissoria. de V.S. L. Eos. §. ult. C. de appellat. Et valebat hujusmodi appellatio , acsi fuisset ab omnibus coram his appellatum : quia quod factum est coram majori parte judicum , coram omnibus factum videtur , L. Quod major. ff. Ad municipal. Est tamen appellato ignorantis appellationis , necnon delationis judicum & termini præfixionis intimatio legitimè facienda . Judex à quo appellatum est , debet deferre appellationi , & præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem , cap. Personas. cap. Reprehensibilis. cap. Ad aures. hoc tit. cap. Cùm olim. de privileg. Ideo appellato intimanda est , præter libellum appellationis , delatio appellationis facta per judicem , à quo appellatum est , & præfixio termini data à judice , ad quem appellatum est , ad prosequendam appellationem , cap. Cùm sit Romana. hoc tit. Auth. Ei qui appellat. C. de tempor. appellat.

Clem. Quamvis.

QUAMVIS de rigore Juris , is qui appellat à judice , à quo appellatum est , debeat petere apostolos , id est , libellos dimissorios congruo loco & tempore , id est , intra triginta dies à tempore dictæ sententiae , cap. Ab eo. hoc tit. in VI. L. Judicibus. C. hoc tit. can. Post appellationem. 2. qu. 6. tamen ex communi & antiqua observantia fori , sufficit simul uno contextu , nullo alieno actu interposito , apostolos instanter & sèpius postulet . Verùm si judex , à quo appellatum est , certum terminum ad recipiendos apostolos appellanti assignet , & appellans in assignando sibi termino non compareat coram eo , nec petat apostolos sibi tradi , appellationi renuntiasse videtur . Similiter si judex , à quo appellatum est , appellanti responderit , se datum apostolos intra terminum Juris , & appellans intra terminum congruo loco & tempore , instanter & sèpius , saltem uno contextu , apostolos non petat ab eodem judice sibi dari , vel oblatos recipere recusaverit , appellationi renuntiasse intelligitur , ex init. hujus Constit. A judice , à quo appellatum est , petendi sunt apostoli post interpositam appellationem , & reddendi ei , ad

C O M M E N T A R I I .

35

quem appellatum est, post certum terminum, L. i. §. ult. de libell. dimissor. Ex Constitutione Justiniani apostolos post interpositam appellationem, etiam non petente appellatore, sine aliqua dilatione judicem dare oportet, L. Eos. §. ult. C. hoc tit. Hodie ex Constitutione Francisci I. anni 1539. art. 117. apostoli non sunt petendi: sed interposita appellatione per literas regias, ad superiorem judicem recurrendum est.

§. Quòd si judex.

QUÒD si judex à quo appellatum est, appellanti petenti in termino præfixo apostolos non dederit, vel responderit se datum eosdem, nullo termino præfixo, vel dixerit se intra Juris terminum eos daturum, & postea congruo loco & tempore, sèpius & instanter uno contextu requisitus, eos non exhibuerit intra terminum, appellans extunc appellationem prosequi potest, acsi expressè apostoli fuissent denegati, ex hoc §. & cap. Ut super. cap. Ab eo. hoc tit. in VI. quia requisitio habet vim apostolorum, cap. i. de suppl. neglig. Prælat. nisi appellans nominatim appellationi renuntiaverit, dicto cap. Ut super.

Clem. Sicut.

APPELLANTI datur annus, vel ex justa causa biennium, ad prosequendam appellationem, cap. Cum sit Romana. cap. Ex ratione. hoc tit. L. 2. §. Illud. Auth. Ei qui. C. de temp. appellat. Sicut appellans in appellatione judiciali, id est, à gravamine in judicio, sic & in appellatione extrajudiciali, putà ab electione, postulatione vel provisione Beneficii, Clem. Causam. supr. de elect. Electus intra annum à die interposta appellationis, eam prosequi, & ad finem perducere debet: quòd si cessante impedimento non fecerit, appellatio deserta censetur, & rata est sententia, ex hac Constit. cap. Reprehensibilis. cap. Constitutus. hoc tit. cap. Licet. de sententia excommunic. in VI. I.

Clem. Quamdiu.

QUAMDIU prosecutio appellationis per compromissum, vel lias expresso consensu partium differtur, tempus prosequenda appellationis ab homine, vel à Jure præfixum, non cur-

rit, ex hac Constit. cap. *Dilecti.* de *V. S.* & Auth. *Si tamen. C.* de temp. appellat. nisi judex ut consulat periculo animarum imminentis ex mora, præcipiat in causa appellationis procedi, putat in causa electionis, ne diutius vacet Ecclesia; vel in causa matrimonii, ne occasio detur fornicationi. Guid. Pap. qu. 115. Tempus prosequendæ appellationis non currit, durante compromisso, quia durante compromisso appellationis prosecutio suspenditur ex compromisso. Non valenti agere non currit præscriptio, cap. *Quia diversitatem de concess. Præbend.* L. *In rebus. C. de jur. dot. & conventio apud arbitrum compromissarium interrumpt præscriptionem,* perinde ac litis contestatio apud judicem ordinarium, L. pen. §. ult. C. de recept. arbitr. quia compromissa reducta sunt ad similitudinem judiciorum, L. i. ff. eod.

Clem. Appellant.

APPELLANS debet exprimere in libello appellationis causas appellationis, cap. *Constitutus.* 2. hoc tit. cap. *Cordi.* hoc tit. in VI. Appellans ab interlocutoria vel gravamine aliquo, non potest alias causas appellationis prosequi, quam in libello appellationis nominatim expressas: nec processus primi judicis ex novis, aut de novo probandis, justificari potest, vel impugnari; sed tantum ex illis, quæ acta fuerunt, vel exhibita, id est, producta erant, ex hac Constit. In judiciis spectatur tempus rei judicatae. Tractatus futuri temporis non pertinet ad judicem, L. i. ff. *de usur.* Secus definitiva sententia justificari, vel impugnari potest ex novis vel noviter probandis, cap. *Cum Joannes de fid. instrum.* Et hoc est quod dicitur, emissa in prima instantia posse suppleri in causa appellationis, L. Eos. §. *Si quid autem. C. de appellat.* L. *Per hanc. C. de tempor. & repar. appellat.*

Clem. Si appellationem.

SI appellans intra tempus non prosequatur causam appellationis, sententia manet rata, ac si non esset appellatum; & appellatio deserta censetur, Clem. *Sicut.* hoc tit. Quid si appellans appellationem per negligentiam desertam cum appellato, aut appellatus ipse prosequatur, non ideo minus in rem judicatam transit sententia, à qua appellatum est, ex hac Constit. quia sententia lata post desertam appellationem, quasi à

non suo judice lata non valet, & judex à quo appellatum est, potest mandare sententiam executioni, cap. *Non solum*. hoc tit. in VI.

Clem. *Cùm à repulsione.*

APPELLANS secundò à repulsione exceptionis peremptoria, & succumbens in prima ex secunda appellatione, in causa appellationis, postmodum à definitiva emissæ, non est audiendus, nisi tunc exceptio peremptoria rite proposita priùs repulsa fuerit, quia ineptè proponebatur, ex hac Constit. quia exceptio ineptè proposita non excludit aptam & congruentem exceptionem, ut de actione scriptum est, cap. *Examinata de judic.* Appellans secundò ab interlocutoria, per quam repulsa est exceptio peremptoria, veluti exceptio pacti vel præscriptionis, non est audiendus in causa appellationis emissæ à definitiva, per quam exceptio peremptoria repulsa est, cap. ult. hoc tit. quia secunda interlocutoria habet vim definitivæ, & non licet tertio appellare in una eademque causa, L. 3. C. *Ne liceat in una eademque causa tertio provocare.*

I N L I B R U M III.

TIT. I. *De vita & honest. Clericor.*Clem. *Diœcesanis.*

CLERICI carnificum seu macellariorum, aut tabernaculorum, id est, cauponum officium publicè & personaliiter, id est, per se exercentes, si tertio moniti non desisterint, si sint conjugati, omnino, id est, in rebus & personis; non conjugati, in rebus: & si omnino incedant ut laïci, in personis privilegium Clericale, quamdiu his institerint, eo ipso, id est, ipso facto amittunt, ex hac Constit. & cap. pen. & ult. hoc tit. Clerici negotiationibus, vel commerciis sacerdotalibus,

vel officiis publicè insistentes, vel arma portantes, juxta Canones coercentur, ex hac Constit. quæ est Decretalis, cap. 2. & pen. hoc tit. Carnifex sunt laniones qui carnes publicè vendunt in stallis, cap. *Significante de appellat.* Clerici amittunt privilegium Ordinis post trinam monitionem, cap. ult. hoc tit. cap. *Sacro de sentent. excommunic. cap. Constitutionem. eod. tit. in VI.*

Clem. Quoniam.

*Senec. e-
pist. 14. Li-
ttera insula-
rum loco
sunt.*

CLERICI virgata vel partita veste utentes publicè, nisi ex causa rationabili, si sint Beneficiati, per sex menses suspenduntur à perceptione fructuum Beneficiorum quæ obtinent: non Beneficiati in sacris Ordinibus infra Sacerdotium constituti, per idem tempus redduntur inhabiles ad obtinendum Beneficium Ecclesiasticum. Idem censendum est de aliis tales vestes, & similis tonsuram Clericalem publicè deferentibus. Clerici Dignitatem seu Personatum, aut Beneficium curam habens animalium obtinentes, neconon cæteri in Sacerdotio constituti, ac Religiosi, id est, Clerici Regulares, si publicè hujusmodi vestem ferant, aut infulam seu pileum lineum publicè portent in capite; si sint Beneficiati, eo ipso suspenduntur per annum à perceptione fructuum Beneficiorum: Sacerdotes & Religiosi quilibet per idem tempus redduntur inhabiles ad quocumque Beneficium Ecclesiasticum obtinendum; sed & Clerici utentes epitogio seu tabardo foderato, *tabard fourré*, usque ad oram, & ita breve, quòd vestis inferior notabiliter videatur. Sæculares Clerici & Religiosi Administrationes habentes, tenentur epitogium intra mensem dare pauperibus. Cæteri verò Religiosi Administrationem non habentes, intra idem tempus tenentur illud suis Superioribus adsignare, id est, tradere, in pious usus convertendum: alioquin Beneficiati, suspensionis; non Beneficiati, inhabilitatis poenitentia tenentur. Eustathius Sebastensis Episcopus depositus, quòd veste non congrua Sacerdotio uteretur. Socrat. lib. 2. cap. 33. Sozomen. libr. 3. cap. 13. Clerici prohibentur uti veste virgata, id est, plicata, quia hoc genus vestis erat proprium militum. Virgil. 8. Æneid.

Virgatis lucent sagulis & lacæta colla.

Sangallens. de Gest. Carol. M. *Cum inter Gallos Franci militan-
tes, virgatis eos sagulis lucere conspicerent.* Thomas Cantipra-
tensis. lib. 2. cap. 46. *Induti tantum plicata linea funicæ torneamenta*

frequentius faciebant. Vulgo un saye à tuyau d'orgue. Clerici prohibentur etiam uti veste partita, id est, diversi coloris vel diversæ partis, can. *Vidua.* 20. qu. 1. Notatur vestis varia, & distincta. Valer. Maxim. libr. 2. cap. 7. *His præfectum ignominiae generibus affici jussit, cum toga laciniius abscissis amictum, distinctaque tunica indutum, nudis pedibus à mane noctem usque ad principia per omne tempus militiæ adeisse.* Curt. lib. 3. cap. 3. *Cultus Regis inter omnia luxuriâ notabatur, purpureæ tunicae medium album intextum erat.* Clerici prohibentur etiam ferre insulam seu pileum lineum in capite. Infula seu pileus lineus erat fascia alba linea, ut notat Joannes Andreas. Usus hujusmodi infulæ Clericis interdictitur, quia hoc erat insigne tyronum militiæ. Thomas Cantipratens. lib. 7. cap. 2. *Nec aliud defuit nisi sertum in capite, quod non novi tyrocinii militem sequeretur.* Iidem prohibentur uti epitogio, seu tabardo foderato usque ad oram. Tabardum quod est Anglicum, erat sagum militare, olim proprium militum, hodie Facialium seu Heraldorum. Thom. Cantiprat. dicto lib. 1. cap. 7. *Spreverat in Sacerdotibus rotundam communis habitus capam, & tabardum quem Gallici canem dicunt, id est, ulieger, induerat.* Joan. Froissard. vol. 1. cap. 13. *Et luy fit vestir un tabbar comme il souloit porter.* Clerici etiam maximè Beneficiati prohibentur uti publicè caligis scacatis, rubris, aut viridibus, ex hac Constit. ut & Moniales prohibentur uti scacatis & virgatis caputiolis, ne videantur uti habitu sacerdotalium, Clem. Attendentes. inf. de stat. Monach. Caliga est genus calcei militaris clavis fixi. Justin. libr. 38. cap. 10. *Argenti certè aurique tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent.* Tranquill. in Caligul. cap. 52. Tacit. 2. Annal. Caligæ scacatae sunt calcei confecti ex pellibus tessellatis in modum scacarii.

T I T. II. *De Præbendis.*Clem. *Si Dignitatem.*

SI Pontifex mandet provideri cuiquam de Dignitate, Personatu, vel Beneficio, non facta mentione Beneficii Curati, non potest ei provideri de Beneficio Curato, quia major idoneitas requiritur in Beneficiis curam animarum habentibus, quam in aliis. Quod si Pontifex mandet alicui provideri de

Dignitate, aut Personatu ad collationem, provisionem, vel præsentationem, vel dispositionem cujuscumque spectante in vim talis mandati, non potest ei provideri de Dignitate electiva, cap. *Cùm in illis.* hoc tit. in VI. Quòd si Dignitatem habenti Pontifex mandet de alia provideri, dispensatione facta, ut simul utramque valeat retinere, de animarum quæ illi vel alteri incumbit, non habita mentione, gratia hujusmodi, velut subreptitia, nullius est momenti, quamvis adjectum sit, quòd animarum cura, si Dignitati utriusque vel alteri immineat, non negligatur, cap. *Ordinarii.* §. *Provideat. de offic. Ordinar.* in VI. Quòd si Pontifex mandet provideri alicui de Dignitate ad cujuscumque collationem, provisionem, seu quamvis dispositionem in certa Ecclesia pertinente, quam intra mensem à die vel notitia vacationis scilicet duxerit acceptandam, non potest ei provideri de Dignitate electiva, etiam si interim eis ad quos pertinet, collatio, provisio vel electio prohibita sit: quia in concessione gratiæ nulla facta est mentio Dignitatis electivæ, ad cuius executionem, non ampliationem pertinent quæ sequuntur de prohibitione electionis. Si alicui provideri mandetur de aliqua Dignitate in certa Ecclesia, & ibi non sit nisi unica & principalis, non debetur, ne Collator nimis gravetur, & unico lumine privetur, L. *Illicitas.* §. *Ne tenuis.* ff. *de offic. Präsid.* Clem. I. in fin. de sent. *excommunic.* ut rectè notat Joan. Andreas h̄c. Eadem ratione Beneficium monoculum non cadit in nominationes Graduatorum, Gloss. in Pragmatic. tit. *de Collat.* §. *Ita quòd Parochialis. verb. Turnum.*

Clem. Per literas.

PE R literas à Sede Apostolica, vel ipsius Legatis impetratas super provisione quorumlibet Clericorum de Xenodochiis, Leprosariis, Eleemosynariis, seu Hospitalibus, etiam si Ecclesias seu Capellas, decimas & alia jura spiritualia habeant, ut cœmiterium & jus funerandi, non potest provideri, nisi in literis Apostolicis expressè caveatur. Literis Apostolicis super provisione Clericorum non includuntur Xenodochia, Leprosaria, Eleemosynaria, seu Hospitalia, quia non veniunt nomine Beneficiorum, & sacerdularibus Clericis in Beneficium conferri non debent. Cùm enim ex voluntate Fundatorum in aliud usum sint destinata, in aliud converti non debent, Clem. *Quia contingit.*

C O M M E N T A R I I.

contingit. de Religios. dom. Xenodochia & Hospitalia sunt loca Religiosa, quæ possunt habere adnexas Ecclesias, seu Capellas, decimas & alia jura spiritualia accessoriæ, sed principaliter sunt Hospitalia, & non veniunt nomine Beneficiorum Ecclesiastico-rum. Sunt loca Religiosa, si auctoritate Episcopi sint instituta, cap. *Ad hæc. de Religios. dom.* Et ideo Ecclesiæ seu Capellæ & decimæ possunt eis accedere, ut rectè notat Glossographus hoc loco.

Clem. *Si plures.*

Si plures Dignitates obtinenti, ex dispensatione scilicet, alia Dignitas aut Beneficium habens curam animarum conferatur sine dispensatione, priores Dignitates ipso facto vacant, à die adeptæ pacificæ possessionis, ex hac Constit. Si alicui habenti duo Beneficia incompatibilia, etiam ex dispensatione, tertium conferatur sine dispensatione, duo priora vacant, adepta pacifica possessione tertii, cap. *Licet Episcopus.* hoc tit. in VI. cap. *Commisâ. de elect. in VI.* vel si per eum stet, quominus adipiscatur pacificam possessionem, dicto cap. *Licet Episcopus.* dicto cap. *Commisâ.* Conditio pro impleta habetur, si per eum stet, quominus impleatur, in cuius persona implenda est, L. *Titius. ff. de condit. & dem. L. i. C. de instit. & substit.* cap. *Sicut ex literis. de sponsalib.* Dispensatio super pluralitate Beneficiorum non porrigitur ad aliud Beneficium non expressum, cap. *Non potest.* hoc tit. in VI. Beneficium pacificè possideri intelligitur, si taliter per annum & diem possessum sit sine lite, *Gloss.* in Pragm. tit. *de pacif. possess.* §. 1. vers. *Non violentus.* Adeptione secundi Curati, vel aliâs incompatibilis Beneficii, vacat primum, adepta pacifica possessione, ex hac Constit. & Clem. ult. infr. hoc tit. cum reali scilicet perceptione fructuum : habere enim est cum effectu habere, L. *Nomen filiarum.* §. *Habere. de V. s.* Si obtinenti unicam Dignitatem alia similis conferatur, prior de jure vacat, adepta pacifica possessione, ex hac Constitut.

Clem. *Si Romanus.*

Si alicui unum aut duo aut plura Beneficia obtinenti Ponti-fex de motu proprio provideat de Beneficio, non facta men-tione prioris, vel priorum Beneficiorum, provisio seu gratia hujusmodi, qualiacumque, vel quotcumque fuerint Beneficia,

obtenta tempore provisionis, valet ex hac Constit. quoad hoc, ut excludat vitium subreptionis: quia clausula *de motu proprio* excludit subreptionem, cap. *Si motu proprio.* hoc tit. in VI. Clem. ult. supr. *de offic. Ordinar.* Sed non valet quoad dispensationem in pluralitate Beneficiorum. Clausula *de motu proprio* excludit subreptionem, sed non ampliat gratiam, & non tollit vitium incompatibilitatis plurium Beneficiorum, nec operatur dispensationem circa pluralitatem Beneficiorum quæ indiget speciali nota. Hodie clausula *de motu proprio* non habet locum in Gallica.

Clem. *Si de Beneficio.*

SI Pontifex mandet provideri alicui de aliquo Beneficio ad scujuscumque Episcopi collationem spectante, ei provideri non potest de Beneficio, cuius collatio ex negligentia ipsius Episcopi devoluta est ad Capitulum, quia delegatus seu executor Apostolicus non habet plus juris quam ipse Episcopus, licet provideri ei possit de Beneficio, cuius collatio ex negligentia Abbatis, vel alterius Collatoris, puta Archidiaconi, devoluta est ad Episcopum, vel ad Pontificem; & delegatus Papæ potest conferre ex mandato ultra sex menses, quia cap. 2. *de concess. Præbend.* locum habet in ordinariis Collatoribus, non in delegatis Pontificis, ut notat Gloss. hîc.

Clem. ult.

SI Pontifex mandet alicui provideri de Dignitate, Canoniciatu & Præbenda in aliqua Ecclesia, adeptus ex mandato Canonicatum & Præbendam in ea Ecclesia, Archidiaconatum in eadem Ecclesia postea vacantem potest acceptare, licet Præbenda sit annexa Dignitati: sed quia non potest obtainere duas Præbendas sub uno & eodem testo, cap. *Literas. de concess. Præbend.* & non potest retinere Dignitatem sive Præbendam, id est, non potest disjungere Præbendam à Dignitate, propter annexionem seu conjunctionem; in promptu est remedium Juris, quia Dignitates annexæ sunt Canoniis & Præbendis, cap. *Cum accessissent. de Constit.* ne duas Præbendas cum Dignitate habeat contra jus. Adepta Dignitate annexa Præbendæ, prior Præbenda ipso facto vacat, adepta pacifica possessione secundæ. Adepta pacifica possessione Præbendæ, vel Beneficii Curati, prius incompatibile ipso jure vacat, Clem. *Si plures,* supr. hoc tit.

T I T . III . *De concess. Præbend.*

Clem. unic.

SI Pontifex mandet alicui provideri de Beneficio certi valoris vel minoris si voluerit, & hoc, si executori visus sit idoneus, tale mandatum est conditionale, & non ligat Ordinarium, quin possit conferre Beneficium alteri, ante impletam conditionem, antequam impetrans suam voluntatem declareret super acceptatione Beneficii, ex hac Constit. cui conjungendum est cap. *Cui de non Sacerdotali. de Præbend. in VI.* Quod si Pontifex mandet alicui provideri de Beneficio, quod intra mensem à notitiâ vacationis duxerit acceptandum, tale mandatum non est conditionale: dies certus non facit conditionem, L. *Ex his verbis.* C. *Quand. dies legat. vel fideic. ced.* Et collatio facta impenetranti valet, antequam specialiter acceptet Beneficium, & sufficit quod collatio fiat petenti, & recipienti collatum: & talis collatio valet. Acceptare Beneficium videtur, cum petit per executorem sibi conferri, vel præsenti collatum recipit. Beneficium non potest acceptari, nisi per se, vel per procuratorem speciale mandatum habentem, can. *Accedens. de Præbend.* Ubi Beneficium mandatur conferri intra mensem à notitia vacationis, ut diutinæ vacationi occurratur, impetrans notitiam vacationis habere intelligitur, ex quo ipsa vacatio Beneficii in loco vel Ecclesia Beneficii publicè nota erit, ut hinc & cap. *Quia diversitatem. de concess. Præbend.* Hoc casu impetrans sibi imputare debet, qui quod per se vel per alium scire potuit, ignoravit; impenetranti imputatur quod ignoravit, quod notum erat in Ecclesia vel loco Beneficii, & cuius interfuit scire, quia quilibet sibi vigilare debet, L. *Quod autem. §. Sciendum. ff.* *Quæ in fraud. cred.*

T I T . IV . *De reb. Eccles. non alienand.*Clem. *Monasteriorum.*

RELIGIOSUS qui præst Monasterio, Prioratu, Ecclesiæ vel cuivis Administrati oni, jura, redditus & possessiones

ejusdem Ecclesiæ alicui ad vitam , vel ad certum tempus , id est , ad longum tempus , putà decennium , concedere non potest , pecunia etiam inde recepta , nisi necessitas , aut utilitas Monasterii , Prioratus , Ecclesiæ , aut Administrationis hoc exposcat , Conventus sui , aut si Conventum non habeat , Prælati proprii accedente assensu . Si quis secus fecerit , eo ipso ab officio suspenditur , nec ex concessione ipsius recipienti jus aliquod acquiritur , quia alienatio rerum Ecclesiæ nulla est , nisi fiat causa cognita inquisitione facta ex causa necessitatis & utilitatis , & requisito Capituli , vel Prælati assensu , cap. *Dudum.* hoc tit. in VI. can. *Sine exceptione.* 12. qu. 2. Prohibita alienatione , vel concessione ad vitam vel ad longum tempus , prohibita non censetur locatio vel venditio fructuum redditum ad modicum tempus , ex hac Constit. putà ad triennium . Locatio fructuum Beneficiorum non valet ultra triennium , Extravag. *Ambitiosa.* infr. hoc tit. Locatio & venditio fructuum eodem jure censetur . Venditio fructuum pro locatione habetur . Locatio & venditio fructuum promiscue accipiuntur , L. *Veteres.* & seq. ff. de act. empt. Hinc emptores fructuum pro conductoribus accipiuntur , L. *Liberto.* ff. de ann. legat. Plus est in reditu quam in fructu , ut hic , & cap. *Generali.* de elec. in VI. & ibi Gloss. Prohibitum alienare , vendere vel locare ad vitam vel ad longum tempus , non prohibetur locare ad modicum tempus , putà ad triennium , L. pen. §. *Instituto.* ff. de legat. 2. Fructuum appellatione continentur fructus naturales & industriales , qui ex cultura agrorum percipiuntur : redditum nomine etiam fructus civiles , putà pensiones ædium .

Clem. *Si una.*

EPISCOPUS potest unire unam Ecclesiam suæ Diœcesis alteri , vel loco Religioso , putà Monasterio , vel Prioratu , vel singulari Dignitati , vel Præbendæ , de consensu Capituli , ex hac Constit. & cap. *Sicut unire.* de excess. *Prælat.* quia unio est alienatio Beneficii Ecclesiastici , quæ non potest fieri per Episcopum absque consensu Capituli , cap. *Dudum.* hoc tit. in VI. can. *Sine exceptione.* 12. qu. 2. Episcopus potest unire unam Ecclesiam alteri vel Dignitati seu Præbendæ , ut hic , & cap. *Extirpanda.* §. *Qui verò.* cap. *Exposuisti.* de *Præbend.* Episcopus potest unite unam Ecclesiam alteri , de consensu Capituli , non vocato Rectore ; vel si vacat , non vocato vel dato Defensore . Et si unio fiat

C O M M E N T A R I I .

45

non vocato Restore , vel dato Defensore , non potest ob hoc impugnari , ex hac Constit. In unione Ecclesiæ non requiritur consensus Rectoris , quia ejus parum interest , quatenus quoad vixerit , unio manet in suspenso , & caret effectu , cap. *Consultationibus de donat.* At in dismembratione seu sectione Ecclesiæ matricis , requiritur consensus Rectoris , cap. *Ad audientiam de Eccles. edific.* Conc. Trid. sess. 21. de reform. cap. 4. quia dismembratio Beneficii statim in vita Rectoris suum sortitur effectum , nec movet quod unio Beneficii , quamvis suspendatur quoad vixerit , ei nocet , quia tollit facultatem resignandi & permutandi : quia damnum hoc contingit Rectori minus principaliter , & per consequentias , & uti tale minus spectatur , L. 1. ff. *de auctor. tutor.* In unione vero desideratur consensus Patroni , cap. *Suggestum de jure Patron.* Et hoc interest inter Rectorem & Patronum , quod Rector habet tantum jus personale , quod cum persona , id est , mutatione personæ extinguitur , Clem. ult. *de Procur.* Patronus vero habet jus perpetuum Beneficio inhærens , quod ad hæredes transmittitur , cap. *Quoniam de jur. Patronat.* Clem. *Plures. eod. tit.* Secus Episcopus non potest unire partem decimarum alicujus Ecclesiæ , etiam de consensu Capituli , Dignitati , aut Præbendæ tenuiori , nisi dato Defensore vacanti Ecclesiæ , d. cap. *Dudum.* Facilius permititur unio Ecclesiæ in totum , quam sectio seu dismembratio Beneficii , seu concessio partis decimarum , quia vix admittitur concessio partis decimarum , per quam inducitur sectio Beneficii , quæ hoc jure vetita est , cap. *Majoribus de Præbend. cap. unic.* Ut Eccles. Benefic. sine diminut. confer. Episcopus potest unire unam Ecclesiam alteri , dicto cap. *Sicut unire.* Inferior , putà Abbas , licet Ecclesiæ pleno jure ad eum spectent , non potest illas unire , vel unam alteri subjecere , cum hoc sit proprium Episcopi , cap. *Cum dilectus de consuetud.* Clem. *Ne in agro. §. Ad hac. infr. de stat. Monach.* Episcopus potest unire Ecclesias suæ Dioecesis unam alteri ; sed non potest unire Ecclesiam mensæ suæ , vel ipsi Capitulo , etiam de consensu Capituli , ex hac Constit. non obstante contraria quavis consuetudine , quia non potest esse auctor in rem suam , exemplo tutoris , L. 1. ff. *de auctor. tutor.* Episcopus potest concedere Ecclesiam loco Religioso de consensu Capituli , ex hac Constit. & cap. *Pastoralis de donat.* dummodo Beneficium unitum non sit extra Dioecesim , in qua est Monasterium , & Benefi-

TIT. V. *De rer. permuat.*

Clem. unic.

EPISCOPUS potest conferre permutantibus Beneficia resig-
nata ex causa permutationis, dummodo permutatio fieri
propter utilitatem Ecclesiae, cap. *Quæsumus*. hoc tit. Episcopus
autem Beneficia vacantia ex causa permutationis, non potest
conferre aliis quam permutantibus, ut vitetur illusio, ex hac
Constit. & cap. unic. hoc tit. in VI. cap. *Cum venerabilis. de ex-*
cept. Inferior Episcopo non potest admittere permutationem
Beneficiorum: cum enim ex Conc. Turonensi vetita sit, cap.
Majoribus. de Præbend. dicto cap. *Quæsumus*. contra id non dispen-
sat minor Episcopo, cui hoc licet, dicto cap. *Quæsumus*. Capi-
tulum Episcopali Sede vacante potest conferre Beneficia ex cau-
sa permutationis, quia succedit in jurisdictione Episcopali, cap.
His que. cap. Cum olim. de major. & obed. cap. unic. eod. tit. in
VI. Capitulum etiam Sede vacante potest conferre Beneficia
Patronata, quia horum collatio est necessaria, ut notat Gloss. hic.

TIT. VI. *De testament.*

Clem. unic.

EX Constitutionibus Imperatorum executio testatorum
pertinet ad Episcopum, L. Nulli. C. de Episc. & Cleric. Nov.
Leon. 68. cap. *Non quidem*. hoc tit. cap. 2. eod. in VI. Conc.
Trid. sess. 22. de reform. cap. 8. si alii scilicet executores dati
non sint, vel qui dati sint, sint in mora exequendæ voluntatis
defuncti. Religiosi non possunt esse executores testatorum,
nisi petitâ prius Superioris licentia & obtentâ, ex hac Constit.
& tenentur reddere rationem Ordinariis locorum, & ipsi Ordi-
narii tenentur ab eis rationem administrationis exigere, ex hac
ipsa Constit. Fratres Minores non possunt esse executores testa-
mentorum, quia in tali officio plerumque versatur contreditio

pecunia, quæ eis interdicta est. Clem. Exivi. §. Proinde. de V.
S. Cæteri Mendicantes non prohibentur esse executores testa-
mentarii de sui Superioris licentia, Bart. in L. Alio hærede. ff.
de aliment. legat.

T I T. VII. *De sepulturis.*

Clem. *Eos qui.*

ETIAM exempti vel privilegiati scienter condentes defuncto-
rum corpora in cœmiteriis, interdicti tempore, in casibus
non concessis à Jure, vel excommunicatos publicè, aut nomi-
natim interdictos, vel usurarios manifestos, ipso factō sunt ex-
communicati, & non absolvuntur, nisi priùs arbitrio Diocesani
Episcopi satisfaciant parti de illata injuria, ex hac Constit. cui
conjungendum est cap. Cum & plantare. §. Excommunicatos. de
privileg. cap. Episcopum. eod. tit. in V I. Etiam exempti non ser-
vantes interdictum, excommunicati sunt ipso factō, Clem. I. in-
fr. de sent. excommunicat.

Clem. *Dudum,*

MONACHIS non licet verbum Dei prædicare sine licen-
tia Episcopi, can. Adjicimus. 16. qu. 1. Cassian. de instit.
Cœnobitar. lib. 10. cap. 8. Gregor. Moral. lib. 18. cap. 24.
Conc. Trid. sess. 5. de reform. cap. 4. & sess. 24. de reform. cap. 4.
Ratio est, quia Monachus non docentis, sed lugentis habet of-
ficium, can. Monachus. 16. qu. 1. Chrysost. in I. ad Timoth. Ho-
mil. 14. Bernard. in Cantic. sermon. 64. Speciali ex privilegio
Frates Prædicatores & Minores, in Ecclesiis & locis propriis, &
in plateis communibus liberè valent plebi prædicare verbum
Dei, exceptâ horâ, in qua loci Prælati voluerint prædicare per
se, vel per alium, nisi hoc fiat ex speciali licentia Prælati, ex
hac Constitut. In Studiis autem generalibus, id est, in locis ubi
sunt Studia generalia, id est, Universitates, ubi sermones ad
Clerum ex more fieri solent, ad funera etiam mortuorum, &
in festis specialibus, seu peculiaribus eorumdem Fratrum, iisdem
Fratribus licet liberè prædicare, nisi forte horâ quâ solet in
prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus vel Prælatus su-

perior, id est, Metropolitanus, ex causa urgente Clerum ducet congregandum, ex hac Constitut.

§. In Ecclesiis.

FRATRES Prædicatores & Minores non possunt prædicare verbum Dei in Ecclesiis parœcialibus, nisi à Parocho seu Plebanio invitati seu vocati fuerint, vel de ipsius beneplacito & assensu, seu petitâ licentia & obtentia, vel de mandato Episcopi, vel Prælati superioris. Ad hoc, ut Fratribus Mendicantibus licet prædicare in Ecclesiis parœcialibus, requiritur assensus Parochi, qui est Prælatus & Ordinarius in sua Ecclesia, cap. *Cum ab Ecclesiâr. de offic. Ordinar. vel Vicarii perpetui, ad quem spectat cura animarum, cap. ult. de offic. Vicar. cap. Super eo. de Præbend. in VI.*

§. Statuimus.

FRATRES Prædicatores & Minores non possunt Confessiones audire, & Pœnitentiam ministrare, nisi à suo Superiori probati fuerint, & Episcopo præsentati, quo recusante licet eis auctoritate Apostolica Confessiones audire, ex hoc §. & Conc. Trident. sess. 23. de reform. cap. 10. Requisitio habet vim tituli & concessionis, cap. 1. de suppl. neglig. Prælat.

§. Hujusmodi.

MORTUORUM sepultura pertinet ad Parochum de jure parochiali, deficiente familiari sepulcro, vel electione sepulturæ, cap. *Ex parte. hoc tit. cap. Is qui. eod. tit. in VI. Ex privilegio Apostolico Fratres Prædicatores & Minores habent liberam sepulturam in Ecclesiis & locis suis, id est, quoscumque possunt admittere ad sepulturam, qui apud eos sepulturam elegerint, ita ut de omnibus funeralibus, id est, de omnibus quæ funeris causâ offeruntur, putâ cereis, pane & vino, & nummis, vel de aliis relictis distinctè vel indistinctè; ad quoscumque certos, vel indeterminatos usus, de quibus quarta non consuevit dari, vel non debet de jure, necnon de datis, vel donatis in morte, seu mortis articulo, vel infirmitate, de qua decesserint, semper quarta funeraria seu canonica portio detur Ecclesiæ parœciali,*

ejusve

ejusve Rectori , ex hac Constit. quod est de Jure , cap. *Certificari.*
 hoc tit. cap. *Requisisti. de testam.* Conc. Trid. sess. 25. de reform.
 cap. 13. Canonica portio funerum quæ debetur Ecclesiæ parœciali , est varia , putà media , tertia , quarta , pro consuetudine re-
 gionum , dicto cap. *Certificari.* Licet Regulares ex privilegio
 habeant jus sepeliendi eos qui elegerint sepulturam apud ipsos ;
 tamen si talis consuetudo sit , prius corpus deportandum est seu
 deponendum apud propriam Ecclesiam , ut ibi recipiat ultimum
 vale à suo Parocho , ut notat Joan. Andreas h̄ic , ne discedat
 quasi sine formatis seu dimissoriis , can. *Nullam.* 81. dist. Hoc
 jure quidem Rectores Ecclesiarum intendebant , ut si quis in
 Monasteriis Fratrum Mendicantium eligeret sepulturam , funus
 priùs ad Ecclesiam parochiale deferrretur : quod refertur inter
 gravamina , quæ Mendicantibus inferebantur , cap. *Nimis. de ex-
 cess. Prælat.*

T I T . V I I I . *De decimis.*Clem. *Religiosi.*

RE L I G I O S I quidam , putà Cistercienses Hospitalarii , ha-
 bent privilegium de non solvendis decimis laborum suorum ,
 id est , de prædiis quæ propriis manibus , aut sumptibus excolunt ,
 cap. *Ex parte.* cap. *Licet. suprà.* hoc tit. Tamen Religiosi quicum-
 que non solventes decimas novalium , aut alias Ecclesiis debitas ,
 vel de animalibus familiarium , aut pastorum suorum , vel alio-
 rum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium , vel de
 animalibus quæ in pluribus locis emunt , emptaque tradunt ven-
 ditoribus , vel aliis tenenda , seu terris quas tradunt aliis exco-
 lendas , putà colonis seu conductoribus , vel colonis partiariis : si
 requisiti per eos quorum interest , intra mensem non destiterint ,
 aut intra duos menses de damno non satisfecerint Ecclesiis præ-
 dictis , ipso facto sunt suspensi ab Officiis & Administrationibus &
 Beneficiis suis. Quod si Administrationes vel Beneficia non ha-
 beant , ipso facto sunt excommunicati. Privilegium de decimis
 laborum est personale , nec porrigitur ad colonos censuales , vel
 colonos partiarios , ut notat Joannes Andreas h̄ic. Ita privilegium
 Leprosorum de decimis non solvendis ex nutrimentis anima-
 lium suorum , non pertinet ad animalia quæ aliis nutrienda tra-
 duntur , cap. *Cùm dicat. de Eccles. ædificand.*

Clem. *Si Beneficiorum.*

JURE communi Clerici de decimis & obventionibus fidelium non tenentur aliud onus præstare , quām Ecclesiasticum servitum , cap. I. *de censib.* Tamen Romanus Pontifex de plenitudine potestatis , decimam Beneficiorum sibi vel alii solvendam , sæpius imposuit justis ex causis , ut belli sacri causâ , cap. ult. *de vot.* & *vot. redempt.* Et à tempore Clementis IV. Honorii V. & Bonifacii VIII. sæpius impositæ sunt hujusmodi decimæ , & sæpe in Gallia concessæ Principi , ut notat Joannes Andreas hîc . Et decimæ Episcopo vel Principi conceduntur ad tempus ob causam publicam , putâ ob sumptus belli sacri . Si decima Beneficiorum cuivis concedatur ad tempus , decima Beneficiorum imponi debet secundùm taxationem decimæ in illis partibus in quibus fiat concessio , consuetam , & ad monetam currentem . Census solvendus est ad monetam , in qua constitutus est , cap. Olim. *de censib.* Decima Papalis solvenda est ad monetam currentem tempore solutionis ; nec à Collectoribus decimæ pro solutione ipsius , Ecclesiæ calices , libri & ornamenta sacra pignori capi possunt , & distrahi , ex hac Constitut. Vasa sacra Ecclesiæ non possunt distrahi , nisi pro alimonia pauperum , tempore gravioris annonæ , & pro redemptione captivorum , L. *Sancimus.* C. *de ss. Eccles.*

TIT. IX. De Regularibus.

Clem. *Ut Professores.*

MENDICANTES ad Non-Mendicantium Ordines etiam auctoritate Sedis Apostolicæ transeuntes , non habent vocem , vel locum in Capitulo , & Prioratus , Administrationes , aut quemcumque Officia non possunt ibi obtinere , etiam tamquam Vicarii seu Ministri , vel aliorum locum tenentes , necne pro se , vel aliis animarum curam vel regimen exercere ; quod optima ratione statutum est , ut Mendicantes in sua vocatione perseverent . Unusquisque enim in quo vocatus est , in hoc debet manere , juxta consilium Apostoli 1. Cor. 7. can. 1. 21. qu. 1. Si quid contrà tentatum fuerit , est irritum & inane . Hæc

C O M M E N T A R I U M

51

Constitutio pertinet ad Ordines Mendicantium , qui approbati sunt , id est , Prædicatorum , Minorum , Eremitatum S. Augustini , & Carmelitarum : non ad cæteros Ordines Mendicantes , qui explosi sunt , ita ut nullum in illis deinceps admittere licet ad Professionem , quib[us]que tantum concessum ad alios Ordines approbatos transire , ex hac Constit. & cap. unic. de religios. domib. in VI. cap. unic. de excess. Prælat. eod. non generaliter , sed singulariter , id est , singulis quibusque , ex hac Constit. & cap. unic. de religios. domib. in V I. cap. unic. de excess. Prælat. eod. Hodie Mendicantes non possunt transire ad Ordines Non-Mendicantium , vi cujuscumque indulti Apostolici , excepto Carthusiensium Ordine , Extravag. Viam ambitiose. infr. hoc tit. inter Communes.

Clem. Eos qui.

PROFESSIO regularis alia est expressa , alia tacita . Expressa est , quæ emittitur post probationem per annum , cap. Ad Apostolicam . cap. statuimus . hoc tit. Tacita est , quæ inducitur per gestationem habitus Novitiorum per annum , si non sit distinctus ab habitu Professorum , cap. Ex parte . cap. statuimus . hoc tit. cap. I. eod. tit. in V I. Constituti in aetate discretionis , id est , in pubertate , qui habitum in aliqua Religione gestarunt per annum , hoc ipso pro Professis habentur , nisi habitus Novitiorum colore , scissura , vel forma sit distinctus ab habitu Professorum , ex hac Constit. Gestatio habitus Novitiorum per annum non inducit tacitam Professionem , si sit distinctus ab habitu Professorum , ex hac Const. & cap. unic. hoc tit. in VI. Portatio habitus in aliqua Religione per annum , inducit Professionem , si gestatus sit in Religione per Sedem Apostolicam approbata , quia Professio non valet , nisi fiat in Religione approbata , cap. unic. de vot. & vot. redempt. in VI.

T I T. X. De statu Monachorum.

Clem. Ne in agro.

MONACHIS nigris interdictitur inordinatus aut elegans in vestibus ornatus aut cultus , necnon in cibo & potu,

G ij

equitaturis & lectisterniis quivis notabilis excessus , ex hac Constit. Monachi nigri sunt Benedictini , sic dicti à nigra veste qua utuntur , ut Monachi albi sunt Cistercienses , sic dicti ab alba veste. Monachis interdicitur cultus & ornatus in equitaturis. Eventiones vocat cap. *Cum Apostolus. de censib. cap.* *Cum ad quorundam. de excess. Prelat.* Petr. Blesens. epist. 102. Lectisternia sunt lecti strati & parati seu instruti coopertoriis , & omni paramento , ut explanat Joan. Andreas hic , de quo scripsi in Gregor. libr. 6. epist. 23.

§. Statuimus.

SUPERIOR vestis ipsorum habitui , id est , flocco , cucullæ , scapulari proxima , nigri , bruni , aut albi coloris esse debet , juxta morem regionis in qua degunt , ex hac Constit. Ne camisis linneis utantur , vetat cap. *Cum ad Monasterium. de stat. Monach.* In veste Monachorum servatur consuetudo regionis. In vestibus Monachorum , nec in qualitate panni excedatur modestia , nec queratur quod pretiosius & subtilius est , sed quod vilius sit. Vestis eorum debet esse rotunda per circuitum , & non scissa , nec longior , nec brevior , id est , demissa & talaris , can. *Non liceat.* 2. 23. dist. Reg. Benedict. cap. 55. *De grossitudine non causentur Monachi.* Vests Monachorum laxiores manicas habeant , usque ad pugnum protensa , non consutitas , vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro , vel pellibus caputiorum loco , cum caputiis habitus quem gestaverint , sint contenti. Almutium est vestis nigra , qua utebantur etiam Romani Pontifices. Radevic. de Gest. Frideric. libr. 2. cap. 67. *Cum pellibus nigro pallio cooperitis , & cum nigro almutio.* Almutium est tegumentum capitis , de panno vel pellibus caputii vice , quo utebantur olim Monachi , sicut Canonici Regulares , quod nunc Canonici Sæculares deposituere in brachium , Regulares uno gestant super humeris. Juxta tamen dispositionem Abbatis scissis super humeros & honestis caputiis uti possunt. In vestibus sendatum pro foderaturis non portent. Foderatura est pellicea , qua vestes substernuntur , vel frigoris arcendi causâ , vel ornatus causâ , si sit de pellibus pretiosis , ut Clem. ult. *de vit. & honestat. cleric.* Clericis interdicitur uti tabardo foderato usque ad oram , Conc. Constantiens. sess. 36. Sendatum est sericum purpureum. Guill. Brito x 1. Philippid. de auriflammula regia :

COMMENTARII

53

Vexillum simplex cendato simplice textum.

Vulgò *sendail*. Joan. Frossard. lib. 1. cap. 16. *Rouge comme sendail*. *Æstivalibus largis*, aut botis altis pro calceamentis utantur. *Æstivalia erant calcei de corio*, quibus æstate utebantur, vulgò *stivalia*. Nullus zonam, id est, cingulum, cultellum, calcaria cum ornatu deferat, vel cum sella clavis ornata, vel nimis sumptuosa equitet. Sumptum in ornamentis equorum & mulorum, etiam in Episcopis damnat Bernard. epist. 42. *Dicite, Pontifices, in freno quid facit aurum: annuli, catenulae, tintinnabula & clavatae quædam corrigeæ mulorum dependent cervicibus*. In locis in quibus fuerit Congregatio duodecim Monachorum, aut ultra intra sæpta Monasterii, Abbas, Prior, aut aliis Præpositus portet floccum de panno pro floccis aut cucullis in ipso Monasterio consueto; alii verò Monachi debent uti floccis in Monasteriis, in quibus floccos soliti sunt portare. In aliis verò minoribus Monasteriis in quibus est minor Congregatio Monachorum, cucullas clausas deferant. Cum verò Abbates, Priors, & Monachi alii extra Monasterium proficiscuntur, floccum, cucullam, aut cappam clausam gestabunt, & subtus cappam, si eam portaverint, cucullam deferent, aut si maluerint, scapulare. Floccus est vestis Monachorum villosa, quæ longas & amplas manicas habet. Floccus est villus lanæ, villus vestis. Plaut. in Trinummo: *Sed enim tu qui sis, qui non sis, floccum non interduim*. Donatus in Adelph. *Aut enim stipulam aut floccum moverat*. Cornel. Cels. libr. 2. *In ueste floccos legit, fimbriæve deducit*. Plin. libr. 30. cap. 9. *Sanguis flocco impositus. Floc de laine*. Inde defloccatus senex pro decalvato. Plaut. in Epidic. *Priusquam pereo? nam per urbem duo deflocati senes queritant me*. Et mutata litera floccus vocatur froccus. Cuculla est uestis Monachorum longa & ampla sine manicis. Conc. Aquisgran. I. can. 25. Cass. de inst. Cœnob. libr. 1. cap. 4. Hoc distat à cappa, quod cappa superponitur cucullæ. Cæsarius de miracul. lib. 4. cap. 91. *Mox ut eum cognoverat nigrum Monachum fuisse, cappam illi mutavit in cucullam*. Cappa erat communis Clericorum & Monachorum. Thom. Cantipratensi. libr. 1. cap. 7. de Abbe quodam: *spreverat in Sacerdotibus rotundam communis habitus cappam*. Scapulare hoc distat à cuculla, quod est stricta uestis, ut expeditiores essent in opere vel in sacris officiis; & hoc est quod sequitur, uti eis licere scapulari, cum ad serviendum in divinis officiis albis vel sacris uestibus induentur,

aut cùm occupabuntur in opere. Reg. Benedict. cap. 55. *Scapulare propter opera.*

§. Verūm.

CUCULLA hoc distat à flocco, quòd cuculla est vestis longa & ampla sine manicis: floccus est vestis quæ longas & amplias manicas habet, ut declaratur híc, dubitationis tollendæ causâ, ex diversa acceptione, quam habent hæ voces in diversis regionibus. Cuculla est vestis propria Monachorum, unde Canonicī Regulares qui transibant ad Monachos, si redirent ad suos, deinceps cucullam memorialem ferebant, in memoriam defectionis, & in pœnam levitatis, ex Constit. Urbani II. can. *Mandamus.* 19. qu. 3. cap. *Intelleximus.* de arat. qualit. & ordin. præfic. Goffrid. Vindocinens. libr. 2. epist. 7. *Domnus Ermaldus,* quem *Decanum vestrum dicitis,* si sibi secundum justitiam placuisset, teste floccello de capite suo, potius in nostra, quam in vestra sorte manere debuisset. Regula Benedict. cap. 55 Monachis tribuit cucullam & tunicam, cucullam hieme villosum, æstate puram & detritam, & scapulare propter opera.

§. Sane.

MONACHI tenentur semel ad minus singulis mensibus ad Confessionem accedere, & primâ Dominicâ cujuslibet mensis communicare, nisi fortè ex causa Abbati, Priori aut Pœnitentiariis Monasterii intimata, eorumque judicio abstineant, ex hoc §. Veteres Monachi singulis Dominicis diebus communicabant, Basil. epist. 289. Sozomen. libr. 3. Hist. 13. Pallad. Hist. Lausiac. cap. 18. & 59. Cassian. de instit. Cœnobitar. libr. 3. cap. 2. idem Collat. 27. in fin. Regularibus Confessio & Communio injungitur singulis mensibus. Conc. Trid. sess. 25. de Regular. cap. 10. Fidelibus ceteris semel in anno, cap. *Omnis utriusque.* de pœnit. Propter Religionis enim perfectionem aliquid addendum est ad pensum sanctæ institutionis, can. *Denique.* dist. 4.

§. Regula.

REGULA semper legitur in Capitulo, ex Regula Benedict. cap. 66. Conc. Aquisgran. can. 69. *Ut ad Capitulum primitus*

C O M M E N T A R I I.

55

Martyrologium legatur, deinde Regula, aut Homilia quælibet legatur.
 Et hoc est quod scriptum est à Monachis Fuldensibus, in epistola ad Carolum, per quam supplicatum, ut eis licetet, antiquum orationum & psalmodiæ modum tenere. Tradit. Fuld. lib. 3. cap. 2. *Mane quando in unum convenimus, capitulum de Regula coram Fratribus legebatur.* Et hoc adhuc servabatur istis temporibus: sed ut junioribus imperitis consuleretur, cum Regula legitur in Capitulo, ab illo qui præest Capitulo, vel alio ejus jussu, propter juniores vulgariter, id est, vulgari sermone & vernaculo exponi præscribitur, ex hac Constit. Qui enim docet, debet se accommodare ingenio & captui discentium, can. Oportet. 8. qu. 1. Novitiis etiam fidelis instructor seu magister deputandus est, tam in divinis officiis, quam in observantia regulari, ex hac Constit. Ex veteri instituto Novitii disciplinæ causâ traduntur seniori, qui decem junioribus instituendis præponitur, unde Decanus dicitur, Conc. Aquisgran. can. 35. Cassian. de instit. Cœnobitar. libr. 4. cap. 7. Juniores deputantur seniori probatissimo, quem magistrum disciplinæ & vitæ testem habeant, can. Omnis etas. 8. qu. 1.

§. Porro.

MONACHI omnes à venatione & aucupio semper abstinerent debent, nec canes aut aves venaticos per se, vel per alios teneare debent, nec à familiaribus, id est, servis, vel oblatis, seu donatis, teneri facere, nisi saltus, vivaria, vel garennas proptrias habeant, vel jus venandi in alienis prædiis habeant, in quibus cuniculi vel alia feræ essent: quo casu hoc eis permittitur. Venatio quandoque est in fructu, L. *Venationem. ff. de usur.* Venatio permittitur Monachis, ubi fructus prædiorum consistit in venatione, ut cuniculorum in Provincia, vel ferarum in Anglia: nec jus venandi competit in alienis prædiis, jure servitutis scilicet vel dominii directi seu capitalis, dum tamen intra sapta seu clausuras Monasterii canes venaticos non teneant, nec venationi intersint, ex hac Constit. Idem prohibetur Clericis sacerdotibus, cap. 1. & 2. *de cleric. venator.*

§. Si quis autem.

SI Abbas vel Prior Conventualis, non habens super se Abba-

tem, vel alias Administrationes habens, sotulares altos, & non corrigiatos deferat, & caputum non fissum, super humeros scilicet, per annum suspenditur à collatione Beneficiorum vel Administratione. Quod si Administrationem non habeat, per annum arcetur ab Administratione, vel Beneficio obtinendo, ex hoc §. Pœnæ regulares sunt privatio collationis Beneficiorum, vel Administrationum, vel inhabilitatio ad tempus ab Administratione vel Beneficio obtinendo, ex hoc §. Clem. *Quoniam de vit. & honest. Cleric.* Clem. i. de decim. Clem. Multorum. infra de pœn.

§. *Si qui vero.*

SI Abbas vel Prior super se Abbatem non habens, id est, Prior Conventualis, vel alias Administrationem habens, vel non habens, venationi vel aucupationi clamorosa interfuerit ex proposito, juxta distinctionem præmissam personarum, suspensionis, aut inhabilitatis pœnas incurrit ipso facto in biennium, ex hoc §. Abbatore autem vel Priore suspensis à collatione Beneficiorum, collatio devolvitur ad Priorem Claustralem, cum consilio & assensu Conventus, vel majoris partis ipsius, ex hoc §. Abbate vel Priori cessante in conferendis Beneficiis ad eorum collationem spectantibus, infra tempus Lateranensis Conc. collatio devolvitur ad Episcopum Diœcesanum; in exemptis, tanquam delegatum Sedis Apostolicæ; in non exemptis, velut Ordinarium, Clem. *Quia Regulares. de supplend. neglig. Prælator.* Episcopo mortuo vel suspenso, ubi collatio Beneficiorum spectat ad Episcopum, collatio non devolvitur ad Capitulum, nisi Episcopus sit in mora petenda sublationis suspensionis, cap. *Quia diversitatem. de concess. Præbend.* Ab Abbatore vel Priore Conventuali collatio devolvitur ad Priorem Claustralem, quia Prior Claustral is est Vicarius natus Abbatis, vel Prioris Conventualis, cap. *Cum ad Monasterium. vers. Prior.* hoc tit. Clem. *Etsi principalis. de rescript.*

§. *Quia vero.*

EX COMMUNICATIONEM ipso facto incurruunt Monachi & Canonici Regulares, qui relictis suis Monasteriis, fingentes se in eis tuto non posse morari, vel alio colore quæsito, per Curias Principum vagantur, ut Monasterio & Prælatis suis molesti sint, idque sine Prælatorum licentia. Excommunicationem quoque

COMMENTARII.

quoque ipso facto incurunt Monachi intra septa Monasterii 57
arma portantes sine licentia Abbatis, ex hoc §. Eadem ratione
excommunicantur Monachi exeuntes Claustro, ut studio Le-
gum vel Physicæ dent operam, cap. 3. & ult. *Ne Cleric. vel*
Monach.

§. Ad hæc.

CONC. Lateran. vetatur, ne Monachi singuli collocentur in
parœcialibus Ecclesiis, cap. 2. cap. *Quod Dei timorem.* supr. hoc
tit. Monachi etiam singuli in Prioratibus, vel Administrationi-
bus suis inhabitare vetantur, sed debent habere socium Ordinis
testem conversationis: & si redditus non sufficiat duobus, Mo-
nasterio aut ipsius Monasterii Officiis vel locis vicinioribus ad
Monasterium pertinentibus, nisi per Abbatem quod deest ad
sustentationem duorum, suppleatur, cum consilio & assensu Ab-
batis per Ordinarium loci uniendi sunt. Inferior Episcopo, putà
Abbas, vel alias Prælatus, non potest facere uniones, quamvis
habeat Ecclesiæ sibi pleno jure subjectas, nisi hoc juris habeat
ex titulo, putà ex Pontificio privilegio, vel consuetudine præ-
scripta, Clem. *Si una.* supr. de reb. Eccles. non alien. quia cùm
istud sit jurisdictionis, non Ordinis, præscribi potest. Et hoc
casu per unionem Prioratus seu Administrationis, Monachi re-
vocantur ad Claustrum, & Vicario perpetuo imposito congrua-
portio assignanda est, cap. *Avaritiae.* cap. *De Monachis.* cap. *Ex-
tirpande.* §. *Qui verò de Præbend. can. Visis. can. Sanè quia.* 16.
qu. 3. Prioratus solent uniri Officiis Regularibus Monasterio-
rum ad sustinendum onus eis impositum, ut Sacrificiæ, Eleemo-
synariae, Cellerariae, Camerariae, ut hic & Clem. 1. verbo *Officia.*
supr. de Regular.

§. Caterium.

PRIORATUS Conventuales, id est, qui super se Abbatem
non habent, non sunt conferendi, aut committendi cuiquam,
nisi xxv. annum attigerit, quia Piores Conventuales sunt vice
Abbatum, & in eis requiritur eadem ætas, quæ in Abbatibus,
id est, ætas xxv. annorum, quæ est ætas legitima ad sacerdo-
tium, cap. 1. de ætat. qualit. & ord. præfic. Alii verò Prioratus
curam animarum habentes, etsi cura ipsa per Presbyteros sæcu-
lares, id est, Vicarios perpetuos, vel temporalcs habeat exer-
ceri, cuiquam conferri, aut committi non possunt, nisi majori

xx. annis. Priors Conventuales, vel non-Conventuales, intra annum computandum à tempore collationis, seu commissio-
nis, & adeptæ possessionis, vel intra xxv. annum ætatis, si ante annum ipsum non-Conventuales Prioratus acceperint, ad sacerdotium promovendi sunt: quod si cessante causa non fuerint promoti, ipso jure privantur ipsis Prioratibus, ita ut ex jure rursus eis conferri non possint. Similiter Beneficia curam animalium habentia non conferuntur nisi ei qui attigerit xxv. annum, & Curati nisi promoveantur in Presbyteros intra annum, ipso jure privantur, cap. *Licet canon. cap. Commis. de elect.* in VI.

§. Sanè Prioratus.

PRIORATUS & Administrationes non possunt conferri, nec committi, nisi expressè Professis, ex hac Constit. & cap. *Nul-lus. de elect.* in VI. nisi à Summo Pontifice cum derogatione conferantur iis qui habitum suscipere, & Professionem post annum emittere teneantur, Conc. Trid. Sess. 14. *de reform.* cap. 10. Oldrad. consil. 222. Prioratus aut Administrationes obtinentes tenentur in ipsis Prioratibus aut Administrationibus residere, nonobstante quacumque consuetudine, de residendo scilicet in Monasteriis, nisi studiorum causâ, vel aliâ justâ causâ, putâ ob valetudinem à residentia ad tempus excusentur, ex hac Constit. & cap. *Relatum. de Cleric. non resid.* Prioratus manuales, id est, amovibles, in multis æquiparantur perpetuis Beneficiis, ut in residentia onere.

§. Ad ampliationem.

MONACHI non sunt promovendi ad Ordines sine testimonio Abbatis, can. *Si quis.* 58. dist. can. *Monachi.* 16. qu. 1. Monachi quilibet ad omnes Ordines sacros promovendi sunt, salva qualibet excusatione legitima ad monitionem Abbatis. Olim Monachi erant extra Clerum, Constit. Syricii admissi sunt ad Ordines, can. *Monachos.* 16. qu. 1. Monachi non sunt ordinandi contra prohibitionem Abbatis, cap. *Ad aures. de tempor. Ordin.* Sicut in singulis Ecclesiis Cathedralibus debet institui Magister, qui Clericos sæculares doceat, cap. 1. & 2. cap. *Quia Monachi. de Magistr.* ita & in singulis Monasteriis, quibus facultas suppetit,

C O M M E N T A R I I.

59

idoneus Magister constituendus est , qui Monachos in primitivis scientiis, id est , in Grammatica , diligenter instituat. Etiam pueri sacerdtales , maximè nobiles , institui solebant in Monasteriis : in his erant Scholæ interiores & exteriores , Reg. Benedict. cap. 59. Conc. Aquisgranens. cap. 45. de quo plura dixi in Asceticis.

§. ult.

CO N S T I T . Innocentii IV. vetatur , ne Monachi utantur camisia lineis ; néve edant carnes , præterquam in infirmitate ; ut silentium servetur in Oratorio , Refectorio , & Dormitorio ; ne Monachi habeant proprium , cap. *Cum ad Monasterium*. hoc tit. & ut Capitulum habeatur quoque triennio , cap. *In singulis*. eod. tit. Observantia regulari instaurandæ maximè profuit ritus Capitulorum à Cisterciensibus primitus institutus ; & notatur quod Ordo B. Benedicti hoc maximè lapsus est , quia alii Ordines , ut Cistercienses & Camaldulenses , habent Capitulum , quo quia carent nigli Monachi , ibi minus viget disciplina , & observantia regularis , ut notat Joan. Andreas hic.

Clem. Attendentes.

VIENNENSI Conc. statutum est ut singula Monasteria Virginum singulis annis visitentur per Ordinarium : exempta scilicet , auctoritate Apostolica ; non exempta , auctoritate ordinaria : necnon exempta , etiam per eos quibus subsunt , singulis annis visitentur , quod restituit Conc. Trident. Sess. 25. de Regular. cap. 9.

§. Visitatores.

VISITATO R E S Monasteriorum Virginum debent observare , ne Moniales utantur pannis sericis , variorum foderaturis , id est , foderaturis è pellibus murium Ponticorum , quas Varias vocant. Arnulf. Lexov. epist. 26. *Sericis adornatus & variis*. Vulgo *menu vair*. Sandaliciis cornutis , & comatis crinibus. Sic enim restituenda est lectio , quæ inscrita librariorum interversa est : *Sandaliciis comatis & cornutis crinibus*. Sandalicia cornuta sunt calcei aculeati , quod erat genus calceamenti sacerdotalium. Orderic. Vital. libr. 8. *Inde sutores in calceamentis , quasi candas*

scorpionum, quas vulgò pigacias appellant, faciunt. Idem libr. II. Et in summitate pedum suorum caudas scorpionum gerunt. Néve utantur scacatis & virgatis caputiolis, simile prohibetur in Clem. Quoniam. supr. de vit. & honest. Cleric. ubi dixi. Ne choreas & feita, id est, ludos sacerdotium prosequantur. Non die nocturne per vices & plateas incedant, aut voluptuosam aliás vitam ducant. Moniales ne egrediantur Monasterio sine justa & necessaria causa, & absque Superioris licentia, cap. Periculoſo. de stat. Regular. in VI. Conc. Cabillonens. II. can. 57. Turonens. III. can. 30. VI. in Trullo can. 46. Trident. Sess. 25. de Regular. cap. 5. Abbatissa vel Priorissa, quæ feudi nomine tenetur praestare juramentum fidelitatis cuiquam domino seculari, si non potest per Procuratorem, exeat cum honesto comitatu, & statim praestito juramento domum revertatur: sed si dominus sit spiritualis, putà Episcopus, vel Abbas, juret per Procuratorem, dicto cap. Periculoſo. Ordinarii sua in Diocesi curent clausuram Monialium etiam exemptarum observari, auctoritate Apostolica, invocato, si opus fuerit, brachio seculari; & Ordinarii nullam habeant jurisdictionem in exemptis, praterquam quoad clausuram, cap. unic. in fin. de stat. Regular. in VI.

§. Statuimus.

ABBATES solent benedici, cap. I. de suppl. neglig. Prelat. cap. Cum contingat. de ætat. & qual. & ord. præfic. cap. Ne Dei. de Simon. Ivo Carnot. epist. 73. Abbatissæ, etiam si sit consuetudo Abbatissæ ubi solent benedici, si intra annum à tempore confirmationis, benedictionem non suscipiant, jure suo excidunt, nisi rationabilis causa subsit; & de alia Abbatissa, ad eos ad quos pertinet, providendum est.

§. Illas quoque.

MULIERES quæ vulgò dicuntur Canonice sacerdotes, non renuntiantes proprio, nec Professionem emittentes, per locorum Ordinarios, si non sint exemptæ, sua; si sint exemptæ, Apostolica auctoritate visitari debent. Statutum cap. Indemnitibus. de elec̄t. in VI. locum habet in hujusmodi Canonice sacerdotes. Harum institutum non probatur, sed toleratur, ut hic & dicto cap. Indemnitibus. In Germania & Flandria sunt hujus-

COMMENTARII.

61

modi Monasteria Canonicarum sacerdotalium, de quibus Jacob. à Vitriaco libr. 2. Hist. Occid. cap. 31.

§. *Ipsos autem.*

VISITATORES Monasteriorum Monialium, visitationis officio fungi debent, adhibitis duobus Notariis, & duabus personis suæ Ecclesiæ, id est, Dignitatem, vel Personatum obtinentibus, & aliis quatuor viris honestis, Clericis scilicet, non sacerdotalibus, cap. *Ut juxta. de offic. Ordinar. Extravag. Debent. eod. tit. int. commun.*

§. *Si qui vero.*

EXCOMMUNICATIONEM ipso facto incurruunt, qui Visitatores in officio visitationis impedire presumunt, nonobstante quocumque privilegio, statuto, aut consuetudine contraria.

TIT. XI. *De Religiosis domibus.*

Clem. *Cum de quibusdam.*

IN Concilio Viennensi Beguinæ, & eorum hæresis damnata, ex hac Constit. & Clem. *Ad nostram. infr. de Hæretic.* Beguinæ erant mulieres, quæ non promittebant obedientiam, nec profitebantur aliquam Regulam, nec propriis renuntiabant. Deferebant quendam habitum qui Beguinarum dicebatur. Hac Constit. non comprehenduntur Sorores Minorum, quæ dicuntur Tertiæ Ordinis, in privatis domibus degentes, quorum Ordo est approbatus, ut notat Gloss. hic, ex Clem. *Cum ex eo. infr. de sent. excommunicatio.*

Clem. *Quia contingit.*

XENODOCHIA seu Hospitalia pertinent ad curam, seu sollicititudinem Episcoporum, cap. *de Xenodochiis.* cap. *Ad hæc.* hoc tit. quia plerumque Rectores Xenodochiorum, Leprafiarum, Eleemosyniarum, seu Hospitalium, res & jura ipsorum ab occupatorum manibus excutere negligunt: quin

imo ea collabi & perire, domus & ædificia ruinis deformari sinunt, & redditus eorum destinatos in sustentationem Pauperum & Leprosorum, suos in usus convertunt nefarè, quum ea quæ ad certum usum sunt destinata largitione Fidelium, non sint ad alios transferenda, salva Sedis Apostolicæ auctoritate. Ii ad quos de jure ex statuto fundationis, vel ex consuetudine prescripta, vel privilegio Sedis Apostolicæ pertinet, loca ipsa studeant reformatre, res occupatas, desperitas, alienatas indebet, in statum debitum reducere, & Rectores compellere, ut impendantur in sustentationem Pauperum & Leprosorum; & his cessantibus, Ordinarii locorum in non exemptis, suâ; in exemptis, Apostolica auctoritate, id curare debent, ex hac Constit. Clem. Per literas. de Præbend. Conc. Trid. Sess. 7. de reform. cap. 15. Res donatæ vel legatae ad certos usus, non sunt transferendæ ad alios sine auctoritate Principis, L. i. L. Legatum. ff. de adm. rer. ad civit. pertinent. L. Legatum. de usufr. legat. Et legata ad pias causas non possunt transferri ad alios usus sine auctoritate Summi Pontificis, ex hac Constit. Guid. Pap. qu. 556. Hodie Episcopi legata relicta ad pias causas, si non sufficient ad usus condicatos, possunt ad alios usus transferre, non suo jure tamquam Ordinarii, sed tamquam Sedis Apostolicæ Sedis delegati, Conc. Trid. Sess. 22. de reform. cap. 6. Quod innuitur L. Si quis ad declinandum. §. Sin autem. C. de Episc. & Cleric.

§. Ut autem.

HOSPITALIA, Leprosariæ non sunt Beneficia, & sacerularibus Clericis conferri non possunt in Beneficium, etiam si de consuetudine hoc fuerit observatum, nisi aliud in fundatione constitutum fuerit, can. Eleutherius. 18. qu. 2. cap. Cum dilectus. de consuetud. cap. Præterea. 2. de jur. Patronat. & de Rectore per electionem sit providendum. Eorum autem gubernatio debet committi viris providis & idoneis, qui instar tutorum & curatorum tenentur juramentum præstare, de rebus locorum inventarium facere, & Ordinariis locorum, quibus subsunt, annis singulis administrationis rationem reddere, & si quid aliter fuerit tentatum, collatio, provisio, seu ordinatio viribus caret, ut hic, & Conc. Trid. Sess. 22. de reform. cap. 9. Hospitalia non possint conferri in titulum seu Beneficium sacerularibus Clericis, quia non sunt Beneficia, sed nudæ Administrationes ad

tempus, reddendis rationibus obnoxia, nisi cum habent Ecclesiam annexam, Clem. *Per literas de Præbend.* Hospitalia, ex quo Episcopi auctoritate fundata sunt, possunt habere Ecclesiæ & decimas, & Rectores in titulum, dicta Clem. *Per literas*.

§. iv. Præmissa.

HÆc Constitutio non pertinet ad Hospitalia militarium Ordinum, putâ S. Joannis Hierosolymitani, S. Mariæ Teutonicorum, Calastrenium, & alia, quorum Rectores secundum statuta suorum Ordinum, & antiquam observantiam pauperibus prævidere, & hospitalitatemi debitam illis impehderere debent, ad hoc compellendi per suos Superiores, nonobstantibus quibuscumque statutis, vel consuetudinibus contrariis.

§. v. ult.

JURE communi Hospitalia non sunt Beneficia, Clem. *Per literas supr. de Præbend.* Quia si quæ sunt Hospitalia altaria, id est, Ecclesiæ & decimas habentia, & Presbyteros celebrantes, id est, servientes in eisdem Ecclesiis, & pauperibus Ecclesiastica sacramenta ministrantes, seu si Rectores parœciales ea omnia consueverint exercere in illis, antiqua consuetudo servanda est quoad exercenda & ministranda spiritualia, quia jura parochialia præscribi possunt consuetudine xl. annorum, cap. *De quarta. de præscript.*

TIT. XII. De jure Patronat.

Clem. Ut Constitutio.

PRÆSENTATUS per Patronum Ecclesiasticum, etiam de exemptis, non potest institui ab Episcopo, priusquam de redditibus Ecclesiæ ei assignetur congrua portio, de qua possit iura Episcopalia solvere, & congruam sustentationem habere, cap. *De Monachis. cap. Extirpande. §. Qui verò de Præbend. cap. i. eod. tit. in V I.* Ex hac Constitutione si præsentato per Patronum Ecclesiasticum non assignetur congrua portio intra terminum competentem, congrua portio ei assignanda est per Epi-

scopum Diœcesanum, in poenam moræ Patroni. Provisio seu assignatio congruae portionis devolvitur ad Episcopum. Sicut cessante Patrono in præsentando intra tempus collatio libera devolvitur ad Episcopum, cap. *Quoniam. de jure Patron.* ita etiam cessante Patrono in assignanda congrua portione præsentato, assignatio congruae portionis devolvitur ad Episcopum, vel potius ab eo non abiisse videtur, quia assignatio congruae portionis propriè competit soli Episcopo, dicto cap. *De Monachis.*

Clem. Plures.

UBi jus præsentandi spectat ad plures ut singulos, possunt præsentare separatim singuli. Ubi jus præsentandi spectat ad plures ut universos, nomine Collegii vel Universitatis debent præsentare, convocato Collegio vel Universitate, alioquin præsentatio non valet, L. 2. C. de *Decurio.* libr. 10. Gloss. in cap. *Cum omnes. de Constitut.* Si plures sint hæredes Patroni, jus Patronatus transmittitur ad hæredes pro hæreditariis portionibus, non pro virilibus portionibus, seu in *capita*, quia jus Patronatus cohæret prædio, cap. *Cum Bertholdus. de re judic.* cap. *Ex literis. de jur. Patronat.* Et si plures sint hæredes unius ex Patronis, habent tantum vocem unius in præsentatione Rectoris, quia pro uno habentur, ex hac Constitut. Et si plures sint Patroni, non inconveniens erit, id est, suadetur, ut discordia viteretur, ut convenienter inter se de Restore alternis vicibus præsentando, ex hac ipsa Constitut. & in multis Ecclesiis ubi collatio pertinet ad Episcopum & Capitulum, discordiæ vitandæ causa collatio fit per turnum seu alternis, cap. *Mandatum.* & ibi Gloss. *de Præbend.* in VI.

TIT. XIII. De censib. exactio. & procur.

Clem. Cum sit.

REIGIOSI quicumque pro Monasteriis & Ecclesiis ad eos quocumque titulo devolutis, procurations Legatis Sedis Apostolicæ, & jura Episcopalia, & alia præstari solita, priusquam ad eos perveniant, præstare debent, ex hac Constit. nisi privilegio Sedis Apostolicæ, vel exemptione, vel aliâ legitimâ causâ

COMMENTARII.

65

causa ab his se valeant excusare , quia res semper transit cum sua causa & onere , L. Alienatio. ff. de contrah. empt. can. Si quis laicus. 16. qu. 1. cap. Ex titeris. de pignor. cap. Pastoralis. de donat.

Clem. Ad nostrum.

EPISCOPIS ad Monasteria visitationis causâ accedentibus Monachi visitationis causâ procurations sibi debitas , de jure communi , consuetudine , vel privilegio extra sæpta Monasterii præstare debent , si quæ domus ad hoc aptæ ; alioquin intra sæpta , non tamen intra portam quam vocant regularem , ex hac Constitut. ne Clerici misceantur temere sæcularibus , cap. Ex quo. §. Præcipimus. supr. de stat. Monach. & Cisterciensles licet carnes non esitent , Episcopo visitanti pro tempore carnium cibaria ministrare possunt , nonobstante privilegio , ex hac Constitut. Suadetur tamen ut Episcopi visitationis causâ accedant ad Monasteria Cisterciensium feriâ sextâ vel sabbato , vel die quo cibaria regularia convenirent , ut notat Joan. Andreas.

Clem. Praesenti.

CLERICI sunt immunes à pedagiis , & guidagiis pro rebus suis , quas non negotiandi causâ deferunt , & ab his exigentes hujusmodi vectigalia , excommunicationis vel interdicti sententiam incurrint , cap. Quamquam. hoc tit. & locorum Diœcesani debent publicare sententias excommunicationis vel interdicti à jure prolatas in exactores hujusmodi vectigalium , ne ignorentur , ex hac Constitut.

Tit. XIV. De celebratione Missarum.

Clem. Gravi.

CONCILIO Viennensi statutum est , ut in Cathedralibus , Regularibus & Collegiatis Ecclesiis , horis debitiss devotè psallatur , id est , ut divinum Officium , diurnum & nocturnum statis horis devotè celebretur : & hæc sunt quæ dicuntur Horæ Canonicae , quæ sunt septem , Matutinum , Prima , Tertia , Sexta , Nona , Vesperæ , Completorium : quia justis intervallis dis-

tinctorum sunt. Hieronym. in Epitaph. Paulæ ad Eustochium: *Mane horâ tertiatâ, sextâ, nonâ, vespere, noctis medio per ordinem Psalterium recitabant. Ivo Carnot. epist. 19. Rarò etiam Canonicum pensum determinatis horis solvere prævalemus.* Hinc divinum Officium dicitur cursus, quia est quasi cursus nocturnus & diurnus. Gregor. Turon. de mirac. Martyr. lib. I. cap. II. *Ex urgente mane Abbatे cum Monachis ad celebrandum cursum.* Hugbald. Abbas in Vit. S. Riestrud. 12. Maii apud Surium: *Cursum verò suum, id est, pensum precum Canonicarum.*

Clem. Dignum.

CLERICI tam Sæculares quam Regulares Cardinalium Ecclesiæ Romanæ, & quorumcumque Pontificum, ipsis in divinis Officiis se coaptare possunt: id est, idem quod ipsi Cardinales, vel Pontifices Officium, putè Ambrosianum, Gregorianum, vel Regulare Officium, licet dicere valent.

TIT. XV. *De Baptismo.*

Clem. unic.

CONCILIO Viennensi vetatur, ne Baptismus in privatis ædibus celebretur, sed in Ecclesiis, in quibus sunt fontes ad hoc specialiter destinati, id est, Baptisteria, nisi in liberis Regum vel Principum, vel urgente necessitate, putè periculo mortis, ex hac Constitut. Sic confirmatio Electi debet fieri in Ecclesia, non in Camera Regis, vel Metropolitani, cap. Qua fronte. de appellat. Baptismus debet celebrari in Ecclesia Parœciali, ubi sunt fontes: unde Parœcialis Ecclesia dicitur Baptismalis, can. Plures. can. Statuum. 16. qu. I. Syn. Meldens. can. 48. Ticin. can. II.

TIT. XVI. *De reliq. & vener. Sanctor.*

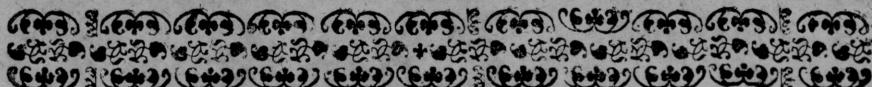
Clem. unic.

CONSTIT. Urbani IV. institutus est dies solemnis Corporis Christi feriâ quintâ post Octavam Pentecostes, quæ

TIT. XVII. *De immunitat. Eccles.*

Clem. unic.

EX Constitutione Bonifacii VIII. laici, putà Reges, Principes, vel alii exigentes collectas tallias ab Ecclesiis & Clericis sine dispensatione Sedis Apostolicæ, ipso jure excommunicationis & interdicti sententiam incurvant, cap. Clericis. hoc tit. in VI. Sed quia hæc Constitutio lata erat in odium Philippi Pulcri Regis Francorum, Clemens V. Pontifex ope Regis promotus, memor beneficii revocavit hanc Constitut. & observari circa hæc voluit can. Lateranensis Concil. qui extat in cap. Non minus. hoc tit.

IN LIBRUM IV.

TIT. I. *De consanguinit. & affinitate.*

Clem. unic.

OLIM nuptiæ inter cognatos & affines vetitæ erant ad septimum usque gradum, can. 1. can. Nulli. 35. qu. 1. can. Ad Sedem. ead. caus. qu. 5. cap. 3. & 6. hoc tit. cap. 3. in princip. de clandestin. despens. Hodie ex Conc. Generali Lateranensi nuptiæ prohibentur usque ad quartum gradum cognationis & affinitatis inclusivè, cap. pen. hoc tit. cap. Licet ex quadam. de testib. Nuptiarum intra vetitum gradum pœna hæc est, quod scientes contrahentes has nuptias, ipso facto sententiam excommunicationis incurvant, ex hac Clem. Ignorantes ignorantia facti probabili, non supina, se esse cognatos vel affines, Constitutio non ligat. Ignorantes verò jus prohibitionis, tenentur Constitutione, quia ignorantia juris non excusat, cap.

Ignorantia. de R. 7, in VI. Ut si qua mulier ignorans servo quasi libero nupserit, & dotem dederit, & postea is servus judicatus sit, matrimonium solvitur, & dotem recipit, & liberi nati ex ea conjugatione, ut nati ex libera, & incerto patre spuri, ingenui intelliguntur, L. *Si ignorans. C. Solut. matrimo.* Quæritur an contrahentes sponsalia in gradu vetito teneantur Constitutione. Videbantur teneri, quia prohibitio nuptiarum tacite includit sponsalia, L. *Oratio. ff. de sponsalib.* Tamen verius est non teneri, quia Constitutio quæ est poenalis, non extenditur, nisi secuta copula carnali, quia matrimonium contrahitur per sponsalia secuta copula carnali, cap. *Is qui. de sponsalib.* Eadem est poena nuptias contrahentium cum Monialibus, & Clericorum in factis Ordinibus constitutorum, & Monialium nuptias contrahentium, ex hac Clem. & cap. I. & tot. tit. *Qui cleric. vel vovent. matrimo. contrah. possunt.*

IN LIBRUM V.

TIT. I. *De Magistris.*

Clem. I.

EX Concilio Viennensi, ne deesset peritia linguarum, per quam infideles possent instrui institutis Christianæ fidei, statutum est, ut Scholæ linguarum Hebraicæ, Arabicæ & Chaldeæ erigerentur, & his imponerentur Magistri periti harum linguarum, duo scilicet cujuscumque linguae, qui eas publicè docerent; & hæ Scholæ erigerentur in Romana Curia, ubicumque ejus Sedes esset, necnon in Parisiensi, Oxoniensi, Bononiensi & Salamantino Studiis, quæ ea parte erant clariores lamantina, Academiæ orbis Christiani. Constitut. Innocentii IV. in Scholis de quibus dixi libr. I. Romanis cœpit audiri studium Juris divini & humani, id est, de Universitate. Stipendia idonea, & sumptus, id est, annonæ & victuaria: nimirum in Romana Curia, per Sedem Apostolicam; in Stu-

dio Parisiensis, per Regem Franciæ; in Oxoniensi, per Reges Angliæ, Scotiax, Hiberniæ, Walliæ; in Bononiensi, per Italix; in Salamantino per Hispaniæ Prælatos. Monasteria, Capitula, Conventus, Collegia exempta, & non exempta, & Ecclesiarum Pastores, pro rata facultatum cujusque, Professoribus liberalium Studiorum stipendia statuta è fisco, L. Medieos. C. de Profess. & Medic. Tranquill. in Vespas. 18. Lamprid. in Severo, Symmach. I. epist. 79. & III. epist. 33. Zonar. in Justinian. Cassiodor. 9. Var. II.

Clem. 2.

EX hac Constitutione modus imponitur expensis Doctoratus assumendi. Invaluerat usus, ut suscipientes honorem & insignia Doctoratus, quæ sunt Cathedra, id est, jus sedendi in Cathedra, & docendi; byrretus seu byrrus, apud aliquos liber, id est, traditio libri, annulus, osculum, ut notat Joan. Andreas hic, circa cibos, vestes & alia ita modum excedebant, ut sumptu exhausti plerique vacui & inanes discederent, & gravati, id est, gravati ære alieno, ut sumptibus in hac re modus imponatur. Is ad quem pertinet collatio Doctoratus, vel Magisterii, (Doctores dicuntur in Jure Canonico & Civili, Magistri in Theologia & Artibus) Doctorandum debet obstringere juramento, ne ultra trium millium Turonensem argenteorum in hac re impendat. Quod si quis etiam Pontificali dignitate præfulgens, Doctoratum vel Magisterium conferat, non exacto hujusmodi juramento, per sex menses suspenditur à collatione Doctoratus, vel Magisterii. Aliqui Doctoratum confidunt auctoritate Apostolica, ut Bononiae Archidiaconus Bononiensis, ex privilegio Honorii III. aliqui de consuetudine; aliqui de jure communi. Hostiens. in Summa hoc tit.

TIT. II. *De Judæis & Sarracen.*

Clem. unic.

NE Sarraceni habitantes in terris ditionis Principum Christianorum permixtim vel seorsim, ut in Hispania, & in Calabria, & Apulia, in Templis seu Mesquitis suis nomen Mahumetis invocent, nec peregrinationis causâ accedant ad ejus

sepulcrum. Sarraceni non pelluntur è terris Christianorum Principum, sed in Templis seu Mesquitis suis vetantur invocare nomen Mahumetis. Sarraceni Ligeria pulsi à Carolo Rege Siciliæ & Neapolis. Pandulf. Convenat. libr. 5. Clem. IV. epist. 163. & seq.

TIT. III. De Hæreticis.

Clem. I.

JURE communi inquisitio & coercitio hæreticorum pertinet ad Episcopum Diœcesanum, etiam in exemptis, non jure proprio tamquam Ordinarium, sed tamquam Sedis Apostolicæ Delegatum, cap. *Ad abolendam*, in fin. de *Hæretic.* Sed propter negligentiam Episcoporum in inquirendis & compescendis hæreticis, de qua male audivisse Episcopos Tolosanos, testem habemus ipsum Innocentium III. in cap. *In causis*, in fin. de *elect.* à Sede Apostolica instituti sunt Inquisitores hæreticæ pravitatis, qui ex speciali commissione seu mandato inquirerent de hæreticis, & eos punirent quascumque per diœceses, cap. *Filii*. cap. *Super eo.* cap. *Ne aliqui.* & passim hoc tit. in VI. cap. 4. de *offic.* *Ordin.* cod. Sed quia sèpius Inquisitores nimis sua potestate abutebantur in oppressionem fidelium, hac Constitutione cautum est, ut inquisitionis officium exerceatur tam per Diœcesanos Episcopos, quam per Inquisitores à Sede Apostolica delegatos: ita ut quilibet ex ipsis, hæresis reos sine alio possit capere seu arrestare, ac tutæ custodix mancipare, etiam eos ponendos in vinculis, dummodo non valeant eos tradere duro, seu arcto carceri, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam adhiberi videatur, vel quæstioni seu tormentis subdere, vel contra eos procedere usque ad sententiam, alter sine altero, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo, aut ejus Officiali, vel Delegato, vel Vicario Capituli Sede Episcopali vacante, quia Capitulum Sede vacante succedit in his quæ sunt jurisdictionis, cap. *Iis quæ.* cap. *Cum olim.* de *major.* & *obed.* cap. 1. de *instit.* in VI. idque intra octavum diem à die requisitionis invicem factæ. Quod si Episcopus, vel Vicarius Capituli Sede vacante, monitus nolit, vel non possit convenire cum Inquisitore, aut Inquisitor cum Episcopo, vel Vicario Capituli Sede vacante,

COMMENTARII.

71

Episcopus, vel Vicarius Capituli Sede vacante, vel Inquisitor,
potest alteri vices suas committere.

§. Sanè quia.

NE circa carceres hæreticorum, qui in quibusdam partibus vulgo muri appellantur, & carcerati immurati, ut hic, & cap. *Ut commissi.* vers. *Et illorum.* hoc tit. in VI. fraus committatur; hac Constit. cavetur, ut quilibet carcer vel murus hujusmodi sit communis Episcopo & Inquisitori, & cuique præponantur duo Custodes idonei, quorum quisque unum elegit, ita ut quilibet Custodum possit habere sub se Ministrum seu Clavigerum; & in quolibet conclave ejusdem carceris sive muri, sint duæ claves diversæ, quarum unam habeat unus Custodum, alter alteram, quam quisque Custodum cum officio ministrandi carceratis poterit committere Ministro.

§. Porro.

EADEM Constitutione carcerum hæreticorum, vel eorum Ministri, seu Adjuvæ, non priùs admittendi sunt ad officium, quām coram Episcopo, vel Capitulo Sede vacante, & Inquisitore, sacramentum præstiterint de officio diligenter gerendo, & cura fideliter adhibenda carceratis. Idem juramentum desideratur à Notariis Inquisitionis, coram Episcopo, vel Inquisitore, vel ab his substitutis.

§. Verum.

EPISCOPUS & Inquisitor adversus suspectos, vel famosos de hæresi debent ex fide procedere. Quod si per gratiam vel sordes omiserint contra quem procedere, aut quem per injuriam vexare præsumplerint, per triennium ab officio suspenduntur; alii verò ad officium inquisitionis ab his substituti, excommunicationis sententiam, eo ipso, id est, ipso facto incurruunt, à qua non valent absolvi, nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo. Excommunicatus, quo casu excommunicatione reservata est Summo Pontifici, à quocumque potest absolvi, in articulo mortis. Hic casus semper excipitur, Clem. prox. infr. hoc tit. cap. *Pastoralis.* §. *Præterea. de offic. Ordinar. can. si quis suadente. 17. qu. 4.*

Clem. 2.

HAc Constit. cavetur, ne inquisitionis officium cuiquam committatur, nisi qui quadragesimum ætatis annum attigerit. Ex hoc in Inquisitore major ætas requiritur, quam in Episcopo, cui sufficit ætas xxx. annorum, cap. *Cum in cunctis. de elect. can. Episcopos.* 77. dist. Cur tam variè laborat hic Joan. Andreas; tamen potest dici in Inquisitore majorem ætatem requiri, quia potestas Inquisitoris est delegata & extraordinaria, & minus favorabilis, & in Inquisitore electa est industria personæ, cap. *Is cui. de offic. deleg.* in VI. Quare idoneitas requiritur. Eadem Constit. Episcopi & Inquisitores eorumque Vicarii vetantur, ne prætextu inquisitionis officii à quoquam pecuniam extorqueant, ne res Ecclesiarum ob delictum Clericorum, fisco Ecclesiæ vindicentur, quia delictum Prælati non debet nocere Ecclesiæ, can. *Si Episcopum.* 16. qu. 6. cap. *Delictum. de R.* 7. in VI. Gunter. 2. Ligurin. alioquin excommunicationis sententiam ipso facto incurront, à qua non valent absolvī, nisi in mortis articulo, donec his quorum interest, plenè satisficerint de erepta pecunia. Notarii & Officiales inquisitionis officii, necnon fratres & socii Inquisitorum, seu Vicariorum, & Substitutorum ipsorum, Inquisitores aut Substitutos delinquentes in officio, si secretò, id est, privatim noverint, ipsos debent corriger & arguere in secreto, id est, seorsim, remotis arbitris, can. *Si peccaverit.* 2. qu. 1. Quod si ita sciant, ut non desit probatio, si sit opus, id Prælatis Inquisitorum & Vicariorum denunciare debent, per quos re cognita Inquisitores & Vicarii ab officio removendi, & Prælatis Inquisitorum cessantibus in his puniendis, hoc denunciandum Sedi Apostolicæ. Inquisitores & eorum Officiales monentur, ne abutantur jure portus armorum, si Magistratus per injuriam quid fecerit, fiduciâ Magistratus injuriarum tenetur, L. *Nec Magistratibus. de injur. & fam. libell.*

Clem. 3.

ANNO Christi MCCCXI. à Clemente V. P. M. celebratum est Conc. Gen. Viennense. In hoc damnata est secta Beuardorum, & Beguinorum, quæ his temporibus surrexit in partibus Alemanniæ, quorum execrandi errores hic referuntur,

tur, & simul damnantur, & Episcopis una & Inquisitoribus munus imponitur de eorum vita & conversatione inquirendi. De iisdem agitur in Clem. i. supr. de Religios. domib. nonobstante judicio Viennensis Conc. Beguinarum genus non est penitus sublatum conniventia Pontificis, ne deteriores fierent, redeundo ad saeculum, ut refert W. Nangius in Chronic. ad ann. 1317. Hodieque supersunt Beguinæ in Germania & Belgio, de quibus Miræus in Chronic. ad annum 1359.

T I T . I V . *De homicid. volunt. vel casuali.*

Clem. unic.

SI furiosus aut infans, aut dormiens, hominem mutilaverit, vel occiderit, nullam ex hoc irregularitatem contrahit, ex hac Constit. Infans vel furiosus, si hominem occiderit, non tenetur Lege Cornelia, cum alterum innocentia consilii, alterum infelicitas fati excusat, L. Infans. ff. Ad Leg. Cornel. de siccari. Et satis furore suo punitur, L. pen. Ad Leg. Pomp. de parricid. L. Divus. de offic. Praesid. Afflito non est addenda afflictio, L. Tam dementis. in fin. C. de Episc. aud. can. Cum percussio. 7. qu. 2. cap. Ex parte. de Cleric. agrot. vel debilit. Augustin. Quæst. Veter. Testam. cap. 2. Nam aliquos scimus subito dementes factos, fuste, ferro, lapidibus, morsibus, multis nocuisse; quosdam etiam occidisse: captos autem industria, & judicibus oblatos, minime reos factos, eo quod non voluntate, sed impellente vi nescioqua hec gererint inscientes: quomodo enim reus constitueretur, qui nescit quid fecerit. Infans, id est, minor septem annis, non punitur, quia non est capax dolis: ætas illa ignorat quod videt, L. i. C. de fals. monet. Idem dicendum de illo qui mortis vitandæ causâ invasorem occidit, vel vulneravit.

T I T . V . *De usuris.*

Clem. unic.

USURÆ non debentur, & solvitæ repetuntur, licet permisæ sint statuto municipali juramento municipum firmato, ex hac Constit. quia jusjurandum contra bonos mores

non est obligatorium, cap. *Non est.* 2. de R. 7. in VI. Usuræ solutæ repetuntur nonobstante juramento de non repetendis usuris, cap. *Ad nostram.* 2. de jurejur. Ex Constitut. etiam usuræ indebitæ solutæ repetuntur expleta veteris juris varietate, L. *Indebitas.* C. de *usur.* id est, sublata, L. *si non sortem.* ff. de *condicet.* indebit. Ex qua usuræ indebitæ solutæ sortis debitæ non repetebantur.

§. Cæterum.

FOENERATORES si conveniantur actione usurarum, per censuras Ecclesiasticas compelluntur edere codices suarum rationum, ex hac Constitut. quia ita callidè contractus foeneratios ineunt, ut vix aliter convinci possint de vitio usurarum, quam editione suarum rationum. Ita Argentarii & Nummularii coguntur proprias rationes edere, quia eorum officium publicum est, L. *Quedam.* §. *Nummularios.* &c seq. ff. de *edend.* L. i. C. cod.

§. Sane.

PERTINACITER affirmans, foenerari, seu usuram exercere non esse peccatum, velut hæreticus puniendus est per Ordinarios & Inquisitores hæreticæ pravitatis. Hæreticus est non modò malè sentiens de articulis Fidei Catholicae, vel de Sacramentis Ecclesiæ, vel etiam qui perversa habet dogmata, vel falsas aut novas opiniones comminiscitur, aut sequitur, can. *Inter hæsim.* can. *Hæreticus.* 24. qu. 3.

TIT. VI. De excessib. Prælator.

Clem. unic.

IN hac Constitut. proponuntur varia gravamina, quæ per Episcopos & alios Prælatos superiores inferuntur Religiosis exceptis, privilegiatis, & non exceptis, Mendicantibus & Non-Mendicantibus, à quibus abstinere monentur. Ejusdem argumenti est cap. 1. & 2. hoc tit. Ordinarii exceptos capiunt, & incarcerant in casibus non concessis à jure, id est, in casibus exceptis à jure, quia Ordinarii habent jurisdictionem in exceptos in quibusdam casibus, tamquam Sedis Apostolicæ Delegati, ut in

C O M M E N T A R I I.

75

casu hæresis, cap. *Ad abolendam de Hæretic.* vel ex causa delicti commissi, aut contraftus initi in loco non exempto, vel in actione in rem, seu vindicatione rei sitæ in loco non exempto, cap. 1. *de privileg. in VI.* Quidam impediunt per vim & minas, ne decimæ & redditus exemptis solvantur. Exempti scilicet habent decimas ex privilegio, vel consuetudine præscripta, cap. *Tua. de decim.* cap. ult. eod. tit. in VI. cap. *Sanè. de privileg.* Quidam impediunt ne aliqui eorum Missas audiant. Privatis licet Missas audire in Monasteriis exemptis sine præjudicio Parochialium Ecclesiarum, cap. 2. *de Paroch.* Exempti tamen non debent amovere laicos ab accessu & frequentatione suarum, id est, Parochialium Ecclesiarum, Clem. 1. *de privileg.* Quidam molentes in molendinis, vel coquentes in furnis exemptorum, servientes, & vassallos & domesticos eorumdem, vel alios qualitercumque contrahentes, & participantes cum ipsis, suspendunt, interdicunt, excommunicant, absque rationabili causa eorum bona occupant, appellationibus ab exemptis interpositis obprædicta gravamina non deferunt, appellantes capiunt, incarcerant. Quidam Capellanos seu Vicarios in Ecclesiis pleno jure, id est, in spiritualibus & temporalibus eis subjectis, Missas celebrare non sinunt, vel Parochianis Ecclesiastica Sacra menta ministrare sine causa. De his Ecclesiis nonnulli etiam Abbates Monachos & Conversos exemptos, necnon & Clericos ipsos pleno jure subjectos, si eis non pareant, in iis etiam in quibus non tenentur, eos temere suspendunt, excommunicant, capiunt, incarcerant, ipsorum Ecclesiæ & loca interdicunt. Quidam in exigendo caritativo subsidio ab ipsis exemptis, eorumque subditis modum excedunt. Caritativo subsidio modus imponitur, cap. *Conquerente. de offic. Ordinar.* cap. *Cum Apostolus. §. Prohibemus. de censib.* Novos census & onera indebita imponunt Parochialibus Ecclesiis, in quibus exempti habent jus patronatus, quod prohibetur cap. *Prohibemus. de censib.* Sententias jure latas à Delegatis Sedis Apostolicæ vel Conservatoribus pro exemptis, publicari & executioni mandari à suis subditis non ferunt. J udex delegatus à Sede Apostolica potest coercere Ordinarium impedientem publicationem vel executionem sententiæ à se latæ pro exemptis, cap. 1. *de offic. Delegat.* Tabellionibus publicis inhibent, ne instrumenta confiant; & judicibus, ne justitiam faciant; Jurisperitis, ne consilium vel opem præbeant exemptis in ipsorum causis seu negotiis. Præsentatos per exem-

K ij

ptos ad Ordines vel Beneficia , quorum præsentatio ad eos pertinet, non admittunt, nisi præsentantes ponant obedientiam , id est , professionem obedientiæ in salutatione literarum , quam pro hujusmodi præsentatione transmittunt , his verbis : *Salutem & obedientiam debitam & devotionem* : quod notandum est , quia exempti non tenentur præstare obedientiam , cap. *Cum olim. 2. de privileg.* Non exempti , satis est , quod ab initio promiserunt , cap. *Ne Dei. de Simon.* Vacantibus Ecclesiis , in quibus Monasteria habent jus Patronatus , repulsis præsentatis idoneis , inhabiles & indignos instituunt . Quidam etiam Ecclesias curam animalium habentes ad mensam Abbatum spectantes , putâ quæ sunt unitæ mensæ Abbatum , quarum fructus quandoque sacerdotibus Clericis tradunt ad firmam , cuius moris vestigium extat in cap. *Vestra. de locat. & cap. ult. Ne Prælat. vices suas.* Decedentibus Clericis , quasi vacantes conferunt Clericis suis , etsi revera non vacent : illi enim Clerici non erant Rectores , sed firmarii seu conductores . Nonnulli etiam fructus Ecclesiarum ad Monachos spectantes sibi vindicant , ita ut Vicariis perpetuis non supersit unde sustententur . Quidam cum armis & ero-
to vexillo molendina & alia bona exemptorum destruunt , mittunt frequenter nepotes & alios consanguineos , animalia sua & custodes , ut alantur de rebus Monasterii . Abbates & Priors compellunt , ut possessiones seu prædia concedant in perpetuum vel ad tempus , nepotibus & consanguineis suis : quæ concessiones nullæ & irritæ declarantur . Abbates & Priors quandoque compellunt præsentare ad Ecclesias vacantes , in quibus habent jus Patronatus , & ad monachandos suos familiares , consanguineos vel nepotes , frequenter etiam permittunt , ut in suo dominio temporali per milites , vassallos , & temporales ipsorum Officiales , res Monasteriorum mobiles & immobiles per vim occupentur , in casibus non permisisse à jure . Quidam fructus Beneficiorum Abbatum & Priorum primi anni , sibi adscribunt obtentu privilegii , quod intendunt se habere ad tempus de percipiendis fructibus Beneficiorum vacantium primi anni . Ex privilegio fructus Beneficiorum primi anni reservantur Ordinario ad tempus , cap. *Si propter. de rescript. in VI.* Nonnulli etiam indebetè Monasteria dirimunt , id est , scindunt , dividunt : alii domos & hospitalia Monasteriorum , & alia bona mobilia & immobilia occupant . Abbates , Priors & alii exempti non sunt prohibendi venire ad Capitulum Generale , vel Provinciale ,

C O M M E N T A R I I .

ex calce hujus Constit. cap. In singulis. de stat. Monach. can. 77
cist. 23. qu. 4.

T I T. VII. *De privilegiis.*

Clem. i.

RE LIGIOSI qui Clericis, aut laicis Sacramentum Extre-
mæ-Untionis vel Eucharistiæ ministrant, Matrimonia
solemnizant, id est, solemniter celebrant, vel excommunicatos
à Canone, præterquam in casibus à jure expressis, nimirum in
cap. Monachi. & cap. Cùm illorum. de sent. excommunicat. vel ex
privilegio Sedi Apostolicæ, vel à sententiis per Statuta Provin-
cialia, aut Synodalia promulgatis, seu à pœna & culpa quem-
quam absolvunt, ipso facto incurruunt sententiam excommuni-
cationis, per Sedem Apostolicam dumtaxat absolvendi, ita ut
Ordinarii locorum excommunicatos faciant publicè denuntiari.

§. *Quibus.*

RE LIGIOSIS interdicitur, ne in Sermonibus suis, privatis
scilicet, vel publicis, Ecclesiarum Prælatis detrahant; ne laicos
ab Ecclesiarum accessu, & frequentia, id est, frequentatione
retrahant; ne Indulgentias indiscretas pronuntient, id est, In-
dulgentias non concessas non prædicent; ne cùm confessioni
testamentorum intersint, testatorem retrahant à restitutione de-
bita, aut à legatis Matricibus Ecclesiis; ne legata, aut debita, aut
malè ablata incerta, (malè ablata incerta sunt, de quibus incer-
tum est à quo ablata sint) Clem. 2. §. Ad hæc. infr. de pœnitene.
sibi aut aliis singularibus Religiosis sui Ordinis, vel Conventi-
bus, in aliorum præjudicium fieri, aut erogari current; vel quem-
quam absolvant in casibus Sedi Apostolicæ, nec Ordinariis reser-
vatis.

§. *Sanè.*

RE LIGIOSI exempti, ex privilegio Sedi Apostolicæ, fami-
iliaribus suis, domesticis, aut pauperibus in Hospitalibus suis de-
gentibus, Sacraenta Ecclesiastica possunt ministrare; aliis
non.

Clem. 2.

ARCHIEPISCOPI in locis exemptis Provinciae suæ in transitu, id est, in itinere: M. Tull. 5. ad Attic. 20. *Ariobarzanes operâ meâ vivit, & nō egodw*, id est, *in transitu*; quia à Senatu ei tradita erat tutela Regis Ariobarzani: vel ad ea declinantes, id est, ad ea declinantes à recto itinere, Orationis vel Missæ celebrandæ gratiâ, possunt crucem præferre, benedicere populo solemnibus hisce verbis: *Sit nomen Domini benedictum*: divina Officia privatim vel publicè ibi audire, & in Pontificalibus celebrare, vel coram se sine Pontificalibus facere celebrari, nonobstante quovis privilegio. Episcopus quoque etiam in locis exemptis sua Diœcesis, potest populo benedicere, audire divina Officia, eaque celebrare, vel coram se facere celebrari, salva exemptione loci. Episcopi etiam possunt celebrare intra suam Diœcesim cum altari viatico, cap. ult. hoc tit. quod portatile dicitur Iveni Carnot. epist. 72. & 80.

TIT. VIII. *De pœnis.*

Clem. 1.

UT consuleretur vitæ & securitati Episcoporum & Pontificum, per tempora variii Canones editi sunt. Adversus Bellisarium Patricium, qui Sylverium Pontificem cepit, & in exilium misit, latus est can. *Guilisarius*. 23. qu. 4. Scyllacænorum civitas in Calabria Sedis Episcopalis dignitatem amisit, ob interemptos duos Praesules, can. *Ira nos scyllacænorum*. 25. qu. 2. Si Episcopus occisus fuerit, alter non eligatur, priusquam detesti & puniti sint rei cædis, ex Epist. Nicolai I. Ivo. Decret. part. 10. cap. 19. In Cardinalium interfectorum editum est cap. *Felicis*. hoc tit. in VI. quod varias pœnas continet. Hac Constitut. continentur variæ pœnæ interfectorum, vel mutilatorum Episcoporum. Si quis per injuriam percusslerit, ceperit, banniverit, vel percuti mandaverit Episcopum, anathematis mucrone feritur, à quo absolvi non valet, præterquam à Summo Pontifice, nisi in articulo mortis. Percussor seu interfector hoc ipso cadit à feudis, locationibus, Beneficiis spiritualibus & temporalibus, quæ tenet

ab Ecclesia , cui offensus præst Episcopus , ita ut revertantur ad Ecclesiam jure commissi scilicet ; & ipsius percussoris liberi , per masculos descendentes ad secundam usque stirpem , adempta omni spe dispensationis , fiant inhabiles ad obtinenda Ecclesiastica Beneficia in civitate & Diœcesi , cui idem præfuit Episcopus . Terra quoque ipsius , dummodo non sit amplior una Diœcesi , necnon locus vel loci , in quibus detinetur captus Episcopus , usque ad condignam satisfactionem subjicitur interdicto . Civitas quæ quid tale admiserit , usque ad idoneam satisfactionem subjaceat interdicto . Potestas verò , Consiliarii , Ballivus , Scabini , Advocati , Consules , Rectores & Officiales ipsius civitatis , in præmissis culpabiles , excommunicationis sententiam incurront .

§. Sanè .

QUOD hanc causam absolutus in mortis articulo alio quām à Rom. Pontifice , si convaluerit , nisi quamprimum commodè pœnam se præsentet ipsi Pontifici , absolutionem impetraturus , in eandem excommunicationis sententiam recidit ipso facto , ex hac Constit. & cap. *Eos. de sent. excommunic. in VI.*

Clem. 2.

SÆCULARES capientes viros Ecclesiasticos ad extorquendam resignationem Beneficiorum , vel ne citati veniant ad Sedem Apostolicam , incurront sententiam Canonis , id est , pœnam Canonis *Si quis suadente. 17. qu. 4.* & si fuerint Prælati , à perceptione fructuum Ecclesiarum per triennium suspenduntur . Si inferiores , eo ipso privantur obtentis Beneficiis . Eandem pœnam incurront , qui ne citati ad Sedem Apostolicam veniant , à potestate sacerdotali se capi procurant ; & resignaciones Beneficiorum per potestatem sacerdotalem extortæ , licet à Prælatis admissæ vel ratæ habitæ , nullæ sunt ipso jure .

Clem. 3.

REligiosi qui in Sermonibus auditores retrahunt à solvendis decimis Ecclesiis Parochialibus , excommunicationis sententiam subeunt ipso facto , ex hac Constit. qua confirmatur Constitutio Gregorii X. cap. i. *de decim. in VI.*

§. Sancte.

REligiosi & Clerici sacerdotes aliquem inducentes, ut ex voto, juramento, vel promissione apud eos sepulturam eligant, vel elestant non mutent, excommunicantur ipso facto, ex hac Constit. cap. i. de sepultur. in VI. cap. *Nimis.* i. de excess. Prelat.

TIT. IX. *De paenitentiis.*

Clem. i.

POENITENTIA Sacramentum non est denegandum damnatis ultimo supplicio, nonobstante contrario abusu, ex hac Constitut. imò nec ipsa Eucharistia, can. *Quæsumus.* & dd. seqq. 13. qu. ult. Gregor. Turon. libr. §. cap. 2§. Petr. Blesens. epist. 73. Marcus part. 2. qu. 10.

Clem. ii.

QUÆSTORES Eleemosynarum non admittuntur sine literis Apostolicis, vel Diœcesani Episcopi, ita ut literæ Apostolicæ prius examinentur per Episcopos Diœcesanos, ex hac Constitut. cap. *Tuarum.* de privileg.

§. Ad hæc.

NOTANTUR abusus Quæstororum, qui motu proprio Indulgentias de facto concedunt, super votis dispensant, à perjuriis, homicidiis & aliis peccatis apud se confitentes absolvunt, malè ablata incerta, id est, de quibus incertum est à quo ablata sint, Clem. i. §. *Quibus.* supr. de privileg. certo pretio remittunt, tertiam aut quartam partem de injunctis pœnitentiis relaxant, animas tres vel plures amicorum aut parentum illorum, qui eleemosynas illis conferunt, de purgatorio extrahunt, benefactoribus plenissimam remissionem peccatorum indulgent, &c., ut loquuntur, à pœna & culpa absolvunt, quod solus Papa concedit, Extravag. *Antiquorum.* hoc tit. inter Communes.

TIT. X. *De sentent. excommunicat.*

Clem. 1.

RELEGIOSI cujusque Ordinis tam exempti, quām non
exempti, non servantes generale interdictum, vel cessa-
tionem à divinis, quam servat Cathedralis, vel Matrix seu Pa-
rochialis loci Ecclesia, hoc ipso subjacent sententiæ excommu-
nicationis, ex hac Constit. cap. *Alma mater.* hoc tit. in VI.

Clem. 2.

NO BILES & Domini temporales terris eorum Ecclesiastico
interdicto suppositis, nedum in locorum suorum Capellis,
fed & in Collegiatis & aliis Ecclesiis, Missas & alia divina Offi-
cia publicè & solemniter celebrari facientes, excommunicationis
sententiam incurunt, à qua per Sedem Apostolicam tantum
absolvi possunt, ex hac Constit.

Clem. 3.

FRATRES Minores tempore interdicti recipientes in suis
Ecclesiis ad audienda divina Officia Fratres & Sorores
Tertii Ordinis à B. Francisco instituti, qui Continentes seu de
Pœnitentia vocantur, eo ipso subjacent excommunicationis sen-
tentia, à qua non sunt absolvendi per alium quām per Rom.
Pontificem, vel Episcopum loci, tamquam Sedis Apostolicae De-
legatūm in hac parte, ex hac Constit. Fratrum Tertii Ordinis
Ordo à B. Francisco institutus pro sacerdibus utriusque sexus,
etiam conjugatis, qui dicuntur Continentes, quia certis diebus
quālibet septimanā à toro, exemplo Sacerdotum Veteris Testa-
menti tempore ἐπειτα, id est, anno vicos suæ, can. *Plurimos.*
82. dist. Est potius modus vivendi quām regula: est tamen ap-
probatus à Nicolao IV. ut ait Gloss. hic.

Clem. 4.

SUMMUS Pontifex etiam sciens excommunicato participans
literis, verbo, vel osculo, vel alio quovis modo, per hoc ip-

L

sum absolvere non censetur, ut h̄ic & cap. *Si aliquando*. hoc tit. nisi fortè exprimat se velle ex hoc pro absoluto haberi. Similiter si S. Pontifex, quem sub titulo certæ dignitatis, etiam ex certa scientia, verbo, Constitutione, vel literis nominet, honoret, seu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quidquam ei tribuere novi juris, ex hac Constit.

TIT. XI. De verb. significat.

Clem. 1;

TRIA substantialia vota Religionis sunt: obedientia, castitas, paupertas, id est, abdicatio proprietatis, cap. *Cum ad Monasterium. de stat. Monach.* & tria substantialia sunt Ordinis B. Francisci.

§. Cūm autem.

FRATRES Minores tenentur sub peccato mortali non solum ad tria vota, obedientiæ, castitatis, paupertatis; sed etiam ad servanda ea omnia, quæ pertinent ad illa tria vota.

§. Dubitaverunt.

NE quid exigatur pro introitu Religionis vetitum est, cap. *Non satis. de Simo*. Hac Constit. vetatur ne Fratres Minores ingredientes inducant suasionem vel consilio, ad sibi dandum de rebus suis, quia hoc abhorret à professione paupertatis Ordinis B. Francisci, qui est fundatus in maxima paupertate. De Fratribus Minoribus & Prædicatoribus dictum est in cap. *Nimis. 2. de exceſ. Prælat.* quod in arctissima paupertate Christo pauperi famulantur. In paupertate & humilitate radicata dicitur Religio, cap. *Exiit. sub init. hoc tit.*

§. Cūm vero.

CUM ingredientibus ex Regula liceat de rebus suis facere quod volunt, si quid ultro offeratur ab ingredientibus per modum

eleemosynæ , sicut & cæteris pauperibus , licet accipere , quia non debent esse deterioris conditionis ac cæteri pauperes : sed caven- dum est ne data & accepta modum excedant , ne ex oblatorum notabili quantitate præsumatur sinister oculus contra ipsos , id est , ne præsumatur , quod oculos , id est , respectum habuere acci- pientes ad temporalia .

§. Præterea .

FRATRES Minores non possunt pluribus tunicis uti , nisi in ne- cessitatibus , ex licentia Ministrorum & Custodum , ex hac Constit. & cap. *Exiit. de V. S.* Item ex eadem Regula Fratres vilibus indui debent : vilitas vestis æstimatur secundum consuetudinem & conditionem patriæ , quoad colorem panni , & pretium vili- tatis ; & judicium vilitatis vestium committitur Ministris & Cu- stodibus , seu Guardianis : quod per Extravag. *Quorundam. Joan.* X X I I . hoc tit. extenditur ad longitudinem , grossitatem , subti- litatem , & quoad formam & figuram .

§. Deinde .

CUM dicitur in Regula Fratres Ordinis duobus temporibus , scilicet à festo Omnia Sanctorum , usque ad Nativitatem Do- mini , & maximè Quadragesimæ , teneri jejunare , aliis autem temporibus non teneri , nisi sextâ feriâ , id est , die Sabbati ; ex eo eis non remittuntur jejunia , aliis temporibus statutis ab Ec- clesia . Sed Regulæ sententia est , quod aliis temporibus non te- nentur ad jejunia , nisi sextâ feriâ .

§. Porro .

CUM ex Regula Fratres Ordinis prohibentur recipere pecu- niā per se , vel per interpositam personam , ex eo prohibitus intelligitur omnis quæstus pecuniæ , & oblationum pecuniæ re- ceptio , in Ecclesia , vel alibi cippi vel trunci ordinatio , ad offe- rentium pecuniam continendam , & recursus ad dantem pecu- niā , ut hîc & cap. *Exiit. hoc tit.* & recursus ad amicos specia- les conceditur tantum duobus casibus , pro necessitatibus scilicet infirmorum , & vestiario Fratrum , quod extenditur etiam ad alios casus necessitatis Fratrum , deficientibus , seu cessantibus eleemosynis , ex hac Constit. & dicto cap. *Exiit.*

§. Proinde.

FRATRES Minores nihil habent proprium tam in particulari quam in communī, & in rebus concessis vel donatis habent tantum usum facti, non juris; & rerum dominium pertinet ad Ecclesiam Romanam, ex hac Constit. & Extravag. *Ad Conditorem. Joannis XXII. hoc tit.* Ideo Fratres Minores non sunt capaces successionum, ne hoc fiat in fraudem Regulæ; nec possunt esse executores testamentorum, ut h̄c, & Clem. unic. *de testam.*

§. Cumque anni.

FRATRES Minores non possunt percipere vel habere possessiones, id est, prædia immobilia, vel annuos reditus, qui inter immobilia computantur, ex hac Constit. & Nov. Justin. 7. Excipitur unus casus, si annuus reditus legetur ad tempus Fratribus Ordinis, pro sumptu divini cultus, putà pro vino ad sacra Missarum, vel pro frumento ad hostias. *Frideric. Senens. cons. 112.*

§. Ex talibus.

§. Cumque dicti.

FRATRES Minores non debent agere in judicio pro rebus temporalibus, neque in Curia seu Foro adesse, Advocatis vel Procuratoribus agentibus in eam rem, ne videantur aliquid querere tamquam suum.

§. Verum etiam.

FRATRES Minores non modò prohibentur à receptione, proprietate, & usu pecuniae, sed etiam à contrectatione ipsius pecuniae, ex hoc §. & cap. *Exiit. §. Ceterum. hoc tit. in VI.*

§. Cumque dicti Ordinis.

FRATRES Minores non possunt esse executores testamentorum & ultimarum voluntatum, quia in tali executione plerumque versatur contrectatio pecuniae, quæ eis est vetita; sed non

prohibentur super eis exequendis dare consilium , ex hoc §. quia nudum consilium non dat occasionem contrectandæ pecuniaꝝ. Cæteri Mendicantes non prohibentur esse executores ultimatum voluntatum , de sui Superioris licentia , cap. ult. de testam. in VI.

§. *Licet vero.*

FRATRIBUS Minoribus qui laboribus spiritualibus occupantur , putà orationis & studii , licet habere hortos & areas ad recollectionem & recreationem seu remissionem animi , & ad opus manuum , & ad habenda necessaria hortalicia , id est , olera , suos in usus : sed non licet eis habere hortos & vineas quæstus causâ , ut fructus distrahanter , ut hîc , & cap. *Exiit.* §. *Ad hac.* hoc tit. in VI.

§. *Rursus cùm prædictus.*

FRATRES Minores non debent temere habere granaria & cellaria , in quibus reponatur vinum & granum , tempore messem & vindemiarum mendicatim collecta , ubi possunt sperare se vitam tolerare posse ex diurna mendicatione : sed ubi multum credibile est ex jam expertis , se non posse vitæ necessaria aliter invenire , hoc relinquitur judicio Ministri , id est , Provincialis , & Custodis , cum Guardiani , & duorum Conventus loci Discrētorum assensu.

§. *Hinc est.*

FRATRES Minores non debent habere Ecclesiæ & ædificia excessiva , id est , modum excedentia , quia fundati sunt in paupertate & humilitate. Olim Monachi habebant tantum Oratoria , can. *Quidam.* 18. qu. 2. can. *Eleutherius.* de quo fusiùs in *Ascetic.* libr. 9. cap. 7.

§. *Quamvis.*

FRATRES Minores non debent habere paramenta & vasa Ecclesiastica superflua , & nimis pretiosa , sed decentia , ne videantur contravenire propositæ paupertati. Vester pretiosa non congruunt professoribus paupertatis. Matth. 11. *Qui mollibus vestimentis*

tur, in domibus Regum sunt. Etiam gentilibus displaceuit usus pretiosarum vestium in sacris. Pers. Satyr. 2.

Dicite, Pontifices, in sancto quid facit aurum.

§. Circa equorum.

FRATRES Minores equorum & armorum oblationes in funeribus non debent recipere. Ecclesia Parochiali debetur quarta funerum ab Hospitalariis, præterquam de equis & armis, quæ ipsis efferruntur in subsidium Terræ Sanctæ, cap. In nostra. de sepult.

§. Ex præmissis.

FRATRES Minores non habent dominium & proprietatem rerum, sed nudum usum facti, §. Proinde. supr. & habent tantum tenuem & arctiorem usum ex professione Regulæ. Præsumptuosum & temerarium est dicere & tenere, quod hæreticum sit usum pauperem, id est, abdicationem proprietatis includi, necnon includi sub voto Evangelicæ paupertatis; tamen indeterminatum relinquitur. Hodie standum est Extravag. cum inter nonnullos. & seq. Joan. XXII. hoc tit. quibus damnata est sententia eorum qui asserebant Christum & Apostolos nihil proprium habuisse.

§. Demum quia.

ELECTIO Ministri, id est, Provincialis, pertinet ad Capitulum Provinciale, & debet fieri die sequenti quam fuerit congregatum, ne Capitulum sit sine capite: & si ad electionem procedatur per scrutinium, & votis in diversa divisis plures electiones fiant in discordia, electio facta à majori parte Capituli confirmatur, nonobstante exceptione, vel contradictione alterius partis, vel infirmatur priùs cognitâ causâ; & si infirmetur electio, redit ad Capitulum. In confirmatione electi non admittitur exceptio vel contradictione alterius partis, quæ tamen admittitur in confirmatione aliarum electionum, cap. ult. de elect. in VI. Simile in confirmatione Abbatissæ factæ à duabus partibus Monialium, quæ etiam confirmatur, nonobstante contradictione partis alterius, cap. Indemnitibus. §. Sanè. eod. tit. in V I. Infirma electione, electio indistincte redit ad Capitulum; vel distinguitur, an scientes, an ignorantibus elegerint indignum: cùm

tamen aliâ scientes eligentes indignum , priventur jure eligen-
di pro hac vice , & electio non revertatur ad eos , sed ad Supe-
riorem devolvatur , cap. *Cum in cunctis.* §. ult. cap. *Bonæ memo-
riæ. de elect. cap. Quamquam.* eod. tit. in VI.

§. Verum si.

IN Provinciis ultramarinis Hiberniæ & Græciae , in Provincia Romana , electio Provincialis non pertinet ad Capitulum Provinciale , sed solet spectare ad Ministrum Generalem cum proborum Ordinis consilio . Sic quandoque electio Abbatis non libere spectat ad Conventum , cap. *Cum dilectus. de consuetud.*

§. In destitutione.

IN destitutione Ministri Provincialis spectatur consuetudo.

§. Cæterum.

DE FICIENTE Ministro Generali , Vicarius Ordinis supple-
ejus vices in electione Ministri Provincialis , quibus casibus ad
eum pertinet , & in aliis , donec provisum sit de Ministro Gene-
rali , mortuo Ministro Generali , per quem creetur Vicarius Or-
dinis . Vide Gloss. hîc .

Clem. 2.

CAUSÆ summariae sunt , in quibus proceditur simpliciter
& de plano , stante judice , non sedente pro tribunali , in
quibus proceditur summarie , quasi summatim & per capita
causæ cognitâ , L. *A Divo Pio.* §. *Si rerum. de re judicat.* L. *Si is à
quo.* §. 1. *Ut in possess. legat.* L. 3. §. *Sciendum.* Ad exhib. L. *Judices.*
C. *de judic.* Summa est commentariolus per summas , aut capita
redactus . Quintil. Instit. libr. 10. cap. 7. Illud quod Lenas præci-
pit , displicet mihi , quæ scripsimus , in summas sive commentarios &
capita referre . Summariae causæ sunt , ut causæ matrimoniales &
usurarum , causæ Beneficiales & decimarum , causæ electionis ,
postulationis & provisionis Beneficiorum , Clem. *Dispendiosam.*
supr. *de judic.* Causæ hæresis , cap. ult. *de Hæretic.* in VI. causæ
alimentorum & salariorum , arrestationes seu pignorationes debi-

torum suspectorum de fuga. Bartol. ad L. *Momentanea*. C. Qui legit. perf. standi in judic. hab. Quæcumque causæ pleniorum cognitionem desiderant, per libellum, id est, nudam subscriptio- nem ad libellum de plano expediri non possunt, sed pro tribu- nali, L. *Omnia. de R. f. L. 9. §. 1. de offic. Präsid.* Ubi judex datus est à Summo Pontifice, ita ut procedat simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii, necessario non exigitur libellus, id est, citatio per libellum. In causis summariorum non requiritur libellus, quia in his non servatur ordo judiciorum. In aliis causis necessariò datur libellus, Auth. *Necessaria. C. de litis contestat.* quam Gratian. inseruit post can. *Inducie. 3. qu. 3. cap. 1. de libell. oblat.* In judiciis summariorum non requiritur citatio per libellum, sed nudo verbo, sive scripto, nec litis contestatio. In causis summariorum judex potest procedere feriis indi- citis à jure, putè feriis messium vel vendemiarum, quibus etiam partes renuntiare possunt, cap. ult. *de feriis.* In judiciis summa- riis amputantur dilations, quod commune est cum ceteris judiciis, exceptiones dilatoria, & appellations frustratoria tolluntur: tamen probationes necessariae & defensiones legitimæ in his admittuntur. Per hoc non tollitur in his recusatio judiciis, cum exceptiones & defensiones legitimæ reserventur, ut notat Gloss. hîc in verb. *Hic litis contestationem.* In summariorum judiciis non requiritur libelli oblatio, sed citatio, quæ fit verbo sive scripto. Verum quia sententia debet esse conformis libello, in ipso litis exordio petitio facienda est verbo vel scriptis, actis tamen statim inserenda, ut appareat super quibus positiones & articuli formari debeant. In his judex debet statuere terminum partibus, ad edenda omnia acta, & munimenta. In cau- sis summariorum judex datus sententiam definitivam citatis ad hoc partibus, licet non peremptoriè, id est, tribus editis, vel uno pro tribus, quod peremptorium dicitur, in scriptis stans vel se- dens pro tribunal proferre potest, etiam non facta conclusio- ne, etiam si non sit conclusum in causa. In aliis judiciis re- quiritur conclusio in causa, cap. *Pastoralis. de cauf. possess. & propriet. cap. Quoniam contra. de probat. cap. Cum dilectus. cap. Cùn Ioannes. de fid. instrum.* In summariorum judiciis non requiri- tur solemnis ordo judiciorum; si tamen in totum vel ex parte observetur, non contradicentibus partibus processus judicis valet, quia facile res redit ad jus commune, L. *Si unus. §. Quod si non ut totum. 2. de pactis. Clem. Dispensio sam. supr. de judic.*

Notandum

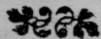
Notandum quod Joannes Fasoli Pisanus Legum Doctor edidit tractatum de Summaria Cognitione, quem Joan. Andreas laudat hic in verb. *Non postules.* & quem Speculator inseruit libr. i. tit. de offic. omn. judic. §. ult.

F I N I S.

A D D I T I O ad Clem. ult. De jure Patronatus.
pag. 64. post lineam 27.

Sic & si duo vel plures sint fructuarii, convenire debent, ut per tempora utantur, fruantur, L. Communi. §. Cùm de usu-fructu. ff. Communi dividundo. L. 4. De aqua quotid. & aestiva. Id est, alternis vicibus, ad evitandas rixas & discordias, quas materia communionis excitare solet, L. Cùm pater. §. Dulcissimis. ff. de leg. 2. L. In re communali. ff. de servit. Urban.

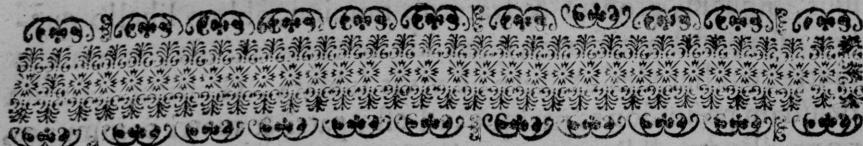
THE CIVIL WAR IN CITIES

ANTONII
DADINI ALTESERRÆ.

U. J. PROFESSORIS
ET DECANI UNIVERSITATIS TOLOSANÆ
SEX PRÆLECTIONES
SOLEMNES

Habitæ pro instaurandis Scholis.

ANARCHY
DADIN ALTAIR
U L T R O T S O N
ET DECVMUNARIS TOLSONE
S C A P H O N I E
S E D M I S E

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. *Constitutus.* IX. *De integ. restit.*

Habita xix. Octobris M. D.C. LIII.

ELEBERRIMA in Scholis & in Foro est species hujus cap. sed à Glossographis infelicius accepta, ob inscitiam Juris Gallicani, cuius pulcherrima argumenta latent in ejus contextu. Nec mirum hæc Transalpinos effugisse, qui dum suarantum mirantur, nostra contemnunt; ignorantia rerum externarum, in multis hujuscce Juris partibus facile lapsi sunt. Quod cùm variis constet rescriptis, quæ ad Gallias & alias gentes orbis Christiani pertinent, hæc plerumque interpretanda sunt, ex legibus & moribus illarum gentium, quarum in gratiam edita sunt.

Hoc vitio interpretes Decretales Pontifices, magis suo studio fœdarunt, quam illustrarint; hisque magis tenebras obduxere, quam lucem attulerint. Ego qua par est religione, priorum judicia colo & veneror: sed non ita his me mancipio addictum reor, ut novis cogitationibus, tamquam aqua & igni me interdictum putem. Ea libertate gaudet literaria Respubli-
ca, ut civile & honestum videatur, quod passim servescit inter literatos certamen: pulcherrima lux veritatis, quæ variis ex sententiis oritur, velut igniculus è collisione silicum.

Hujus capitinis species hujusmodi est. Guillelmus proprio & fratri Joannis Canonici Parisiensis nomine. Parona sive Pero-
na, est castrum non ignobile Veromanduorum, de quo Fro-
doard. in Chronic. *Rodulphus Heriberto* (is erat Comes Vero-
manduorum) denique *Parronam*, & *Hugoni filio Roderti Cino-
mannus dedit.* Et Baldric. Noviomens. Chronic. Camerac. lib. i.
cap. 21. *In municipio Viromandensi quod Perona vocatur.* Guillel-

mus, inquam, proprio & fraterno nomine, oblato libello quesitus est apud Pontificem, quod his nondum adultis, eorumque matre, cui heredes extitere, è vivis sublata, G. pater ipsorum quasdam possessiones utriusque, id est, patri & matri communes, nonnullis vendidit certo pretio; ac quod hujusmodi venditio rata esset, liberos qui erant in potestate, emancipavit, eosque contractui adhibuit. Sed quia venditio honorum quæ liberis competebant, ipso jure nulla & irrita erat, nec convalescere poterat, consensit secreto emancipationem, quæ à patre dolo facta erat, meditatae venditionis firmandæ causâ; supplici prece rogavit Pontificem, ut aut nulla aut irrita venditio diceretur; aut cum adhuc occurrerent intra tempus restitutionis in integrum, id est, intra annum & diem, à tempore contractus, ipsis tamquam proximioribus liceret retrahere illam portionem, id est, paternam, oblato emptori pretio, juxta usum receptum Consuetudinis Paronensis municipii, & ut super utroque, id est, partibus paternis & maternis, eis subveniretur beneficio restitutionis in integrum, cum nimis læsi probarentur, ac emptori vel ejus heredibus offerrent pretium portionis ejusdem, id est, maternæ.

Re audita, Pontifex mandavit judicibus in hanc rem datis, ut venditionem pro parte quæ liberis competebat jure materno, nullam & irritam pronuntiarent, si facta esset omissis solemnibus si in venditione non deessent quidem solemnia, sed de læsione constaret super utraque portione, id est, paterna & materna, auctoritate Apostolica in integrum restituerentur, dum tamen quod offerebant, pretium emptori præstarent.

Liberis in potestate manentibus, certum erat venditionem factam à patre nullius esse momenti, cum abesset causa alienandi in rem filiorum. Pater bona adventitia filiis non potest alienare, vel obligare, saltem nisi in rem filiorum, putat xris alieni hereditarii solvendi, vel aliâ justâ causâ: alioquin filio quandcumque sui juris facta, competenter vindicatio, silente interim præscriptione, L. 4. L. Cum oportet. §. Non autem. L. ult. §. sin autem. C. de bon. quæ liber. Sed liberis emancipatis consentientibus, videbatur alienatio valere, perinde acsi ipsi alienarent sine patre. Emancipatus beneficio emancipationis fit paterf. & ex omnibus causis obligatur tamquam paterf. Nec corrumperit alienatio facta per emancipatum interventu patris, quia emancipatus ita absolvitur à patria potestate, ut videatur

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 95

agere cum patre, veluti cum alio quolibet: ac demum emancipatus pro extraneo habetur, L. *Quin etiam.* in fin. ff. de rit. nuptiar.

Nec alienationem labefactat emancipatio continens auctori quasi dolo affectata, & comparata ex insidiis, ut robur quareatur nefario contractui, quia spectanda est persona patris. Nimirum grave, ac pene sacrilegum est male suspicari de pietate & affectu patris. In patrem non cadit actio de dolo, propter affectionis causam, quæ omnem suspicionem fraudis amovet, L. *Non solum.* §. 1 ff. eod. Non tenetur actione in factum de dolo pater, qui filiam impuberem nuptum dedit, quia magis vota festinasse, quam dolo fecisse, magis affectu proprio, quam dolo malo id fecisse videtur, L. pen. §. *Julianus.* ff. *Quod fals. tut. auctor.* Si filia emancipata transegerit cum patre qui rem ejus curavit, non datur ei actio de dolo adversus patrem, L. *Si superstite.* C. de dolo. Paterna pietas semper anxia & sollicita est in commoda & salutem liberorum. Pietas paterni nominis semper optimum consilium capit pro liberis, L. *Nec in ea lege.* §. ult. ff. *Ad leg. Iul. de adulter. cap. Super eo. de testib.* Denique in rerum natura non datur affectus, qui aequet, nedum vincat paternum, L. ult. C. de curat. furios. Hinc patri datur actio quod vim metusve causâ, ob vim metumve, quem passus est in liberis, cum pro affectu parentes magis in liberis terreantur L. 8. §. ult. *Quod met. caus.* Vibrantur viscera patris casu & periculo natii: unde non fert paterna pietas, filium noxae dedi, quod per filii corpus pater magis quam filius periclitetur, §. ult. Inst. de noxal. aet. Se ipsam nescit paterna caritas, totaque in liberos effunditur: totus pater insudat filiis, per vitæ discrimina, per naufragia, terra marique opes querit, quas natis relinquit: adhuc spirans eos suos heredes nanciscitur, aut potius rerum socios & condominos sibi asciscit, L. *In suis. de liber. & posth.*

Votum parentum est liberos sibi esse superstites: hac prece numen fatigant; unde superstitiosos vocamus: & si intempestivo facto rapi contigerit, nedum queruli & flebiles, immò furentes, naturæ indignantur de turbato ordine mortalitatis, L. *Nam et si parentibus. de inoffic. testam.* Quam ingeniosus amor parentum! Quam cautus pater in periculo nati! Anguem faucibus ejus harentem, affectus spiritu magis quam dolo elicit.

Ars erat esse patrem, vicit natura periculum.

Nec modò vitæ & fortunis liberorum, sed & famæ, & pudori
consultit paterna pietas. Votum patris est, ut filia nubat, quò
ejus pudicitia tuta sit matrimonii solatio, L. *Mulier.* §. Cùm pro-
poneretur. *Ad Trebell.* L. *Pater filie. de evict.*

Singula natorum funera, totidem parentum vulnera ostendunt, quæ patris animam & viscera sauciant. *Quintil.* 6. *Instit.*
in *Procem.* *Repperito vulnere orbitatis.* Et *Tacit.* in *Agricola:*
Domestico vulnere ictus, anno ante filium amisit. Tot naturæ vin-
culis, tot animi, & sanguinis nexibus, tot sacris pignoribus &
argumentis sancita parentum fide in liberos; quisnam in mali-
gnis suspicionibus locus supersit? Itane erit, proh pudor! ut in
patrem audiantur liberi, audiantur apud Summum Pontificem,
pæne coram ipso numine reveletur patris pudor per liberos? Sed
pudori minimè parcitur, ut consulatur egestati, & alimentis li-
berorum. Non injuriâ beneficio restitutionis rescinditur aliena-
tio honorum maternorum, quæ à patre facta fuit in necem li-
berorum: bona scilicet alienata erant communia utriusque, id est,
patri & matri; non ea sola ratione quam *Glossa* observavit,
quòd communi pecunia parta essent; sed magis quòd parta
essent constante matrimonio, manente honorum societate,
quæ moribus contrahitur inter virum & uxorem: mulier socia
totius vitæ, & utriusque fortunæ, socia rei humanæ & divinæ,
L. 1. *de rit. nupt.* L. 1. C. *Expil. hered.* Socia non modò tori &
voluptatis, sed & laborum & periculorum domi & peregrinæ, in
pace & bello: quæ propria laus fuit Gallicarum & Germanica-
rum mulierum. Hac laude demerita societas, quasi præmium,
& merces commilitii, nostri collaborationem, cuius tertiam tu-
lit mulier, *Capitul.* lib. 4. cap. 9. Hanc partem Nantildi Regi-
næ servatam in divisione regiæ gazæ Dagoberti, refert Aimoin,
lib. 4. cap. 36. Et quidquid pecuniæ fuit, Rodulphum in Fran-
ciæ & Burgundiæ Monasteria sparsisse, seposita uxoris parte,
narrat Frooard. in *Chronic.* ad an. 821.

Nequaquam igitur valebat alienatio prædiorum pro ea parte,
quæ uxoris erat, cùm patri non licaret alienare prædia, quæ
liberis competebant ex hereditate materna. Nec erat quòd du-
ceretur ad invidiam nomen paternum, quia patria potestas in
pietate debet, non in atrocitate consistere, L. *Divus.* *Ad leg.*
Pomp. de parricid. Patria potestas non datur in exitium & necem
liberorum, sed potius in eorum commodum & salutem. Con-
jecturâ pietatis, pater semper intelligitur eo animo suisse, ut
vellet

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 97

vellet consultum liberis, L. *Cum avus. de condit.* & dem. L. *Cum acutissimi. C. de fideic.* Hac conjecturâ & abstinendi beneficium datur liberis à Prætore, quasi ex tacita voluntate patris, ut consulatur pudori liberorum; & parentum nomine, potius quâm ipsorum bona veneant à creditoribus, §. *Sui. Inst. de hered. qualit. & diff.* Tanti præstat affectio paterna, ut sibi & proprio cineri non parcat, quo adjuvetur fortuna & status liberorum.

Nec alienationem sua labe & vitio exemit consensus liberorum, & emancipatio ipsa, quia consensum fraude & dolo elicium satis arguit ipsa, quæ alienationem prævit, emancipatio. Malignè & intempestivè non licet patri filium emancipare, nec nisi in ipsius gratiam & honorem. Emancipatio est præmium bene affecti patris, beneficium quod debet esse gratuitum: nec pater qui filium emancipat, quidquam retinet præter dimidiā ususfructus bonorum adventitiorum, in præmium emancipationis. L. *Cum oportet. §. Cum autem. C. de bon. quæ liber.* Emancipatio quæ est actus legitimus, non recipit conditiones quæ onerent libertatem, L. i. §. *Quæ oneranda. Quar. rer. act. non det.* Ergo vix defendi potuit emancipatio, quam secuta alienatio non alio animo factam satis arguit, quâm firmandæ alienationis consensu liberorum emancipatorum, qui memoria recentis beneficii, vix patri poterant consensum denegare.

Emancipatio est beneficium quod debet prodeesse, non obesse accipienti. Emancipatio est præmium obsequii & meritorum: adjuvari nos beneficio, non decipi oportet, L. *In commodato.* §. *Sicut autem. Commodat.* Absit igitur ut dicamus emancipatum, quem proximus eventus ostendit, non alio animo emancipatum, quâm ut exitii potens esset, & profligationem bonorum suo consensu ratam faceret; atque ita facilius pateret insidiis infensi hostis, ne dicam patris. Hoc argumento notatur emancipatio facta à Regulo, cum emancipatum, ut heres matri extiteret, statim ipse fœda & insolita parentibus indulgentiæ simulatione captaret, teste Plin. lib. 4. cap. 2. Eodem argumento emancipatus mox testamento patris præteritus, non compellitur præstare fideicommissum à se relictum, utpote injuriâ affectus, L. *Cum quidam. C. de fideicomiss.* Injuriâ affectum dico, non modò quod præteritus, & fideicommissio tamen gravatus; sed maximè quod ante hæc omnia emancipatus maligno consilio prætereundi, & onerandi fideicommisso. Insuper intempe-

stivam emancipationem fraude & dolo carere facile intelligi-
tur: quo enim animo fuit pater, qui emancipationem contulit
in hunc diem, quo erat alienatus materna prædia liberorum?
nonne magis sibi induluisse videtur, quām liberis, & liberos e-
mancipasse, ut alienationem irritam & inanem firmaret?

Intempestivæ prohibentur emancipationes, quod omnino
comparatæ sint in rem & utilitatem liberorum: quapropter ve-
tantur Episcopi & Clerici, ne liberos emancipent, nisi pleniū
probaverint de eorum ætate & moribus. Conc. Carthag. can.
38. apud Balsam. id est, nisi prius causâ cognitâ de moribus &
ætate, & interposito decreto Prætoris. Nempe cùm ordinaban-
tur Episcopi & Clerici, secedebant ab uxoribus & liberis; & quod
intentiū sacris vacarent, juris sacerdotalibus soluti, solebant e-
mancipare liberos, & propria iis bona dimittere. Sed quia in-
terdum tradebantur perdituris ob lubricum ætatis, prospetum
est, ne liberi prius emanciparentur, quām ejus ætatis & disci-
plinae essent, ut rebus suis gerendis non impares essent. Vetat
Conc. intempestivas & præcoce alienationes, ne liberi ætatis
lubrico credantur, neve emancipatio quæ datur in præmium,
eis cedat in penam & injuriam. Jure Civili pater non prohibe-
tur liberos impuberes emancipare; sed si eos emancipet, legiti-
mi tutoris vicem sustinet, L. 3. in fin. *de legit. tutor.* ne desi-
nente officio patris, vicarium desit officium tutoris. Pater eman-
cipat liberos sub id tempus, quo alienatus est bona adventi-
tia liberorum, adhibito consensu emancipatorum. Nonne abs-
que injuria, intempestivam dicimus alienationem, quæ libe-
ros non mittit è familia, sed projicit spoliatque; non patres-
familias facit, sed miseros & inanes dimittit?

Nec obstabat emancipatio rite & absque dolo facta, quin
liberi restituendi essent adversus consensum præstitum aliena-
tioni bonorum, auctore patre: quia emancipatio quidem solvit
patriam potestatem, solvit civile vinculum potestatis; sed ne-
quaquam solvit naturalia jura, id est, auctoritatem, reveren-
tiā & obsequium, quæ naturā altius infixa hærent animis,
quām ut manu Prætoris avelli possint. Non uno actu siebat
emancipatio: per trinam imaginariam venditionem & manu-
missionem, ut intelligeretur quām ægrè reluctante natura, &
ipso jure, filius è potestate patris abiret. Per emancipationem
ludicro & imaginatio actu solvit patria potestas; sed ejus
vestigia altius insita manent in animo. Hinc si filius emancipa-

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 99

tus mandante patre, manu sua scripserit, domum suam pignori futuram creditor i patris, videtur obligationi consentire, quia pater emancipato filio facile persuasit, ut ait L. fidejussor. §. 1. de pignorib. Æquè libertos afficit auctoritas & reverentia patris, ac potestas: æquam igitur parit utraque causam restitutionis. Pari argumento, si libertus post manumissionem in continenti, vel ex intervallo, operas vel obsequium patrono promiserit, quæ onerent libertatem, restituitur, quod metu & nimia reverentiâ promississe intelligatur, L. 1. §. Quæ oneranda. quar. rer. act. non det.

Variis actionibus enitebantur liberi revocare res alienatas à patre. Primùm petebant sibi reddi partem maternam, quasi nullo & irrito consensu præstito alienationi post emancipationem: tum si staret emptio pro ea parte, petebant ut sibi liceret, retrahere aliam portionem, id est, paternam, tamquam proximiores jure retractus gentilitii, oblato pretio emptori juxta Consuetudinem municipalem, quandoquidem nondum elapsum esset tempus retractus, qui datur intra annum & diem à tempore contractus. Et quia consenserant alienationi, adhucque erant intra tempora restitutionis, poscebant se in integrum restituvi beneficio ætatis, vel exceptione, quod metus causâ.

Romanis non ignotum fuit jus retractus. Jure veteri nimirum, quadam Constitutione quæ desideratur, proximi & consortes præferebantur extraneis in emptione rerum, L. Dudum. C. de contrah. empt. quod Jus nescitum stante Republica, quæ cives rerum suarum arbitros plenissimè constituit, & de eis liberam inter vivos, vel mortis causâ disponendi potestatem fecit. M. Tull. pro Balbo: *Prædiorum nullam esse gentem, emptionibus ea solere sèpe ad alienos homines, sèpe ad infimos, non legibus tamquam tutelas pervenire.* Constat. Valentiniani, quæ continetur dicta L. Dudum. Exploso Jure veteri libera est cuique emptio & venditio rerum suarum: quilibet potest eligere emptorem, ita ut propiores arceantur à jure submovendi extraneum ab emptione, nec cuiquam tollatur rei suæ arbitrium, neve gravior injuria, inani honestatis colore veletur.

Moribus constitutum est jus retractus ex voto parentum. Honesti & cordati patris. votum est, ut bona conserventur familiæ. Bona lege deferuntur proximis, ita ut non dicantur ad eos pervenire, sed ad eos redire, L. Quo tutela. de R. I. Terent. in

Andria : *Eius morte ea ad me lege redierunt bona.* Et idem in Hecyra : *Ea ad hos redibat lege hereditas.*

Francorum moribus restitutum Jus antiquum , ut propinquis liceat retrahere rem venditam intra annum & diem à tempore contractus , oblato venditori pretio. Et hæc fuit Consuetudo Paronensis municipii , quæ celebratur in hoc cap. Jus retractus præscribitur intra annum & diem. In præscriptione annali anno adjicitur dies , quasi supplementi & corollarii vice , ne ita angustis terminis coérceatur , qui jure retractus utitur , quin admittatur etiam intra modicum tempus post annum. Ita auctore missō in possessionem rei servandæ causâ , reo absente , & non defenso , reus auditur , si intra annum & diem offerat cautionem iudicio sisti , & redintegratur ei possessio , cap. *Cum venissent de eo qui mitt. in pess. rei. serv. caus.* Ita feudum amittitur , si vassallus investituram non petierit intra annum & diem à morte Domini , cap. 1. *Quæ fuit prima caus. benef. amitt. in usib. feud.* Et apud Gunter. Ligur. libr. 8. Et virginī professæ ante xii. annos datur annus & dies , intra quem licet pœnitere. Conc. Aurelian. V. can. 19. Tribur. can. 25. can. Puella. 20. qu. 2. Et ita apud Latinos Syriâ armis receptâ à Sarracenis , ne possessorum desertione & ignavia regio careret defensore , annalis præscriptio admissa est , ut qui per annum & diem pacificè fundum possedisset , tutus esset. W. Tyrius libr. 9. cap. 19. Hi causam edicto dederunt , ut annua præscriptio locum haberet , & eorum soveret partes , qui in tribulatione perseverantes per annum & diem tranquillè & sine quæstione aliquid possiderent. Vassallis Carnotensis Ecclesiæ casamenta , id est , feuda Ecclesiastica per annum & diem possessa , sese confirmasse memorat Ivo Catnot. epist. 284. *Adjecimus etiam , ut quidquid hactenus de casamento Carnotensis Ecclesiæ , concessione possidentium & præsidentium per annum & diem quietè possederint , de cetero nostra concessione quietè possideant.* Et hoc additamentum est quasi fœnus modici temporis in præscriptione temporali , quod non caret etiam auctoramento Juris Civilis : nam & in L. *Ubi lex. de R. I.* cùm dantur duo menses à lege , & sexagesimo primo die veniens auditur. Et quod dicitur solvendum statim ab adiuta hereditate , cum aliquo temperamento temporis accipiendo est , ne heres cum sacco , id est , pecunia præsenti in manu , adire cogatur , L. *Quod dicimus. de solut.*

Non abs jure igitur rem venditam à patre liberi reposcebant

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 101

jure retractus gentilitii, cùm municipali Consuetudine adjuventur, & ipsi occurserent intra annum & diem à tempore contractus. Quòd verò implorarent beneficium restitutionis in integrum, in causa erat consensus præstitus alienationi: qui enim semel consensit alienationi, tacitè à jure retractus discessisse videtur. Nemo potest venire contra factum suum, & retrahere adversus se ipsum. Alioqui retractus patebat jure communi absque beneficio restitutionis. Frustra postulatur à Principe, quod de jure communi obtineri potest, L. *In causa. de minorib.* L. *Imperatores. de reb. auctor. jud. possid.* Adeoque filius familias, etiam si nihil habeat in bonis, potest retrahere rem à patre venditam, ex Consuetudine, quæ hoc remedio prospexit ne bona migrant ad extraneos.

Denique infelices liberi poscebant, se in integrum restitui super utroque, id est, adversus venditionem utriusque partis, paternæ & maternæ, propter immodicam læsionem. Justissima causa restitutionis erat enormis læsio, facta patris illata. Liberis etiam adversus patrem, si ultra modum laisi sint, non de dolo propter paternam reverentiam, sed in factum actio datur, dicta L. *Si superstite.* quia enormis læsio est idoneum argumentum doli & fraudis etiam in patre, nec liberis ad invidiam occidentandum paternum nomen, non invidiosum liberis, si querantur de patre apud Parentem orbis Christiani, qui præsentis numinis vices gerit in terris. Ipsam Palladem de Jove parente suo tamquam virtutis impedimento queritatem audimus apud Homerum Iliad. 9.

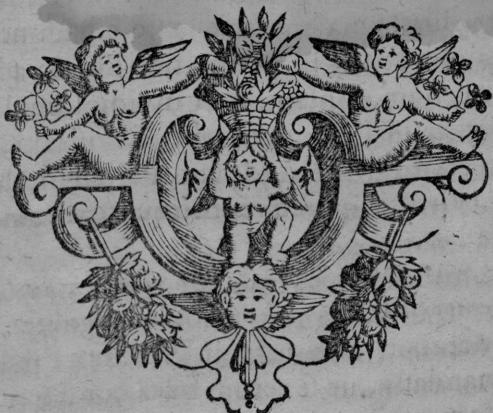
Κρέτλιθρος αγένεια λεθερός, οὐδὲ με νέαν απερωθήσεται.

Infestus semper peccator, virtutis mee impeditor.

Liberorum querelam non respuit Pontifex, judicibus in hanc rem datis demandans, ut si rerum fides constaret, venditionem nullam & irritam pronuntiarent pro ea parte, quæ spectabat ad liberos jure materno, si in ea abesset juris solemnitas; quòd si non deessent solemnia, verùm enormis læsio subesset pro utraque parte, pro materna, & residua, id est, paterna, in integrum eos restituerent auctoritate Apostolica, dum tamen quod offerebatur pretium, emptori restitueretur.

Aditus Pontifex etiam in temporalibus, quod postremum expendo, licet primum esset in ordine processus, quia Prætoris primum est scire, an sua sit jurisdictio, L. *Si quis ex aliena. de judic.* aditus, inquam, Pontifex etiam in temporalibus, resti-

tutionis beneficium postulantibus impertiri, & super ea re iudices dare non dubitavit, etsi videretur falcem mittere in messem alienam : idque vel propter admixtam personam Clerici, qui unus erat auctorum, quia ea aetate Sedes Apostolica *anētōs* cognoscebat de omnibus causis Clericorum, cap. ult. *de foro competent.* vel propter consensum ultro se adeuntium, quo prorogatur jurisdictio non competentis judicis. Ea aetate solebant adiri Summi Pontifices, è toto orbe Christiano in temporalibus pariter ac spiritualibus, uno agmine à laicis & Clericis. Tanta erat reverentia & demissio omnium fidelium erga Sedem Apostolicam, ita ut Roma major visa sit arce Religionis, quam solio potestatis, Ambros. de vocat. Gent. libr. 2. Sed cum tota jurisdictio Pontificis versetur in spiritualibus, temporalium cognitione eam fœdari nequaquam convenit.

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. *Nisi effent.* XXI. *De Præbend.*

Habita XVIII. Octobris M. DC. LXVI.

DITO jam Innocentio III. & qualicumque opera industriave à me exculto, proximâ curâ succedit Alexander III. Pontifex ætate prior, juris divini ac humani scientiâ non impar. Qualis enim quantusque fuerit, ex hoc uno intelligere licet, quod è Professore Juris Canonici in Academia Bononiensi Romam evocatus, primùm Cardinalis, postea Cancellarius Ecclesiarum factus, his gradibus ad Pontificatus culmen pervenit: de quo apud Rademicum extat libr. 2. cap. 31. gratulatoria ejus epistola ad Episcopum & Doctores Bononienses. Ut opus, etsi arduum, aggrediar, movet me præstantia Pontificis, movet me Scholæ & Studiosorum utilitas. Interim dum operi incumbo, auspicato pro instaurandis Scholis ex more solemni, cap. *Nisi effent.* de *Præbend.* quod est Alexandri III. selegi, quasi insignes primitias concepti operis, & studiorum non ignobile argumentum.

Hujus cap. species hujusmodi est. Vacante Prioratu, Conventuali scilicet, ut colligitur ex eo, quod super eo per electionem provisum memoratur, quia Prioris Conventualis electio pertinet ad Monachos, Clem. *Etsi principalis.* de *rescript.* Tum ex eo quod Prioratus infrà dicitur habere Capitulum, cuius præpositus erat Prior Conventualis, qui non habet super se Abbatem, cap. *Cum in Ecclesiis.* de *major.* & *obed.* cùm ex eo quod idem Prioratus Dignitas dicitur in fine hujus cap. Vacante, inquam, Prioratu, & divisis in partes eligentium votis, pars unum in Priorem elegit, pars alterum. Cùm de electione lis mota esset, & delata ad Summum Pontificem, ab eo judices dati sunt, apud quos cùm res diutius traheretur, litis tædio partes

compromisere in eisdem judices, tamquam in arbitros, qui ex compromisso arbitrium suscepere, reservata sibi delegata potestate, & post diutinam concertationem sententiam dixerunt, per quam uni ex electis Prioratum adjudicarunt, ita ut alteri annuam pensionem xx. librarum de redditibus Capituli, & xl. libratum de proventibus Prioratus præstaret: quia scilicet Prior percipiebat certos reditus de mensa Capituli, præter proprios reditus, quos ferebat de Prioratu.

Qæsitum est, an ord. natio seu sententia judicum valeret. Recognita, Pontifex sententiam judicum confirmavit, adhibito hoc moderamine, ut onus pensionis afficeret personam, non rem, & ad præstationem pensionis Dignitas Prioratus non teneretur, sed persona Prioris, & mortuo Priore onus pensionis non transiret in successorem.

Hæc Constitutio est valde singularis, & digna Pontificio iudicio, digna solemni repetitione, & auditorio celeberrimi Confessus. An valeret sententia, dubitationem movebat, quod à judicibus delegatis sententia lata erat contra formam mandati, quo ad hoc tantum dati erant, ut judicarent quisnam ex electis in concursu potior esset, & ut potiori Prioratum adjudicarent. Judex delegatus obstringitur certæ formulæ, nec potest excedere formam & terminos mandati, L. *Actio. de negot. gest. L. Diligenter. Mandat. cap. Cùm dilecta. de rescript. cap. Venerabili. de offic. Delegat. Senec. 3. de Benef. 7. Iudicem formula includit,* & certos quos non excederet, terminos ponit. A judicibus delegatis sententia prolatæ erat contra formam mandati, quatenus uni ex electis Prioratum adjudicarunt, & alteri pensionem annuam super fructibus Prioratus. Ideo ita nulla & irrita videbatur sententia, ut non sententia, sed ordinatio dicatur, ut in cap. *Cùm inter Seniorem. supr. de elect.* Similis compositio auctoritate judicis lata, modò compositio, modò ordinatio dicitur.

Et ordinationem hujusmodi valde sibi suspectam videri propter exempli perniciem, non negat Pontifex, quia exemplo periculose erat Ecclesiasticis Beneficiis onera & pensiones imponi, ne ex eo induceretur sectio Beneficiorum, quæ Tur. Conc. vetatur, cap. *Majoribus. cap. Vacante. hoc tit. cap. unic.* Ut Ecclesiastic. Benef. sine dimin. conf. Periculum est, ne indulgentia & remissio à posteris in exemplum trahatur, cap. *Cùm in cunctis. §. Ea propter. de elect.* Pessimum facinus, quod nocet exemplo. Liv. lib. 3 *Pessimum facinus pejore exemplo.*

Sententia

Sententia datorum judicum nulla erat defectu potestatis, ut-pote lata à judicibus, quorum potestas desierat, ex quo arbitrium suscepere: quod non licebat, quia lege Julia de *judiciis*. Judex datus à Magistratu, ejus rei, de qua semel judex datus est, arbitrium ex compromisso suscipere prohibetur. Judex datus, omissâ personâ judicis, non potest arbitri personam in se transferre, L. 9. §. *Si quis judex.* L. *Non distinguemus.* §. *Quæsitum.* de *recept. arbitr.* Multo fortius judex datus à Sede Apostolica, qua-si spreto mandato, non potest compromissum suscipere, propter reverentiam, quæ debetur mandatis Sedis Apostolice.

Præterea judices dati non poterant diversis officiis fungi, par-tim judicum datorum, partim arbitrorum compromissario-rum: nemo duorum vicem sustinere potest, L. *Si plures. de pact.* Et quod dicitur à judicibus statutum, ut unus Prioratum con sequeretur, hoc ex jurisdictione delegata constitutum vide-tur. Quod autem ordinatum est, ut alter annuam pensionem ferret de fructibus Beneficii, magis pertinebat ad officium arbitrorum, quam judicum, tamquam à Jure prorsus alienum: quia unus & idem in eadem causa non potest fungi officio judicis si-mul & arbitri, quia hæc duo sunt valde discrepantia. Munus judicis est publicum, L. ult. §. *Judicandi. de muner.* & honor. munus arbitri privatum. Hæc ita inter se differunt, ut in ean-dem personam cadere non possint: atque ita judex in eadem causa non potest diversas personas sustinere, ne munus judicis comicum, versatile, & ludibriosum videatur. Unus & idem ju-dex non potest diverso jure censeri, partim ex mandato Apo-stolico, partim ex compromisso, ne illusio & injuria fiat Sum-mo Pontifici, cap. *Bona memoria. de postul. Prælat.* Et judices dati postquam sententiam dixerant vi delegatae potestatis, addi-cendo Prioratum uni ex electis, non poterant transire ad offi-cium arbitrorum: quia judex datus postquam sententiam dixit, functus est officio suo, id est, desinit esse judex, L. *Judex postqua-m. de re judicat.* L. 1. §. *pen. de usur. cap. In literis. de offic. Deleg.*

Imò si judices dati ex delegata potestate, uni Prioratum ad-judicarunt, quia eis liquebat illum canonicè electum: quo jure eis fas fuit ipsum condemnare ad solvendum alteri pensionem indebitam? Non habenti jus in Beneficio, pensio reservari non potest, cùm non possit imponi sine causa & Canonicō titulo, quo jure Beneficium sine Canonicō titulo obtineri non potest, cap. 1. de R. §. in V I.

Imò & super Beneficio, reque spirituali compromitti non potest, cap. *Contingit. de arbitr.* Et hanc esse sententiam Cancellariæ Romanæ refert Collectarius in cap. *Forus. num. 23. de V. S. Felin.* in cap. *Capitulum. in fin. de rescript.* Nulla igitur est sententia, quæ fuit lata in causa beneficiali à judicibus datis, ex compromisso desultoriè suscepto.

Non deerant & aliæ rationes. Prioratus, quæ nuda erat administratio, Clem. *Ne in agro. §. Sanè. de stat. Monach.* non poterat recipere onus pensionis. Præpositus Ecclesiæ non potest ei servitutem, vel censum imponere, non potest alienare vel obligare rem Ecclesiæ, quia est nudus Procurator, non Dominus, can. *Si privatum. 12. qu. 1.* Beneficio Ecclesiastico non potest aliud onus imponi, præter servitium & obsequium Ecclesiasticum, cap. *Significatum. de Præbend. cap. 2. de success. ab intest. cap. 1. de censib.* Ecclesiæ vacanti onus vel pensio imponi non potest, cap. *2. de suppl. neglig. Prælat. cap. Cùm Clerici. cap. Tua nos. de jurejur. cap. ult. de rer. permut.* ne inducatur sectio & scissio Beneficiorum, ne titularis abscessis fructibus deficiat in opere, & fucus devoret mellifictum, id est, operam & industriam apicularum. Eadem ratione Ecclesiis novus census imponi, vel antiquius augeri non potest, cap. *Prohibemus. cap. Significavit. cap. Gravis. cap. Quanto. de censib.* Quæ comprobavit Constitutio Caroli V I. quæ refertur à Benedicto in cap. *Raynut.* in verb. *Si absque liberis.* Tot argumentis corruit sententia, per quam Beneficio, maximè Regulati, pensio imponebatur.

Et quod pejus erat, hujusmodi sententia simoniæ labi non carere videbatur, quatenus etiam spirituale non potest dari pro spirituali, cap. ult. *de rer. permut.* Quia per hanc sententiam pars una pro re spirituali recompensationem certæ pensionis accepit, quæ est ratio quæ proponitur in cap. *Constitutus. de Religioſ. domib.*

Satis incivile & irregulare etiam videbatur, quod ex sententia judicum unus ex electis pensionis nomine latus erat xx solidos de redditibus Capituli, id est, de fructibus quos Prior percepturus erat de mensa Capituli. Prior ut Præpositus Ecclesiæ habebat proprios redditus adscriptos Prioratui, qui non erant communes cum Capitulo. Ex quo intelligimus jam ab ea ætate defecisse disciplinam regularem, & communionem vitæ regularis inter Abbatem & Conventum, & cœpisse tolerare divisionem mensarum. Cuius rei locuples vestigium extat in cap.

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 107

Edoceri. de rescript. de quo Panormit. in cap. Cùm ad Monasterium. de stat. Monach. Abbatem Westmonasterensem in Anglia & Conventum discretas mensas habuisse jam ab anno 1252. refert Matth. Westmonasteriens. Cùm bona Abbatis Vestmonasteriensis & ejusdem loci Prioris & Conventus discreta sunt, & ab invicem separata. Discretionem mensarum introductam credere par est, ad vitandam discordiam, quam materia communionis solet excitare, L. Cùm pater. §. Dulcissimis. de legat. 2. Verùm ne tolleretur omne vestigium communionis regularis, Abbas vel Prior præter partem propriam quam habebat, etiam partem seu quotam ferebat de mensa Conventus seu Capituli. Sicut unus è Monachis vel Canonicis, nomine servitii & obsequii, quod præstabat in Ecclesia, non tam ut Præpositus, quàm ut unus è Capitulo, meritò videbatur Priori non licere afficere illam partem, quam ferebat de mensa Capituli, sine consensu Capituli, cuius intererat, ne delibaretur portio illa quæ erat obnoxia speciali oneri, putà obsequio Ecclesiæ, ut cuilibet è Monachis seu Canonicis.

Sed si rem diligentius expendamus, non videbatur incivile, quod factum erat auctoritate judicis propter auctoritatem rei judicatae, quia res judicata pro veritate habetur, L. *Res judicata. de stat. hom.* L. *Res judicata. de R. f.* Facilè excusatur creditor vel emptor, qui re evicta per injuriam judicis, adquievit sententiæ, nec provocavit tœdio litis, vel metu poenæ appositæ compromisso, L. *Claudius. Qui potior in pign.* L. *Herennius. §. 1. de evict.* In dubio pro sententia præsumitur, nec est vituperandus qui adquievit sententiæ non jure latæ, litis execratione. Non est vituperanda cogitatio ejus qui lites execratur, L. *Item si res. de alien. judic. mutand. caus. facta. cap. Constitutionem. §. Statutum. de V. S. in VI.*

Nec erat rejicienda sententia lata à judicibus delegatis, postquam in se compromissum esset: quia licet de Jure Civili judex datus non posset arbitrium suscipere; tamen Jure Canonico quod est melius & laxius, nihil vetabat partes compromittere, etiam in judices delegatos, cap. *Cùm olim. de arbitr. cap. ult. de rer. permittat. cap. Literas. de presumpct.* Constitutio pensionis non videbatur vitiosa & illicita, quia non debebatur ex conventione partium: quo casu non valeret, cùm non valeat pactum privatorum super Beneficio Ecclesiastico, cap. *Cùm pridem. de pact.* In primis quod sit dato vel retento aliquo, quod est simonia-

cum, cap. *Super eo. de transact.* Nihil erat quod partibus imputaretur, quod factum erat auctoritate judicis. Jussus judicis excusat, ut qui de crimine paciscitur jussu Prætoris, pretio dato, non notatur infamia, L. *Qui jussu. de his qui not. infam.*

Nec simonia suspecta erat ordinatio judicum, propter honestatem & existimationem judicum delegatorum, à quibus aberrat omnis suspicio. Cùm lecti essent à Sammo Pontifice, nefas erat disputare de judicio Principis, qui judicem elegit. Sacrilegii instar est dubitare, an idoneus & dignus sit, quem elegit Imperator, L. *Disputare. C. de crim. sacrileg.* Simonia vitium non cadebat in sententiam judicum, quia pensio constituta erat à judicibus datis, non ut amicis & privatis, sed ut judicibus. Episcopus remittendo jura Episcopalia Monasterio, absque labore simonia potest sibi censum retinere, quia hoc facit ut judex, non ut privatus, non in rem propriam, sed in rem Ecclesiæ. Et hoc juvatur consuetudine; & hoc est quod ait cap. *Constitutus. de Religios. domib.* cùm non insolitum sit, nec novum id fieri. Consuetudo saepius excusat. Arbitrium boni viri more agendum sequi debemus, L. *Labeo. de statu lib.*

Nec omittendum quòd sententia lata erat à judicibus delegatis à Sede Apostolica, quo concessa videbatur plenissima potestas judicandi. Princeps qui magistratum dedit, omnia gerere decrevit, L. *Quidam. de re judic.* Pontificem movebat etiam honestas partium, & maximè laudabilis vita ejus, cui provisum erat de pensione: quia honestas personarum excusat factum, cap. *In nostra. de procur.* In imponendis pensionibus spectantur merita personarum. Etiam possessiones ad tempus possunt concedi Clericis bene meritis, vel Monasteriis religionis intuitu, can. *Possessiones. 16. qu. 1.* In dispensationibus merita personarum spectantur, can. *Lugdunensis. 9. qu. 2. cap. De multa. de Præbend. cap. Super eo. eod. tit. in VI.* Judices etiam factum tuebantur pacis gratiâ, quòd pro bono pacis pensio imposita est. Hæc una est è potioribus causis, pro quibus pensio Beneficio imponi solet. Quædam de jure prohibentur, quæ pro bono pacis ex dispensatione tolerantur, cap. *Abbati. de V. S. cap. 2. de despens. impub. seu vexationis redimendæ causâ, cap. Dilectus. de simon.* Judicium motus fuit etiam utilitas non privatorum, quia Lex vel Canon non respicit commodum privatorum; sed utilitas Ecclesiæ, ne magis personæ, quam Ecclesiæ favisse viderentur, cap. *Novit, ne sed, vac. quia scilicet Ecclesiæ interfuit item ociosus di-*

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 109

rimi, ne diutius vacaret Ecclesia, & pastoris ope careret, cap.
Ne pro defectu. de elect.

Valde difficilis fuit judicatio causæ, nec convenisse judices in unam sententiam, nisi post diutinam concertationem, refert ipse Pontifex. Neque judicum datorum à Sede Apostolica, neque arbitrorum ex compromisso erat, imponere pensionem Beneficio. Solius Summi Pontificis hoc proprium est, quia habet plenitudinem potestatis in Beneficialibus, cap. 2. *de Prabend.* in VI I. Ideo Summus Pontifex non probavit sententiam judicum, sed dispensando tolerare se dixit, adhibito hoc modo, ut pensio non afficiat rem, id est, Ecclesiam, donec superstes fuerit is cuius gratiâ pensio constituta erat; sed personam Prioris, quoad vixerit, ne videatur induci lectio Beneficii, & onus pensionis non transiret in successorem. Pensiones Beneficiariæ primùm pro bono pacis, odio litium vix admissæ, ita ut personam, non rem afficerent, nec successorem obligarent. Pacterum de re spirituali est personale, nec transit in successorem; sed vitio sacerduli in pejus ruentis, onus pensionum factum est reale, ita ut migret in successorem, sicut vestigal & census prædii.

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD L. Pactum dotali. III. C. De Collat.

Habita xx. Octobris M. DC. LXX.

U^{er}us Legis species hæc est. Pater nuptum collocando filiam , pactis dotalibus stipulatus est, ut filia certa dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, patre intestato mortuo. Quærebatur an filia quæ jam erat dota , ab intestato patri unà cum fratribus succederet. Consultus hac de re Alexander Severus Imp. rescripsit tale pactum inter patrem & filiam Juris auctoritate improbari, nec obstare filiæ, quin ab intestato succedat cum fratribus, qui in potestate manserunt, conferendo dotem quam accepit.

Post Alexandri Constitutionem , ne quid ultra queratur , vetat auctoritas Legis. Nefas est in Legem inquirere , vetat reverentia paterna. Pactum inter patrem & filiam non quasi pactum privatorum spectandum ; sed judicio paterno quasi Legi parentum , judicium inter patrem & liberos summarium esse , nullam breviorem esse cognitionem ; paucis verbis transigi posse , ni patri pareat filius , omnia infausta habiturum. Edixit Turnus disceptatos sumptus inter patrem & filium , apud Liv. lib. 1.

Hujusmodi pactum etiam Legum suffragio , suaque auctoritate non carere videbatur. Primum , summa est ratio quæ facit pro tuenda dignitate familiae , publicè interest bona majorum in familia conservari , ne splendor & decus familiarum cum rebus intercidat , L. Lex quæ tutores. C. de adm. tutor. Ob id maximè interest mulieres dotes bonis paternis renunciare posse , ne sectione bonorum familiae robur & nomen extinguitur.

Secundum , patris quidem officium est conditionem filiæ querere ; id est , eam nuptiis collocare & dotare , L. Qui liberos. de

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. III

rit. nupt. Verum pater officio functus videtur, cum eam collo-
cavit, & congrue dotavit; nec paternae pietati deesse videtur,
si caveat ut filia dotata renuntiet futuris: quia satis consultum
videtur mulieri, cui quaesita est honesta conditio nuptiarum,
cujus pudicitiae consultum est per nuptias, L. *Mulier.* §. *Cum proponeretur. Ad Trebell.* Nec absunt ab hac sententia mores Ar-
vernorum, ex quibus talis filiae renunciatio valet in dotem, ac-
cepta coronâ roseâ.

Tertium, si pater accepta pecuniâ à filio, paciscatur de non
succedendo, pactum valet, L. i. §. *Si parens. Si à parente quis ma-*
nuniss. sit. Cur ergo non valeat tale pactum, ne filia succedat
patri? Sed haec omnia facile solvuntur.

1. Pactum, ne filia succedat patri, non valet, quia Jure Civili
pactum de succedendo vel non succedendo non valet. Heredi-
tas pactis dari vel adimi non potest, quia tale pactum tollit libe-
ram facultatem testandi, L. *Pactum quod dotali.* C. *de pact.* Ne-
mo potest sibi adimere facultatem testandi, L. *Si quis. in prin-*
cipio. de legat. 3. L. *Cum duobus.* §. *Idem respondit. Pro soc.* Sic he-
reditas pacto adimi non potest, ex hac L. & dicta L. *Pactum quod*
dotali. Si pater instrumento dotali caverit, ne filia quid aliud
præter dotem ex hereditate patris speraret, haec conventio jus
legitimæ successionis non mutat, quia privatorum cautio Legis
auctoritate non censetur, ut excludat liberos à legitima succes-
sione parentum, L. ult. *de suis & legit.* Privatorum cautione Le-
gibus non est refragandum, ne Falcidiâ heres scriptus utatur, L.
L. *Quod bonis.* §. i. C. *Ad Leg. Falcid.*

2. Hereditas pacto tolli non potest, quia, ut ait Justinian.
ex Papiniano, L. *Siquando.* §. *Iud. C. de inoffic. testam.* meritis,
id est, præmiis magis filii ad paterna obsequia provocandi, quam
pactionibus adstringendi.

3. Spes hereditatis pacto rejici non potest, qui hereditatem
nondum delatam repudiat: putâ heres institutus sub conditio-
ne vel in diem incertum, qui pendente die vel conditione re-
pudiat, nihil agit, L. *Is qui heres. de adqu. hered.* Qui viventis he-
reditatem repudiat, post mortem ejus hereditatem adire non pro-
hibetur, L. *Qui superstitis. eod. tit.* Legatum vel fideicommissum
relictum sub conditione vel in diem, ante diem vel conditionis
eventum repudiari non potest, quia ad nos non pertinet, ante-
quam dies vel conditio existat, L. *Si ita scriptum.* §. *Si sub con-*
ditione. de legat. 2. Sic & bonorum possessio, quæ nondum de-

112 PRÆLECTIONES SOLEMNES

lata est, repudiari non potest, L. i. §. *Decretalis. de success. edict.*
Denique certa regula Juris est, quod jus nondum quæsitum re-
pudiari non potest, L. *Qui potest. §. i. de R. f.* Repudiatio præ-
supponit jus delatum, privatio præsupponit habitum. Qui repu-
diat nondum delatam hereditatem, nihil agit cum effectu; non
tam pacisci, quam despere videtur.

4. Pactum de non succedendo inter patrem & filiam lædit
paternam pietatem, & omnia naturæ jura conturbat. Liberis
parentum hereditas debetur jure proprio magis quam ex vo-
luntate patris, naturæ simul & parentum communi voto, L.
Scripto. C. unde liberi. Omnia quæ nostra sunt, liberis ex voto pa-
ramus, L. *Nihil interest. §. Sed numquid. de bon. libert.* Eo iniquior
est hujusmodi renuntiatio, quod hereditas paterna non à patre
solo, sed per patrem à majoribus datur, L. 3. *de interdict.* & re-
legat. Unde legitima hereditas non dicitur obvenire liberis, sed
ad eos redire, L. *Quo tutela. de R. f.* L. 3. *Si quis omis. caus. test.*
L. *Jurisconsultus. de gradib.* & affin. Terent. in Andria: *Eius mor-
te ea ad me lege redierunt bona.* Idem in Hecyra: *Ea ad hos redi-
bat lege hereditas.* Non valet pactum, quia hoc pater non modò
filiæ adimit paterna, sed & res majorum quæ ad filiam suo jure
pertinebant, & quasi postliminio ad eam reddituræ erant, magis-
que reddi, quam dari, magis redire quam pervenire videban-
tur. Ratio naturalis quasi lex tacita liberis paterna bona addi-
cit, velut debitam successionem, L. 7. *de bon. damnat.* Pater pa-
ciscendo cum filia de tollenda successione, prævaricatur adver-
sus naturam, peccat contra se ipsum, contra paternam pietatem,
sævit in propria viscera, sibi & naturæ vim infert; uno verbo
destruit omnia jura naturalia & civilia, nimirum jura sanguinis,
jura suitatis, & agnationis, quæ pacto tolli non possunt, L. *Jus
agnationis. de pact.* L. *Tutelas. de capit. minut.* L. *Jura sanguinis.
de R. f.*

5. Pactum hujusmodi injuriam facit naturæ & liberis, quate-
nus æqualitatem, quæ à natura constituta est inter liberos, con-
turbat, invidia onerat patrem, & domi bellum civile conflat,
dum uni detrahit, ut alteri gratificetur: inde adversus parentes
querelæ, filias modicas dotes ad impares nuptias, vel in Mono-
sternum velut in insulam relegari, ut de filiarum paupertate
masculi locupletentur. Hieronym. ad Demetriadem: *Certè qui
religiosores sibi videntur, parvo sumptu, & qui vix ad alimenta suffi-
ciat, virginibus dato, omnem censem in utroque sexu secularibus li-
beris largiuntur.*

6. Pactum

6. Pactum de non succedendo inter patrem & filiam non valet, perinde ac conditiones, quæ ultra modum servis in manummissione imponuntur, non valent, quia onerant libertatem, L. i.
 §. Quæ onerandæ. quar. rer. act. non det. Et conditio, si non nupserit, apposita institutioni vel legato, non valet, quia impugnat libertatem matrimonii, L. Titio centum. §. Titio centum. de condit. & dem. L. Hæres meus. §. ult. Ad Trebell. L. Adigere. de Jur. Patron. L. i. C. de indict. viduit. toll. Ita pactum filiæ de non succedendo non valet, quia ferè adimit spem nuptiarum: vix enim puella inveniet maritum, saltem non imparem, si puella, ne nuptias moretur, modica dote accepta cogatur successionem paternam à se abdicare. Domi consenescit virgo, ῥωπαχνος, tristis victima fraterni quæstus, nisi maritum redimat damno rei suæ.

7. Hujusmodi renuntiatio quæ fit à filia stipulante patre, nuptialibus in tabulis, viribus omnino carere videtur, quia profiscitur à filia quæ in potestate patris est: velle non creditur, quæ non potest dissentire, ac etiam emancipata non haberet liberum dissensum, propter reverentiam & auctoritatem patris, quæ facile persuadet etiam emancipatis, L. Fidejussor. §. 7. de pignorib. & licet dolî præsumptio absit à patre, tamen si filia dote contenta, patræ successioni renuntiet, invita nec sine dolo id facere præsumitur, propter enormem lassionem, cuius ratio habenda est, quoad rescissionem pacti. Etsi enim ob enormem lassionem in patrem non detur actio de dolo, datur tamen actio in factum, L. Si superflite. C. de dot.

Et si quod gestum est inter patrem & filiam, spectemus, patrum dotali instrumento comprehensum de non succedendo, non debet nocere filiæ, quasi res inter alios acta. Instrumentum nuptiale non est actus nubentis, sed contractus familiæ, cui parentes dant legem, in quo non requiritur filiæ consensus, sed agitur parentum negotium: nec enim puella eligit maritum, sed quem pater elegerit, admittit: qua de causa non sine velo hic apparet. Ambros. de Abraham: Consulitur puella, non de sponsalibus: illa enim judicium spectat parentum: non est enim virginalis pudoris eligere maritum, sed jam desponsata viro de perfectionis consulitur die.

8. Pater non potest exhæredare filiam sine causa, nec extra testamentum, L. Filium. de bonor. poss. contr. tab. L. Si patronus. §. Ex testamento: de bon. libertor. At si filia dote contenta pater-

næ successioni renuntiet, revera per renuntiationem exhæredatur, & exhæredari dicitur, L. *Si emptor.* §. 1. *de rei vindic.* L. *Si soror.* §. *Lucius. salut. matrimo.* L. *Qui volebat. de hæred. inst.* Quis ferat igitur exhæredationem pacto factam contra leges valere? Donatio inter patrem & filiam non valet, propter patriam potestatem, L. *Donationes.* C. *de don. int. vir. & uxor.* Quo jure igitur filia patri remittit spem futuræ successionis, nonne remissio illa est donatio, vel quasi donatio, L. *Cum pater.* §. *A filia. de legat.* 2.

Nec me movent objecta in contrarium, licet pactum de non succedendo valeat quoad patrem. Inde non sequitur idem pactum valere quoad filiam. Longè alia est ratio patris ac filiæ. Pater qui habet liberos in potestate, & paciscitur de successione filii, non gratuitò, acceptâ pecuniâ rectè renuntiat, quia ultro renuntiat, nec potest vim pati. Renuntiatio filiæ quæ est in potestate patris, non caret suspicione vis & metûs. Renuntiatio patris facile admittitur, quia successio parentibus defertur contra votum ipsorum, turbato ordine mortalitatis, L. *Nam et si parentibus. de inoffic. testam.* Renuntiatio filiæ vix admittitur, quia successio liberorum est favorabilior tum respectu legis, cùm naturæ & voti: parentum quippe debetur liberis ex communi naturæ & parentum voto, L. *Scripto. unde liberi.*

Denique Reipublicæ interest, ne filia dote accepta, futuræ successioni renuntiet, quia plerumque eveniret ut nulla, vel modica dote accepta, futuronrum spem abjiceret, impatientiâ moræ nuptiarum: quæ ratio est, cur ex decreto D. Marci de alimentis in futurum transigi vetatur, ne hi quibus alimenta relicta sunt, facile, id est, temere transigant, contenti modico præsenti, L. *De his. de transact.* Ætati & fragilitati sexus consulendum, ne puella quæ est in potestate patris, quæ non habet velle nec nolle, festinatione nuptiarum magnarum opum spem contemnat.

Tot argumentis facilè eliditur pactio de non succedendo inter patrem & filiam: quanto magis si regia puella, ut nuper contigit in causa Divinæ Heroïnæ Teresiæ Austriacæ Reginæ Christianissimæ, renuntiet successioni Regni, vel Principatus. Legatus Cæsaris non potest invito Principe abdicare Imperium, & abdicando nihil agit, L. *Legatus. de offic. Præsid.* Et hoc argumento ibi probat Bart. donationem urbis Romæ, quæ tribuitur Constantino, nullam & irritam esse, quasi Imperatori non

licuerit alienare & cedere Imperium urbis, propter arctissimum vinculum, quod ita contrahitur inter Imperatorem & Imperium, ut pacto, donatione vel cessione quapiam dissolvi non possit. Eodemque argumento Jacob. Butrigarius in Procem. Cod. probat Regem non valere Regno renuntiare; & ubi Diocletianus & Maximianus Imperium deposituere tedium Principatus, eis dictum est ab auctore Panegyrici ipsis dicti, *Imperium eis non traditum in causa mutui, vel commodati, sed aeternum; non domino, sed servo.*

Alia etiam peculiari ratione Regibus & Principibus fas non est Regno renuntiare, quia Regnum non est hereditas, nec successio, quae deferatur ex 12. Tab. vel Edicto Praetoris; sed promotio quae Dei Regum Regis nutu disponitur; vocatio & missio celestis, per quam Reges a Deo vocantur in salutem & regimen populorum. *Non est potestas nisi a Deo*, Rom. 31. Qua ratione Glossæ & Joan. Andreæ in cap. *Quoniam de renunt.* in VI. placuit Rom. Pontifici non licere Pontificatui renuntiare, quasi non sit Sacerdotium tantum, sed munus divinum, quod contemni non potest, ne injuria fiat factori tanti beneficii. Et hoc motu Gregorius I. invitus electus Pontifex, è fuga revocatus, consensit electioni de se factæ, quia divinis judiciis non poterat resultare, ut fatetur ipse libr. I. epist. 20.

Et Constitutio ipsa Bonifacii, quæ statutum est Pontificem renuntiare posse apici Pontificio, sua labe non caret: videtur enim legem condidisse in rem suam, ut renuntiationem quæ proximè facta erat, a Petro Morono dicto Celestino V. propria lege sanciret, & adempta postliminii spe, ab eo tutus esset.

Hoc semel stabilito, quod renuntiatio filiæ futuræ successioni ipso jure non valet, sciendum est, an convalescat jurejurando apposito contractui. Ex Constitutione Bonifacii VII. cap. *Quamvis de pact.* in VI. quam secuti sunt omnes Canonistæ, & quæ maximè nitebantur in causa Reginæ, hujusmodi pactum valet, si jurejurando sit sancitum propter religionem jurisjrandi: sed nihil prodest jusjurandum, ut pactum ipso jure nullum firmetur.

I. Cùm divisi sint fines Regni & Sacerdotii, non potuit Pontifex lege sua tollere ea quæ sunt Juris Civilis, saltem extra metas suæ ditionis temporalis, cap. *Venerabilis. qui fil. sint legitimi.*

2. Bonifacius VIII. Celestini renuntiatione Pontifex factus, suæ causæ nimium indulxit, & quascumque renuntiationes valere voluit, ut renuntiatio Pontificatus, de cuius viribus diffidebat, eodem jure censeretur.

3. Pactum contra jus elicitorum non purgatur religione juris-jurandi, L. *Juris gentium*. §. Et generaliter. de pacto. L. Si quis in-quilinos. §. ult. de legat. I. L. Nullum. de obseq. parent. & patron. præstand. L. Adigere. de *Jur. Patron.* L. Non dubium. in fin. C. de legib. Imò & ipso jure Pontificio jusjurandum contra leges, vel bonos mores præstitum, non est obligatorium, non parit obligationem, neque actionem, cap. *Non est obligatorium. de R. f. in V. I.* quod auctorem & sibi contrarium habet ipsum Bonifacium. Jusjurandum non est vinculum iniquitatis, cap. *Quanto. de ju-rejur. can. Inter cetera. 22. qu. 4.* Jusjurandum est argumentum & signaculum bonæ fidei, pignus veritatis, non instrumentum doli, nequitia & insidiarum: alioquin jusjurandum rei sacræ in maleficium desineret. Et hoc est quod voluit Bart. in L. si quis pro eo. de fidejuss. jurejurando non sanciri renuntiationem futuræ successioni à filia factam.

Alia & ratione jusjurandum contractui nulli & irrito vires non addit, quia jusjurandum induit legem & naturam contra-ctus, cui apponitur, L. ult. C. de non numer. pecun. cap. *Quem-admodum. de jurejur.* Ex quo rescisso contractu corruit jusjurandum ei adjectum, velut statua labente sua basi: imò & jusjurandum vetatur in contractibus & compromissis, ne detur occasio perjurio, L. 2. C. de indicet. viduit. toll. Auth. Decernit. C. de recept. arbitr. Nazianzen. orat. 30. *Exploso jurejurando nihil vetat, quin renuntiatio filiae quæ irrepit pacto, tamquam nulla & irrita fatiscat.*

Item perjurii pena non cadit in filiam, quæ est in potestate patris, quæ invita in necem suam jurare censetur: pejerare non videtur, qui deceptus & nimis lœsus jurat, L. *Qui juraſſe. de jurejur.* L. ult. *Qui satisfid. cog.* Liberto qui rem sibi à Patrono subripsi scivit, nec prohibuit, non denegatur actio furti, quia ignoscendum est liberto, quem pudor ad resistendum impedit, L. pen. de furt. An deterior erit conditio filiae, quæ à patre jurejurando adigitur bonis paternis renuntiare, quam pudor & reverentia vetat, ne patris imperio resistat? Habet quiddam erga parentes humana verecundia, quod nec ipsa nequitia potest vincere. Augustin. de Civit. libr. I. cap. 4. *Quo pacto vincet*

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 117

puella reverentiam paternam, quæ nequiores vincit & occupat?

Expugnandæ Bonifacii Constitutioni telum ministrat ipse Pontifex, dum quasi diffidens & suspensus jus novum, & universo Juri Civili contrarium tentat: nec enim sola religione jurisjurandi jus novum tuetur, verum etiam aliis cautelis & adminiculis quæ vix simul concurrere possunt, prior est ut renuntiatio non valeat, nisi accepta dote, quæ dos non potest intelligi, nisi modus dotis congruat rebus præsentibus & futuris, quibus renuntiatur: quia dos est repræsentatio legitimæ. Altera est ut renuntiatio sit expers vis & metus, quæ vix abesse potest: nemo enim sanus aut volens suum jactare præsumitur, L. *Cum de indebito. de probat.* Et sola reverentia paterna vis & metus præsumptionem inducit, L. i. §. *Quæ onerande. Quar. rer. acti. non det.* Velle non creditur qui obsequitur imperio patris, L. 4. de R. 7.

Hæ omnes rationes optimæ præstò erant in causa Reginæ. Hoc jure lubentiūs quam ferro ingentes ditiones repetebat Rex Christianissimus. Jam felices vindiciæ variis palmis, & clariorum urbium ditione latius provehebantur. Laudanda Principis moderatio, qui victoriæ modum imposuit, ne Christianæ Reipublicæ damno triumpharet. Rebus suis non pepercit, ut Christiano sanguini parceret. Pietatis causâ abstenta hereditas, Divinis conjugibus pietatis præmium sit, felix soboles, felix regnum, & multos post annos melioris regni consortium.

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. II. *De clandest. despōns.*

Habita xix. Octobris M. DC. LXXIII.

NTER omnes constat clandestina matrimonia nulla & irrita esse, tum ex Constit. Alexandri III. quæ extat in hoc cap. cùm ex Conc. Lateranensi habito sub ipso Alejandro IIII. cap. cùm inhibitio. infr. hoc tit. & ex Conc. Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1.

Clandestina matrimonia primū vivæ vocis oraculo damnavit Christus in Samaritana, cùm ei jam sextum virum clanculum naðæ dixit : *Et nunc quem habes, non est vir tuus.* Joan. 4.

Clandestina matrimonia damnarunt universi Patres. Platonis & Zenonis qui λαθραις γάμοις, occultas nuptias admittebant, sententiam damnavit Joan. Chrysost. Homil. 1. in Matth. Qua religione clandestina matrimonia exploserit Tertull. lib. 2. ad uxorem, cùm matrimonium definivit, quod Ecclesia conciliat, & confitetur oblatio, & obsignatum angeli renuntiant : quasi diceret : Matrimonium est, quod sacerdotali benedictione, & oblatione, id est, sacrificio Missæ obsignatur, & angelos testes habet, id est, proprios Sacerdotes cujusque Ecclesie, quibus Angelorum nomen tribuitur ex Joanne, Dionysio & aliis.

Et quod Basilius epist. 3. ad Amphiloch. cap. 25. scripsit, fornicationem neque esse matrimonium, neque initium matrimonii, οὐ πονεῖται γάμος τὸν δέσποτον, αὐτὸν γάμον αρχὴν; non de alio intelligi debet, quām de eo fornicationis genere, quod matrimonii imagine & nomine adumbratur, de quo consulebatur an esset matrimonium. Et hoc satis ostendit, quod sequitur, taliter conjunctos separandos esse, & si noluerint, fornicationis

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 11,
pœnam eis infligi. Nec injuriâ: revera enim tale matrimonium
nihil aliud est, quam mera fornicatio, concubinatus carens
nomine, & concubium negativum.

Quantum id genus matrimonii detestata sit Ecclesia Gallica-
na, satis intelligimus ex eo quod ipsius proprium institutum
est, bannorum nuptialium solemnitas, quæ est optima cautio
adversus clandestina matrimonia, si ea rectè & sincerè uta-
muri.

Clandestinum verò matrimonium est, quod clam factum est,
omissis denuntiationibus, coram non proprio Parocho, & sine
testibus, cap. *Cum inhibitio. infr. hoc tit. cap. ult. Qui matrim.*
accus. piff. & Conc. Trid. proxim. laudat. loco. Clandestinum
matrimonium est, quod fit clam, omissis denuntiationibus, quas
bannos vocant, cap. *Cum tuâ. de sponsal.* quod inscribitur Epi-
scopo Belvacensi: ex quo colligitur, Romanam Ecclesiam ban-
norum solemnitatem, ut quamplurima alia, hausisse ex institu-
to Ecclesiæ Gallicanæ, & nomen ipsum quod est Gallicum, ci-
vitate donasse. *Bannis*, inquit, *ut tuis verbis utar, in Ecclesiis*
editis. Romana scilicet Ecclesia non dedignatur rectas aliarum
Ecclesiarum consuetudines suas facere, can. *Novit. 12. dist.*
Clandestinum matrimonium est, ut singula ejus vestigia perse-
quamus, quod fit clam, absque Parocho & testibus. Clandesti-
nitatis in matrimonio semper doli suspecta est. Qui clam con-
trahit matrimonium, dolo facere videtur, ut incestis vel inju-
stis nuptiis impunè sit. Ex facto clandestino dolus præsumitur
Exinde clam contrahens incestas nuptias gravius punitur: si pa-
lam contractum sit, mitius cum eo agitur: palam delinquens
ut errans majore pœna excusat, clam committens ut contu-
max plebitur, L. ult. *de rit. nuptiar.*

Clandestinum matrimonium est, quod præsumitur clam eo,
qui prohibere potest, id est, inscio Parocho, ut in interdicto
Quod vi aut clam. Clam facere videtur, qui facit clam eo quem
prohibitum intelligit, & à quo prospicit se prohibitumiri, L.
3. §. ult. & dd. seqq. *Quod vi aut clam.*

In matrimonio clandestinitas scelus & flagitium est, quia ple-
rumque affectatur, ut impedimenta matrimonii celentur, ut
incestæ vel injustæ nuptiæ impune contrahantur, inter cognati-
os & affines, vel impares inter personas. *Impares nuptiæ in vil-
la, & sine testibus factæ*, ait Apul. 6. Metamorph. *Nuptias clau-
sâ domo fecimus*, ait Senec. 7. Controv. de nuptiis dominæ cum
servo.

In matrimonio damnatur clandestinitas, quia in eo maximè spectanda est honestas publica: semper in conjunctionibus, id est, in nuptiis, non solum quod licet, spectandum est, sed & quod honestum sit, L. *Semper de rit. nuptiar.* L. *Semper de R. I.* In matrimonio naturale jus, id est, naturalis ratio & pudor inspici debet, L. *Adoptivus. §. 2. de rit. nuptiar.*

In matrimonio spectanda est honestas publica, maximè honestas Ecclesiæ, cap. 3. de *sponsalib.* ne matrimonium quod est Sacramentum, & seminarium fidelium, contrahi videatur sine ministerio & testimonio Ecclesiæ, cuius maximè interest, ne Sacramenti dignitas dehonestetur. In matrimonio violatur honestas publica, infringitur honestas Ecclesiæ, si fiat contemptus Parochio, & spretis solemnibus Ecclesiæ. Ideo in nuptiis desiderantur solemnia, ut evitetur clandestini vitium. Si pueræ legatum relictum sit sub conditione nuptiarum, legatum non debetur, priusquam nuptiarum accedit festivitas, L. *Sancimus. C. de nupt.* Conditio nuptiarum nudis nuptiis non impletur, sed solemnibus nuptiis, secuta festivitate, id est, solemnitate nuptiarum. Ob id in nuptiis solemniter fiebat deductio nuptæ in domum mariti, & aqua ignique acceptio, L. 5. de rit. nuptiar. L. pen. de don. int. vir. & uxor. Ob id per triduum solemnē epulum nuptiale producebatur, quo se refert Ambros. epist. 65. Occurrit pro foribus sacer, generum introduxit, filiam reconciliavit, & ut lætiores dimitteret, triduo tenuit, quasi repararet nuptias. Id est, quasi nuptiæ ab initio contraherentur, adhibitis suis justisque solemnibus. Et quod pene præterii, solemnitatis causa nuptialibus tabulis decem testes adhibiti. Ambros. ad virginem lapsam: *Inter decem testes confectis sponsaliis, nuptiis consummatis.*

Matrimonium suapte naturâ abhorret & detestatur clandestinitatem, & cum sit res sancta, quasi sacerdotium laicorum, vinculum religionis, quo fideles Deo & Ecclesiæ magis quam uxori adunantur, communio & consortium rerum divinarum & humanarum, l. 1. de rit. nup. L. 4. C. Expil. heredit. Signaculum & instrumentum fidei catholicæ, eodem jure censendum & tractandum est, ac ipsa fides. Inter fideles non est censendus, qui fidem publicè, constanter & perpetuè non profitetur. Haud satis est intus credere quæ sunt fidei, eadem ultro profiteri oportet usque ad vincula, usque ad tormenta, usque ad necem. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS.

121

tem, ex verbis Apost. ad Rom. cap. 10. Hinc Augustin. de Fid. & Symbol. cap. 1. Quoniam fides à nobis officium exigit, & cordis & lingue salvi fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem quam corde gestamus. Confidentes se coram hominibus confitebitur Christus apud Patrem, negantes vel dissimulantes negabit & præteribit. Testem ipsum de se & auctorem habemus, Matth. 10. Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est; & qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Memoratur à Gregorio Turonensi libr. 2. cap. 33. infelix exitus Gundobaldi Regis Burgundionum, qui agnito errore Arianismum ejurare non sustinuit, ne suos sibi infensos faceret, etsi monitus ab Avito Viennensi Episcopo.

Hoc jure Sacramentum matrimonii, velut pignus & præmium fidei palam & publicè suscipiendum, & susceptum palam tuerendum & colendum. Verè & sincerè conjunctus non est, qui quam duxit uxorem, non profitetur, negat vel dissimulat. Injuriosum est non confiteri uxorem, cui Deo auspice conjunctus es, quam de impate parem fecit gratia & vinculum Sacramenti. Quàm tristes exitus habent hujusmodi dubia & incerta conjugia! Deum ultorem habet contempta Sacramenti religio. Vitam & uxorius pudicitiam pâne fuit ut perderet Abrahamus, dum Sarah sororem finxit, & uxorem tacuit; & quò factum excusat, valde laborat Augustin. Quæst. in Genes. cap. 26, quod refertur in can. Quæritur. 22. qu. 2.

Matrimonium est Sacramentum & magnum Sacramentum: *Sacramentum hoc magnum in Christo Iesu, & in Ecclesia*, Eph. 5. Matrimonium est vinculum honorabile: *Honorabile conjugium in omnibus & torus immaculatus*, Hebr. 13. *Mulier est gloria viri*, 1. Cor. Qua fronte clancularium carnis commercium Sacramenti honore dignari audeas, quod velut furtum & latrocinium celatur? Quomodo honorabile dici potest, quod furtum contrahitur, celandi animo, & velut turpe celatur? Quomodo mulier dicetur gloria viri, quæ nomine, honore & dignitate uxorius caret? Per matrimonium vir & uxor ita conjunguntur, ut vir debeat adhærere uxori suæ: *Et adhæreditur uxori suæ*, Levit. 18. Quando vir intelligetur adhærere uxori suæ, quam uxorem non agnoscit, quam vicini rident ut uxorem usurariam & concubinam? Matrimonium ut verè dicatur matrimonium, contrahendum est in Domino, id est, nomine Domini: *Cui vult, nubat in Do-*

Q

mino, 1. Cor. 7. An matrimonium contrahitur in Domino, quod cum Domino non contrahitur, quod conciliatricem Ecclesiam, conciliatores Angelos, id est, proprios Sacerdotes, non habet? Denique ex hoc cap. matrimonium est quod fit in facie seu conspectu Ecclesiæ, præmissis denuntiationibus, coram Parocho & testibus. His deficientibus vel singulis eorum, clandestinum, id est, nullum & irritum est matrimonium.

Dices: In hoc matrimonio non defuere denuntiationes, non defuit Parochus, non defuere testes. Desinas igitur de clandestinitate hujusmodi matrimonium calumniari, postquam semel legi satisfactum est, & Parochus suis partibus functus est. Tantisper consule pudori nobilis puellæ, quæ fortè impari nupsit: æqui bonique accipe, ut matrimonium quod semel rite contractum est, pudoris causâ velo ducto obtegatur. Non sunt tam amarè tractanda jura nuptialia, L. *Si id quod donatum.* §. *Si quas.* *de don.* *int.* *vir.* & *uxor.*

At ne veritati fucum faciamus, non abest clandestini vitium, nisi denuntiationes, bona, integra & perpetua fide fiant, nisi inter Missarum, id est, Missæ publicæ solemnia, per tres festivos dies repetantur, juxta verba Concilii. Neque sufficit denuntiationes fieri editis propriis nominibus, quæ pluribus communia esse solent: etiam qualitatem & conditionem personarum exprimi oportet, ut constet de personis. Numquid in actione in rem, quæ longè imparis est momenti, ut res vindicetur, non sufficit nomen rei edici? Etiam qualitatem & conditionem rei, locum, id est, situm & fines designari oportet, ne vindicatio quæ olim fiebat in re præsenti, detur incertæ rei, L. *Si in rem.* *de rei vindic.*

Et in hoc sæpius sub auctoritate Juris, id est, per illusionem & mendacium usurpata auctoritate Juris, perniciösè erratur. Denuntiationes fiunt non clarè & liquido editis, sed perversis ac elisis nominibus, obscura voce, quasi sub modio, tacita qualitate & conditione personarum. Denuntiare non videtur, qui dolo & fallaciter denuntiat. Sicut rationes edere non videtur argentarius, qui malitiosè & in totum non edit, L. 8. *de edend.* Judicio adesse non videtur, qui circa columnas fori se occultat, ut creditorem evitet, & actori illudat, L. *Eum qui. de reb. auctor. judic. possid.*

Nec sufficit matrimonium semel publicè contrahi; immò necesse est, ut publicum & confessum permaneat: non videtur

in rem versum, nisi duret versum, L. *Si pro patre.* L. *Versum. de in rem vers.* L. *Utrum autem. de petit. hæred.* Non videtur solutum, nisi duret solutum, id est, nisi nummi perpetuò fiant accipientis, L. *Qui res. in princip. & §. 2. de solut.* Non videtur pervenisse, quod semel momento aliquo pervenit, nisi duret per ventum, L. 2. §. *Pervenisse. de hæred. vel act. vend.* L. *Non videtur. de R. f.* Eadem ratione non videtur publicè celebratum matrimonium, quod publicum non perseverat. Ubi matrimonium latere cœpit, perinde est ac si ab initio latuisset. Non vallet obligatio, vel actus quilibet, qui in eum casum recidit, à quo incipere non potest, L. *Pro parte. de servitut.* L. *Ex istimo.* §. pen. *de V. O.*

Denuntiationes à Lege requiruntur. Verba Legis cum effetu accipienda sunt: absit ut sanctissimæ Legi illudatur. Venius querela est per obliquas artes & callida commenta Legibus illudi. *Per fideicommissa Legibus illudimus,* inquit Hieronym. ad Nepotian. *Inter Leges ipsas delinquimus, inter jura peccatur,* ait Cyprian. epist. i. Cum queritur de observanda & tuenda lege, nequaquam habenda est acceptio personarum. Nulla est ratio pudoris, ubi versatur dispendium & periculum animæ. Summa est ratio quæ pro religione facit, L. *Sunt cause. de Religios.* & sumpt. fun. L. 2. §. *Locorum. Ne quid in loc. public.* Falsus pudor, erubescendus & pudendus pudor, qui peccandi occasionem & materiam præstat. Juvat exemplum Magdalena, quæ frontosa in peccato, frontosior fuit ad salutem, ut eleganter ait Augustin. in Psalm. 125. & 140. *Ubi poenituit, quam præ fracta fronte, passis capillis, fuso unguento ad Christi pedes se abjecit?* non erubescens ad Christum accessit, sed cum rubore à peccato recessit.

Denuntiationum solemnitas optima ratione instituta est, ut clandestina matrimonia tollantur. Sed proh dolor! Optima legis cautio ferè abiit in irritum: sollicita & anxia providentia Legis ferè desit in vacuam & inanem formulam, quæ pecuniâ redimitur. Hodie denuntiationes non sunt quod nomine sonant, sed tantum vestigia matrimonii, foenus Ecclesiarum, & denuntiationum redemptio.

Nec sola est hæc noxa clandestini matrimonii, quod in eo neque matrimonium, neque vir, neque uxor appetet; vitio vi- tium, ut squamma squammæ cohæret: nimis ex eo suscepti liberi, tamquam spurii & incerto patre nati non agnoscantur.

Justi & legitimi matrimonii argumentum est, quod certi sunt liberi, quos nuptiae demonstrant: pater agnoscit liberos, eosque apud acta profitetur, L. Cūm de ætate, L. Imperatores. §. ult. de Probat. Nonne Deus Pater, ne Patris officio deesset, trino testimonio J E S U M C H R I S T U M Filium probavit. Primum, cūm à Joanne baptismum suscepit, ad ripam Jordanis, audita voce de cælo: *Hic est Filius meus, in quo mihi complacui*, Matth. 3. Tum in monte Sion, ubi Christus transfiguratus est, testibus tribus discipulis, rursus audita est vox de cælo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, audite ipsum*, Matth. 17. Marc. 3. Tertium, cūm Christo exclamante, *Pater, clarifica nomen tuum*, insonuit vox de cælo dicens: *Et clarificavi, & iterum clarificabo*, Joan. 12. Nimirum maximè in novissimo iudicio clarificabitur Filius, cūm judicabit duodecim tribus Israël, & cum his universum genus humanum, quia *Pater omne iudicium reliquit Filio*, Joan. 5. Deus Pater Patris officio functurus, agnovit Filium; tot miraculis probatum, etiam proprio testimonio, & sacræ vocis suffragio probari voluit. Quo jure apud vulgus hominum dicetur Pater, qui ne matrem agnoscat, filium negat? Quale est matrimonium, in quo neque matrimonium, neque vir, neque uxor, neque liberi apparent? Quomodo constabit matrimonium, quod per omnia tenebrae & noctis silentium occupant?

Non desunt qui dicant, conniventibus oculis ferenda esse hujusmodi matrimonia, ne quid pejus eveniat, ne peccatores stupri laqueis irretiti, in eo consenescant, & ad exitum usque insordescant. Mitiùs agendum cum nobili puella, cum nobili aut Senatorio viro, ut horum pudori parcatur. Ruente in pejus sæculo, delicatulis & infirmis quoquo modo consulendum, & in lucro ducendum quidquid boni vel minus mali ab his elici vel exprimi potest. O quam insana, quam impia, & hæresi proxima est isthæc ratiocinatio! Medicus tabescentem partem corporis urit, secat, ut cæteras salvias faciat: medicus spiritualis iniquior aut imperitior letale ulcus animæ fomentis obliniet, & computrescere id sinet, ne asperior & immittior videatur, quam ferat ætas! Adeoque eo nequitiae aut humanæ miseriæ perventum est, nefanda hæc conjugia, vel potius scelera ridentur; & quod horrorem movebat, mutato nomine risum & cachinnos movet. Delictum hominum ut excusat, vitium sæculi dicitur. Resque turpisima & non nominanda honesto nomine ob-

velatur, matrimonium conscientia vocitant, in quo omnes leges divinae & humanae labefactantur, evertuntur, conculcantur. Quænam societas, quæ communio inter Sacra menta & maleficia? Quæ societas Christo cum Belial? Væ vobis palpatores, & adulatores, qui stultis venenata oscula & pocula propinatis, qui blandimentis & suavioribus consiliis infelices animas detruditis ad inferos! Væ vobis pessimi inventi artifices! Sacra menta à Christo instituta sunt, ut velut flumina libero sub cælo & sole fluant, & salutari alveo Christianum orbem irrigent, quæ malo ingenio dæmonum lucis osorum, sub terra & specubus velut cloacæ & sordium receptacula ducuntur. Quod Dei est, lucem amat: illic secretum noctis captatur, tempus ululantium strigum & lamarum, illis displicet nomen matrimonii, quia populare honestum & sanctum est: placet opus nuptiarum, quia occultum & secretum est, & dæmonum genio propius: qui semper tenebris gaudent, σκότῳ τεσσαράς, tenebrarum artifices, ut ait Nazianz. orat. 3. in Julian. An istud diutius ferendum & dissimulandum sit, videant Episcopi, videant Magistratus, quorum una & par cura esse debet salus animalium: videant & caveant, ne à laicis ulterius serpat hæc lues.

Disciplinæ Christianæ restitutio maximè pendet ex reformatione matrimonii, quod est seminarium fidelium. De hac eni m laborarunt Concilii Tridentini Patres, restituto Canone Lateranensi, & ritu bannorum Ecclesiæ Gallicanæ. Sed hæc omnia vacua & inania sunt, nisi Episcoporum & Magistratum ope & studio contineantur. De clandestino matrimonio dixi quod visum est: pejus est quodd nuptiæ simulantur inter vagos & errones, & alios quosdam cuiusvis disciplinæ impatientes: nomen & honor matrimonii libidini & veneri ancillatur. Olim quam multi nuptias simulabant, ut effugerent poenam Legis Papiae latæ contra cœlibes & orbos! Ut legi fraus fieret, instrumenta nuptialia sine nuptiis conficiebantur. Ut fraudi occurreretur, constitutum est solas tabulas nuptias non facere, L. *Donationes de donat.* L. *Neque.* C. *de nupt.* Una & constitutum est simulatas nuptias nullius esse momenti, L. *Simulatæ de rit. nuptiar.* id est, non professe ad evitandam poenam Legis Papiae, ut indicat ipsa inscriptio Legis, quæ est Caii, lib. 2. *Ad Legem Papiam.* Lex Papia simulatas nuptias non tulit, propter compendium fisci, restituendi ærarii causâ bellis civilibus exhausti.

726 PRÆLECTIONES SOLEMNES

Quanto justius apud fideles arcendum est simulatum matrimonium , in quo non queritur de tuenda Lege Papia , lege nummaria , quæstuaria , & sordida , sed de tuenda Lege Dei & Ecclesiæ , sine qua nulla est salus ?

Sacramenta sunt gradus , per quos Deus è cælo ad nos descendit ; catena aurea , per quam cælum terræ connectitur ; tubuli & canales , per quos omnia ferè beneficia à Deo accipimus . Et hoc est quod ait Augustin . 22. de Civit . cap . 8. *Miracula fiunt per Sacra menta* . Matrimonium est Sacrementum , quo homines pñne sancti fiunt , quo uterus sterilis fœcundatur , quo Deus benedit homini & semini ejus . Ne turbemus limpidissimum fontem gratiæ Christi , clandestinitatis & simulationis cœno & sordibus . Camelo similis qui aquam non bibt , priusquam fontem turbet . Vocetur Christus ad nuptias , quibus semel interfuit , & quibus semper interfuturus est , remoto clandestinitatis & simulationis vito , rectoque fine matrimonii proposito ; & venienti occurramus cum jubilo dicentes : *Benedictus qui venit in nomine Domini , Ozanna in excelsis.*

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. *Quæsitum. De rer. permut.*

Habita pro instaurandis Scholis. Die xix.

Octobris M. DC. LXXV.

Duo Clerici quæ est species hujus Cap. qui habebant Præbendas in diversis Ecclesiis, eas invicem permutarunt speciali pacto ea de re inito. Quæsitum est à Summo Pontifice, an permutatio quæ fuerat facta ex solo pacto privatrum sine auctoritate Ordinarii, valeret. Consultus Pontifex respondit non valere, maximè præcedente pacto, quod semper in spiritualibus, vel connexis spiritualibus labem simoniae continet.

Ratio dubitandi erat, quòd permutatio quidem Dignitatum vetita est Conc. Turonensi, ut scriptum est hic, & cap. *Majoribus. de Præbend.* Verum prohibito Canonis videbatur non esse porrigenda ad Præbendas. Difficilius permutatio admittenda erat in Dignitatibus Ecclesiasticis, quam in Præbendis: quia Dignitas Ecclesiastica est jus merè Canonicum & spirituale, ut Canonia, quæ separatur à Præbenda, quæ est quid temporale, quatenus consistit in fructibus & stipendiis temporalibus, cap. *Dilecto. de Præbend.* cap. *Cùm omnes. de Constit.*

Præterea videbatur non esse valde incongruum & incivile, permutationem Beneficiorum fieri inter Clericos, quia uterque erat capax Beneficii. Semel ordinatus in una Ecclesia potest capere quæcumque Beneficia in eadem, vel alia Ecclesia, quia hujusmodi Beneficium capit non ex pacto, non vi & potestate permutationis, sed vi & potestate Ordinis, quo semel suscepit habilis & idoneus ad assequenda quæcumque Beneficia Eccle-

fiaistica, ex quo Presbyter non potest ordinari sine titulo, sine certa Ecclesia, can. *Neminem.* can. *Sanctorum.* 70. dist. Et Beneficia quælibet Ordinum appellatione continentur, ut in can. *Ex multis.* 1. qu. 3. Beneficium Ecclesiæ, quod quidam Canoniam, vel Præbendam, aut Ordines vocant.

Item ex quo semel admissa est permutatio Beneficiorum, videbatur ea ex solo pacto possessorum valere, nec desiderari auctoritatem Ordinatii: quia si pactum esset vitiosum, frustra adhiberetur auctoritas Episcopi: quia solus Pontifex potest purgare labem simoniæ, si qua inest pacto hujusmodi, propter plenitudinem potestatis, cap. 2. *de Præbend.* in V I. Et permutatio Beneficiorum semel de jure recepta, nihil vetat eam valere ex solo pacto inter Clericos. Frustra postulatur à Principe, quod de jure communi obtineri potest, L. *Imperatores.* *de reb. aucto-
r. judic. poßid.*

Tamen verius est permutationem Beneficiorum non valere omnino sine auctoritate Superioris.

I. Cùm quis ordinatur, non ordinatur sine titulo, sine certa Ecclesia, in qua quis ordinatus est, in ea perpetuò debet perseverare, dicto can. *Neminem.* dicto can. *Sanctorum.* Sicut ordinatio habet causam perpetuam, ita & titulus qui accedit ordinationi, eodem jure censetur: ita ut semel ordinatus non possit renuntiare titulo, non secus ac Ordini, neque discedere ab Ecclesia in qua ordinatus est, saltem nisi auctoritate Superioris: putà si propter utilitatem Ecclesiæ de una Ecclesia transferatur ad aliam, semel ordinatus pro vincere & inseparabili habetur. *In somnis sibi quis visus est catena alligari templo Neptuni, factus est sacerdos Divi. Artemidor. lib. 5. 1.* Hinc edicto Prætoris cautum, ne in Jus vocetur qui propter loci religionem inde se movere non potest, L. 2. *de in fuis vocand.* Alligatus es Ecclesiæ, noli dissolvere vinculum, quo religione fortius, quam ferro nexus tenereris: noli hac permutandi solertia per diversas Ecclesias vagari & discurrere, magis fugiens Dominum, id est, Episcopum, quam aliam Ecclesiam petens.

II. Permutatio Beneficiorum non valet quidem per se ex pacto vel consensu privatorum, sed convalescit adhibita auctoritate Superioris, id est, Episcopi: licet enim pactum possessorum, quod causam dedit permutationi, non careat labore simoniæ, quæ à solo Pontifice purgati & eximi potest; tamen permutatio valet adhibita auctoritate Episcopi, per quem purgatur labes

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 129

labes simoniæ, si quæ inest, non jure suo, sed ex Constitutione Apostolica, per quam Episcopus potest dispensare contra jus in casibus expressis à Jure; ex Constitutione, inquam, Apostolica, quæ versa est in Jus commune, ex quo clausa est in Corpus Juris.

Diu & anxiè disputatum est, an permutatio Beneficiorum omnino valeret, non absque ratione.

1. Quia permutatio suâ naturâ similis est emptioni & venditioni, L. 2. C. de rer. perm. L. Sciendum. §. pen. ff. de Edil. Edict. quomodo permutatio potest cadere in spiritualibus, quæ emptionem & nundinas abhorrent. Nonne Christus de templo euentes & vendentes flagello ejecit? Alienatio Beneficiorum vetita est, can. Alienationes. 12. qu. 2. Ergo & permutatio, quæ alienationis appellatione continetur. L. ult. C. de reb. alien. non alien.

A permutatione non abest labes simoniæ, quod in ea Beneficium detur pro Beneficio. Etiam spirituale non potest dari pro spirituali, cap. ult. hoc tit. quia quæcumque res media sit, est vice pretii. Pro Beneficio quicquam dari non potest, neque obsequio, neque manu, id est, numeratione; neque linguâ, id est, promissione, can. Sunt nonnulli. 1. qu. 1. neque operâ, quæ inter socios est vice pretii, L. Cum duobus. §. 1. infr. Pro socio. Pro collatione Beneficii nihil potest dari, nequidem Fabricæ, vel donariis, id est, ornatui Ecclesiæ, can. Ex multis. 1. qu. 3. Atque ita Beneficium pro Beneficio dari vel permutari non potest.

Item collatio Beneficii debet esse libera, cap. unic. de rer. perm. in VI. At si collatio fiat ex causa permutationis, collatio non potest dici credive libera, cum collatio sit necessaria, & Ordinarius cogatur conferre permutantibus, cap. Cum venerabilis. de except. dicto cap. unic. de rer. perm. in VI. Clem. unic. eod. tit.

Imò permutatio debet fieri sine fraude, dicto cap. unic. de rer. perm. in VI. At permutatio non caret fraude, cum fiat in fraudem Ordinarii, cui ex permutatione adimitur libera collatio Beneficii, quæ jure communi ad eum pertinet, can. Omnes Basilicæ. 16. qu. 7. Necnon permutatio non vacat fraude & dolo, hoc ipso quod permutatio fit ex pacto præcedente permutantium, ut Beneficia conferantur permutantibus: at non valet ulla pactio in spiritualibus, cap. Cum pridem. cap. ult. de

pact. Ex quibus facile concluditur permutationem Beneficiorum omnino explodendam esse.

Adde. Renuntiatio Beneficii coram Ordinario fieri debet purè & simpliciter sine aliqua pactione, conditione, vel modo, dicto cap. *Cum pridem.* Solus Summus Pontifex potest admittere resignationem in favorem: Ergo Ordinarius non potest admittere renuntiationem, si fiat ex causa permutationis. Renuntiatione semel admissa vacat Beneficium, & extinguitur jus omne quod renuntians habebat in Beneficio. Per renuntiationem circumscribitur pactum præcedens factum de renuntiando causâ permutationis, & remanet nuda & simplex renuntiatio, quam sequitur libera collatio. Sublato pacto, & causâ permutationis pacto apposita, Ordinarius non potest conferre Beneficium ex causa permutationis, quæ renuntiatione ipsa soluta & extincta est: Ordinarius ipse non obligatur ex pacto permutantium: nemo ex alieno facto obligatur, L. *Solvendo. de negot. gest.* L. *Debitorum.* C. *de pact.* Nemo oneratur ex alieno facto, L. *In causa. de Procurator.*

Permutatio quoque Beneficiorum, tantum fieri debet propter utilitatem Ecclesiæ, ex hoc cap. putà, si unus è Beneficiatis sit utilior in majori Ecclesia. Hoc argumento permutatio Beneficiorum non debet fieri ex pacto privatorum. Vix sperandum est, ut pacientes magis solliciti sint de utilitate Ecclesiæ, quam de privata. Episcopus ob utilitatem Ecclesiæ potest transferre Clericum de Ecclesia ad aliam: sed hujusmodi mutatio non fit ex pacto privatorum, sed officio judicis proprio motu, causâ cognitâ, & sine pacto possessorum, ne permutantes videantur sibi invicem conferre Beneficia: & mutatio illa non est dicenda permutatio quæ fit tantum inter contrahentes; sed translatio, quia magis transferuntur nutu & auctoritate superioris, quam proprio consensu.

Tandem tamen obtinuit collationem ex causa permutationis valere, licet præcedat renuntiatio ex causa permutationis, quia collatio hujusmodi non ex pacto, sed honesta interpretatione videtur fieri officio judicis ob utilitatem Ecclesiæ, ut in cap. *Nisi essent. de Præbend.* Pensio reservata super Beneficio confirmatur, non ex pacto partium, id est, habita ratione pacti, sed ex iussione, id est, sententiâ judicium pro bono pacis. Pactum præcedens non vitiat permutationem, sed vitiatur, & pro non scripto habetur, ita ut collatio ex causa permutationis rema-

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 131

neat, quasi collatio libera & simplex: ut in aliis casibus turpis conditio apposita institutioni non vitiat institutionem, sed remittitur, & institutio pro pura habetur, L. *Quæ sub conditione de condit. instit.*

Permutatio Beneficiorum per se nulla & vitiosa est, quia non caret labe simoniae: sed quod vitii inest, purgatur auctoritate Superioris. Multa sunt quæ per actionem peti non possunt, quæ præstantur officio judicis, L. *Aediles.* §. *Item sciendum. de Aedil. Edict.* L. *Quintus Mutius. de ann. legat.* Non injuriâ fiunt quæ jure potestatis à Magistratu fiunt, L. *Injuriarum.* §. *Quæ jure. de injur.* Auctoritas judicis est complementum & subsidium omnium actionum, ut quod his deest, suppleatur officio judicis. Officium judicis latissimum est, in multis liberum esse debet: unde officium judicis dicitur nobile. Rerum expediendarum causâ multa relinquuntur arbitrio judicis, quæ commodius explicari non possunt.

Permutatio Beneficiorum fieri debet auctoritate Superioris, & majorem potestatem desiderat. Inferior Episcopo non potest admittere permutationem, licet collatio Beneficiorum possit pertinere ad inferiorem ex privilegio, vel consuetudine præscripta, cap. *Dilecta. de major.* & *obed.* cap. *Vulterana. de Elect.* cap. *Mandatum. de Præbend.* in VI. Inferior Episcopo non potest conferre Beneficia ex causa permutationis, quia hujuscmodi collatio solum datur Episcopo à lege, ex Constitutione scilicet Apostolica, quæ tacitæ dispensationis vim habet.

Permutatio debet fieri de Beneficio Ecclesiastico cum Beneficio Ecclesiastico, ex hoc cap. & cap. unic. eod. tit. in VI. quia spirituale non potest permutari nisi cum spirituali. Spirituale non potest permutari cum temporali, cap. *Ad quæstiones. cap. ult. hoc tit.* quia nulla est societas Christo cum Bellial.

Beneficium potest permutari cum Capella, vel præstimonio quod confertur in titulum, quia præstimonia Beneficiorum Ecclesiasticorum jure censentur, cap. *Quoniam. de concess. Præbend.* in VI. Et hæc est sententia Joan. Andreæ in cap. unic. hoc tit. in VI. & Clem. unic. eod. tit. & Friderici Senens. tract. *de permut. Benefic. num. 22.*

Supereft quæstio, an Beneficium Ecclesiasticum possit permutari cum Capella vel obitu modo fundato ad hoc ut permuteatur cum Beneficio. Ratio dubitationis erat, quod hujusmodi

Capella, et si non sit Beneficium Ecclesiasticum, non est res omnino profana. Sola destinatione res fit sacra, vel quasi sacra, L. *si nondum*. C. *de furt.* Oblatione patris filia consecratur, ut illo loco Virgil. II. *Æneid.* *I se pater famulam voveo.* Atque ita videtur quasi Beneficium posse permutari cum Beneficio Ecclesiastico: maximè si speiemus quid ex hujusmodi fundatione melior sit conditio Ecclesiæ. Ecclesia augetur facultatibus, augetur obsequium & ministerium Ecclesiasticum. Ecclesiæ interest plebem Clericorum Deo ministrantium semper augeri. *Millia millium ministrabant ei*, Apocalyp. 5. Et Psalm. 34. *In populo honorificato laudabo te.* Tamen si verum amamus, id genus permutationis nullum & irritum, immo vitiosum & simoniacum est, & ut tale explodendum.

Permutatio Beneficiorum ipso jure fœdatur labe simoniæ, quatenus Beneficium datur pro Beneficio, res pro re, quæ est vice pretii, & pensionis causâ. Etiam oblatio bonorum eo pacto, vel sine pacto, eo animo facto, ut admittaris in Canonicum, & oblata quoad vixeris, retinens loco Præbendæ, vitio simoniæ non vacat, propter pacti vel taciti labem, cap. *Tua nos de Simo.* Quanto magis permutationi inest vitium simoniæ, si pro Beneficio Ecclesiastico detur Capella, vel obitus modò fundatus, ut permuteatur cum Beneficio Ecclesiastico? Si speiemus mentem & propositum contrahentium, quidnam aliud est hujusmodi fundatio Capellæ, quam turpissimum inter Clericos fœnerandi genus, mera negotiatio, sageda missa ad capturam Præbendæ vel alterius Beneficii? Honestè Beneficium permutari non poterat cum præsenti pecunia. Rei expediendæ causâ pecunia deponitur, fundatur Capella, ut concilietur permutatio Beneficii. Quonam consilio fit istud ac studio augendi census Ecclesiæ? Non alio certè quam Beneficii Ecclesiastici adipiscendi: ne opponatur commodum & emolumentum Ecclesiæ; ne honesta interpretatione non honestus questus obvelletur. Ecclesia nimis laborat copiâ opum, quæ magis nocent, quam prosint disciplinæ Ecclesiasticæ. Vix disciplina continetur inter tot & tantas opes, quæ remissionem & relaxationem morum magis suadent, quam disciplinæ studium. *Discite, Pontifices, in sancto quid facit aurum.* Pers. Satyr. 22. Ecclesia paupertatis alumna, non querit quæ sua sunt. Ecclesia in paupertate, zelo Dei exarsit; inter opes deferuit, ac pæne refrixit.

Spituale non potest permutari cum temporali. Quid sacer-

Iarius quām hoc Capellæ genus , quod revera nihil aliud est , quām pecuniaæ depositum negotiandi causā , id est , Beneficii comparandi animo , sagitta volans ad venandum Beneficium ? Beneficium hamatum & pescatum , ad illiciendum & rapiendum pinguius Beneficium . Bona sua offerebat Simon , ut acciperet Spiritum , id est , donum curationum in præmium Beneficij : statim eum repulit Petrus , dicens : *Pecunia tua sit tibi in perditionem* . Damnatus est Simon quasi pessimus negotiator , id est , redemptor & mango Spiritus sancti . Ab Innocentio III . damnatus est Clericus , qui offerebat bona sua Ecclesiæ , ut in Canonicum admitteretur , & ea Præbendæ loco essent , dum vive-ret , quia non erat mera & simplex oblatio , sed pacti simoniaci genus , cap . *Tua nos. de simonia* . Tentabat Simon quod hodie in conspectu Ecclesiæ impune & quasi licet facere solent Clerici , conniventibus qui prohibere possunt , & latantibus de incrementis rerum Ecclesiæ . Quid fiet de hujusmodi Clericis ? Peccantes cum Simone , orante Petro Principe Ecclesiæ , cum Simone peribunt . Non purgatur simonia obtentu commodi tem-poralis Ecclesiæ ; imò eò turpior est simonia , quod religionis & pietatis specie velatur . *Nihil in speciem fallacius est* , inquit Liv . lib . 39 . quām prava religio , ubi Deorum numen prætenditur sceleribus ?

Nihil omnino ita fœdat & labefactat Ecclesiam , ac simonia , quæ est pessima hæresis , & sacrorum omnium corruptela . Do-lendum à multis sæculis malè audivisse de simonia Ecclesiam Gallicanam . De ea explodenda & eliminanda sollicitè labora-vit Gregorius epist . scriptâ ad Reges nostros , can . *Fertur. 1. qu. 1. Joannes VIII. epist. 98. Gregor. VII. lib. 4. epist. 22.* Sed infelici fato Ecclesiæ nondum exempta labes . His diebus re-cruduit fœdissimum & teterimum vulnus Ecclesiæ , excogita-to novo simoniæ genere , quod eò periculosius est , quod pietatis colore adumbratur .

Exsurgite , evigilate , Pontifices , securim ad radicem appo-nite , ne admittatis hujusmodi permutationes : brevi evanescet hoc monstri genus , & Ecclesia quæ hoc simoniæ schemate ni-mis fœdatur , quamprimum pristinam faciem & decorem reci-piet .

Præbenda vel Beneficium non potest permutari cum Benefi-cio ficto & imaginario , quod vocant *de pertica* , Gloss . in cap . 1 . *de renun.* in VI . Quanto difficilius potest permutari cum Be-

134 PRAELECTIONES SOLEMNES

neficio nummario , & bursali , quod latet in folle & arca , impatiens lucis & conspectus Ecclesiæ , quod nihil aliud est quam commentum & simulacrum Beneficii , non Beneficium , sed redemptio Beneficii , & simoniæ velamentum .

Simonia non contrahitur palam & publicè in foro , sed variis artibus obnubitur . Quomodo tolletur simonia , nisi artes & machinæ simoniæ tollantur & collatio pecuniæ , quæ est instrumentum & pignus perpetuum simoniæ , & quasi assidua obstertrix simoniæ , conciliatrix simoniæ , omnibus modis submoveatur ?

Hoc maximè munus est Pontificum , totis viribus simoniam compescere : Magistratum quoque , quorum dignitas suas insulas , suum sacerdotium habet : hæc vicariæ partes sunt . Dignum est sæculo & regno Christianissimi Principis , ut deterrium simoniæ genus de medio tollatur , dum sibi & suis non parcit , dum totis viribus bello & armis decertat ad coërcendos hæreticos , & restituendam fidem Catholicam eorum finibus exulantem .

Huic labi tollendæ remedium aliquod tentarunt Pontifices , appositâ clausulâ , dummodo non fiat animo permutandi . Sed frustra apponitur hæc clausula , nisi remediis Juris adjuvetur , manu Episcoporum & Judicum : quo enim animo fundantur hujusmodi Beneficia , quam animo permutandi cum Beneficiis Ecclesiasticis ? Lex imperfecta est qua hoc genus permutationis vetat , & contractum non tollit , neque coërcet . Inanis clausula quam illuditur sacro præcepto : *Gratis accepistis , gratis date .*

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD LEG. ULT. ff. *De hæred. instituend.*

Habita pro instaurandis Scholis die xix.

Octobris M. DC. LXXVIII.

OLEMNIS hujus Prælectionis argumentum erit Lex ult. ff. *de hæred. instit.* quæ desumpta est ex Paulo libr. 2. Decretorum seu Sententiarum Imperialium, Lex singularis in toto Jure secundum Bartolum. Hujus Legis causa digna visa est judicio Principis. Hoc exemplo non indigna erit, ut spero, auditorio Ill. Pontificis, & celeberrimi cœtus. Tolosa tot Jurisperitorum parens, altrix & alumna, tot ferè parit & educat Judices, quot Auditores. E Scholarum subselliis quotidie surgunt præstantissimi Judices. Nec respuit Senatus quos Schola probavit, & honesto pulvere fœdavit. Mihi principalis vice judicii erit vestrum judicium, si de eo bene mereri liceat. Veniamus ad speciem.

Pactumeius Androsthenes testamento condito Pactumeiam Magnam Pactumeii Magni filiam ex asse hæredem instituit, eique patrem ejus substituit. Fortè occiso Pactumeio Magno, & perlato rumore de morte Pactumeia, testator testamentum mutavit, & posteriore testamento Rufum hæredem instituit, præmissis his verbis: *Quia hæredes quos habere volui, contingere non potui, Rufus mihi hæres esto.* Mortuo testatore Pactumeia quæ priore testamento hæres scripta erat, per libellum adiit Imperatorem, eumque supplicavit, ut sibi consuleretur nullo & irrito dicto posteriore testamento, quod conditum esset ex falsa causa, ex falso rumore mortis ipsius Pactumeiae. Cognitione suscepta Imperator super ea re pronuntiavit.

Nimirum ea ætate Imperatores utcumque rei bellicæ & to-

tius orbis Romani curâ districti, Juris dicundi studium non o-
mittebant, ac de quibusdam majoribus causis extra ordinem co-
gnoscebant, adhibito consilio Jurisperitorum, qui erant secre-
tiorum consiliorum participes. De his extra ordinem cognosce-
bant, quia judicia ordinaria suos habebant Judices, Præsides & Pro-
consules in Provinciis, Prætorem & Præfectum Urbi in Urbe.

Principis verò cognitio erat vel per querelam, seu recursum
in prima instantia, ut ostenditur in hac L. & L. I. & 2. C. *Quan-*
do libell. Princip. dat. maximè inter pupillos, viduas & alias mi-
serabiles personas, L. unic. C. *Quando Imp.* vel per appellatio-
nem à sententiis Præsidum & Proconsulum, vel Præfeti Urbi,
L. *Æmilius. de minorib.* L. *Non putabam. de condit.* & dem. L.
Qui Roma. §. Seia. de V. O. vel per evocationem, ubi Princeps
ex certis causis ad se evocabat causam pendentem coram infe-
riori Judice, L. *Judicium solvitur. de judic.* E qua desumptum est
cap. *Ut nostrum. de appellat.* Imperatores, inquam, extra ordi-
nem cognoscebant de quibusdam majoribus causis, quæ majo-
rem Judicem desiderabant, & auxilio Principis indigebant,
quæ dicebantur cognitionis esse: de quibus Paulus collegit sex
libros Decretorum Severi & Antonini, seu, ut ipse interpreta-
tur in inscriptione Legis, Sententiarum Imperialium in cogni-
tionibus prolatarum. Notandus hoc loco Claudio, quod non
solum de his quæ erant cognitionis, judicaret; verum etiam de
his quæ erant jurisdictionis ordinariæ, teste Tranquillo in Clau-
dio cap. 15.

Cognitione suscepta apud Principem sedentem pro tribunali,
ad silentibus Jurisperitis, è quibus unus erat Paulus, quæ situm,
an Paetumeiæ deberetur hæreditas ex priore testamento; an Ru-
fo ex posteriore, etsi conditum esset ex falsa causa, ex falso ru-
more mortis Paetumeiæ.

Dubitatem faciebat, quod prius testamentum ruptum
erat posteriore, L. I. *de injust. rupt.* Ac licet posterius testamen-
tum conditum esset ex falsa causa, ex falso rumore mortis Pa-
etumeiæ, videbatur errorem falsæ causæ non vitiare institutio-
nem, quia hæredis institutio est mera liberalitas, quæ non in-
diget causâ, & sola voluntate testantis sustinetur. Ex quo effi-
citur, ut neque expressio causæ, neque causæ *Χωρία*, seu eva-
cuatio noceat, quia sublata falsa opinione, superest sufficiens &
idonea causa donandi, nimirum voluntas donatoris, quæ est
causa perpetua juris. Donatio est mera liberalitas: donari vide-
tur

tur quod nullo jure cogente, id est, mera voluntate conceditur, L. *Aquilius*. L. *Donari*. de *donat*.

Falsa causa non vitiat institutionem, quia non habet vim conditionis, non cohæret institutioni. Et hoc est quod dicebatur in hac lege, in rationem dubii falsum modum non obesse. Modus promiscuè pro causa accipitur, quia perinde ac causa concipitur per particulam *ut*, vel *quia*, L. *Causam*. §. ult. & ibi Gloss. infr. *de manumiss.*

Item cùm falsa causa non vitiet legatum, L. *Demonstratio*. §. *Quod autem*. L. *Cùm tale*. §. *Falsum*. *de condit*. & dem. falsa etiam causa non debet vitiare institutionem. Eadem est ratio hæredis scripti ac legatarii, quia legatarius in re legata est quasi hæres, L. *Id tempus*. §. i. *de usucap*. Et testamentum quo continetur utrumque, hæredis institutio & legata, non potest diverso jure censeri, ut falsa causa vitiet testamentum quoad institutionem, & non vitiet quoad legata. Una & eadem res non potest diverso jure censeri, L. *Eum qui ædes*. *de usucap*. cap. *Cùm in tua*. *de decim*. Quælibet dispositio, sicut statua, uno spiritu, unâ lineâ ducitur, L. *In rem*. §. Item quæcumque. *de rei vindicat*. In uno eodemque actu non est inducenda divisio voluntatis, L. *Eum qui*. §. ult. *De his quæ ut indign*. L. *Nam absurdum*. *de bon*. *libertor*.

Perlato rumore mortis Paetumeix, testator testamentum mutavit, in dubio scilicet sibi consuluit, propter incertum casum, ne intestatus decederet: atque ita in dubio magis videtur voluisse testamentum facere cum effectu, quam nihil agere. In dubio semper ea assumenda est interpretatio, ut quod agitur, potius valeat, quam pereat, L. *Quoties*. *de reb. dub*.

Ut sciatur quænam fuerit voluntas testantis, inspiciendum est tempus testamenti, L. *Si alienum*. §. i. supr. hoc tit. non est spectandus eventus, non est spectandum quod constitit post testamentum. Id mutatum ex falsa causa, ex falso rumore mortis Paetumeix: quia suprema judicia non debent pendere ex eventu incerto, L. *Illa institutio*. supr. hoc tit. Et in dubio videtur testator potius voluisse testamentum mutare, quam in discri-
men venire, ne intestatus decederet: quia naturale votum hominum est, de suis rebus velle tutò disponere; solatium morientis, post mortem sibi esse superstitem, ac de suis disponere jam ademptis omnibus. *Solatium mortis voluntas ultra mortem*, Quintil. Declam. 308. Nec quidquam magis debetur hominibus, quam ut rata sit suprema eorum voluntas, post quam aliud vel-

le non habent, L. i. C. de *ss. Eccles.*

Neque habetur ratio incommodi ejus, cui nocet posterius testamentum, quia damnum privatorum publica utilitate pensatur. Publicè interest suprema judicia exitum habere, L. *Vel negare. infr. Testam. quem aper.*

Error testantis qui falso rumore deceptus testamentum mutavit, non vitiat testamentum, non officit veritati, cùm apparat de voluntate testatoris. Etsi testator maluerit habere primum hæredem, in dubio tamen sibi cavere, & prospicere voluit. Prudens consilium testantis animadvertisit, qui testamentum mutavit propter incertum casum prioris testamenti, ne intestatus decederet. Licet testator in posteriore testamento præfatus sit, se alterum hæredem instituere, quia audivit primum hæredem in vita deceisisse, præfatio hujusmodi non habet vim conditionis. Præfationes, quæ apponuntur testamentis, sunt nudæ & simplices enuntiationes, quæ non pertinent ad dispositionem ipsam testamenti. Verba enuntiativa nihil disponunt, L. *Verba. C. de testam. L. Ex his. C. de testam. milit.* Qui testari voluit, non præsumitur præfationem iniecisse testamento, ut sibi insidias strueret, & machinam pararet ad evertendum testamentum. Qui testari vult, non præsumitur eligere viam, eligere genus testandi ad impugnandum judicium suum, L. *Si miles. de testam. milit.* Præfationes testamentis apponi solent; sed vis & potestas testamenti non pendet ex præfatione: imò tota pendet ex dispositione, uti legassit suæ rei, L. *Verbis legis. de V. s. quemadmodum vis & potestas legis non consistit in prologo, sed in ipsa legis ordinatione.* Et hoc est quod sensit Seneca epist. 93. *Nihil est frigidius & ineptius quam legem cum prologo.*

Cognitione agitata Imperator pronuntiavit, hæreditatem debiri Paetumeiæ ex priori testamento, quasi prius testamentum non esset sublatum posteriore: quia mutatum erat ex falsa causa, ex falso rumore mortis Paetumeiæ. Testamentum cùm sit actus legitimus & solemnis, judicium magis, quam beneficium defuncti. Voluntatis nostræ justa sententia non temere mutatur ex vano rumore. *In rumore calunniæ genus est primum credere,* ait Quintilian. Decl. II. id est, falsi genus est statim rumor credere, ne suprema judicia sint semper in pendentib; & in incerto. Falsus rumor non debet obesse veritati, L. *Si quis mihi bona. §. Planè si rumor. de adqu. & omitt. hæred. L. Si cum vel in utero. C. de test. milit.*

PRO INSTAURANDIS SCHOLIS. 139

Institutio Pætumeia non sustinetur ex priori testamento, id est, ex verbis testamenti, quod jam sublatum est posteriore; sed ex voluntate testantis, quæ inesse videtur secundo testamento, quasi tacitè repetita, ut satis insinuatur ex eo quod testator dixit in præfatione posterioris testamenti, se ad alios hæredes transfire: quia primum hæredem habere & contingere non potuit. Quæ verba geminata & repetita sunt argumenta enixa voluntatis, quæ inducunt dispositionem: quemadmodum enixa voluntatis preces, et si minus solemnii testamento continentur, inducunt fideicommissum, L. *Cum pater.* §. *Lucius. de legat.* 2. L. *Ballista. Ad Trebell.* Sæpius in Jure idem bis dicitur, id est, repetitur, dubitationis tollendæ, vel affectus probandi causâ, L. i. §. *Sed sciendum. de Ædil. Edict.* ut in sacris libris repetitio usu frequens est, eodem animo affectus probandi. Augustin. in Psalm. 6. Ejusdem sententiæ repetitio, non quasi enunciantis necessitatem, sed affectum exultantis ostendit. Et licet mentio primi hæredis fiat tantum in præfatione posterioris testamenti, eadem videtur tacitè repetita in dispositione: quia plerumque quæ in præfatione continentur etiam in stipulatione, quanto magis in testamento contineri intelliguntur, L. *Titia.* §. *Idem respondit. de V. O.*

Testamentum posterius non infirmatur ob id quod contineat falsum modum, falsam causam: sed maximè infirmatur ex voluntate testantis, quæ sola spectatur: quia non mutatus creditur testamentum, si certus fuisset Pætumeiam esse superstitem. Voluntas permanere intelligitur, quæ non mutatur nisi ex falsa causa, eaque specialiter notata; alioquin non mutanda. Quod mutatur sub conditione, sub contraria conditione non mutari intelligitur: quemadmodum quod legatur sub conditione, sub contraria conditione ademptum intelligitur, L. *Ali quando. de condit. & demonstr.*

Testamentum prius salvum & incolumem tuetur voluntas defuncti, qui omnino de alio testamento non cogitasset, nisi error, aut mendacium falsi nuncii eum decepisset. In testamentis voluntas defuncti totum facit, Leg. *Facto.* §. *Rerum. supr.* hoc tit. In testamentis voluntas defuncti vicem legis obtinet, ex 12. Tabul. *ut legasset sua rei.* In testamentis voluntas defuncti primum locum obtinet, eaque regit conditiones, L. *In conditionibus. de condit. & dem.*

Testamentum quidem minus solemnii voluntate non consti-

tuitur , nec revocatur nisi perfecto posteriore testamento , vel capitis deminutione , putà adrogatione , si testator se adrogandum dederit : quia per adrogationem fit filiusf. & testamentum recidit in eum casum à quo incipere non potuit. Sed si per emancipationem soluta adrogatione , codicillis vel aliis literis declaraverit se eodem testamento emori velle , testamentum semel detectum nuda & minùs solemnì voluntate restituitur : voluntas quæ defecerat , recenti iudicio rediisse intelligitur , L. Qui ex liberis. §. ult. de bonor. posseß. sec. tabul. Testamentum facilius restituitur quād dissolvitur , quia prioris voluntatis reliquiae sustinent testamentum. Prior voluntas superesse intelligitur , maximè si prius testamentum modò conditum sit. Voluntas prior durare intelligitur , nisi probetur mutatio voluntatis , L. Eum qui. de probat. L. Cūn hic status. de don. inter vir. & uxor. Tam cito non præsumitur mutatio voluntatis , L. Non ad ea. de condit. & dem.

Eadem ratione prius testamentum non revocatur posteriore , quia sustinetur voluntate testantis , quæ velut Regina legem dat testamentis. Et hoc satis probabile est propter favorem novissimarum voluntatum.

Durius erat quod eodem iudicio Principis pronunciatum est , falsam causam adjectam posteriori testamento vitiare quidem institutionem , sed non vitiare legata eodem testamento relictā , & legata deberi ex posteriori testamento per hæredem scriptum priore testamento. Videbatur hæres non teneri præstare legata quæ à se relictā non essent : quem non honoro , gravare non possum , L. Ab eo. C. de fideic. Hæres priore testamento scriptus , non capit hæreditatem ex posteriore testamento , sed capit eam quasi à semetipso ex primæva voluntate defuncti. Testamentum quod non valet quoad institutionem , quæ est summa & caput testamenti , nullo modo valere potest quoad legata , quæ sunt appendices , accessiones & partes institutionis. Legata non debentur ex testamento , ex quo hæreditas adita non fuerit , L. Eam quam. C. de fideicommiss. Hæreditas redit ad hæredem priore testamento scriptum , recenti iudicio , quasi ex secundo testamento , atque ita sine onere legatorum quæ ab alio hærede relata sunt.

Verumtamen legata debentur ex posteriore testamento , per hæredem scriptum priore testamento , quia circumducta & quasi spongia deleta institutione secundi hæredis institutio primi cen-

setur repetita in secundo testamento; & legata præstantur, quasi ab eo relicta sint: vel si mavis, legata debentur ex posteriore testamento, per hæredem scriptum priori testamento, quasi ab eo relicta essent codicillis ad prius testamentum factis. Secundum testamentum non valet ut testamentum, sed ut codicillus, ita ut legata præstantur à primo hærede scripto, acsi codicillis ab eo relicta essent, ut tradit Imola hic. Neque hoc absonum & alienum est à Jure. Interdum legata debentur ex nullo testamento, L. *Cum quidam. infr. de his quæ ut indign.* Ex causa præteritionis vel ex hæredationis, rupto testamento, testamentum rumpitur quoad institutionem: cætera, id est, legata & fideicommissa firma permanent, Auth. *Ex causa. C. de liber. præter. vel ex hæred.*

Non absimile fuit judicium Adriani in testamento matris, quæ per errorem filium absentem præteriit, credens eum in bello periisse, extraneo hærede instituto, hæreditatem ad filium pertinere, ita ut legata & libertates testamentore relicta ab eo præstantur, quia sublata falsa opinione superest causa pietatis, L. *Si instituta. §. 3. & seq. de inoff. testam.* Conjecturâ pietatis filius per errorem præteritus, pro non præterito habetur: quia nemo præsumitur alienas successiones suis velle anteponere, L. *Cum acutissimi. C. de fideicommiss.*

Eadem conjecturâ pietatis nititur L. *Si mater. C. de inofficiis.* ex qua, si mater duobus filiis hæredibus scriptis, tertium jam à partu rubentem præterierit, & in ipso puerperio defecerit, antequam haberet tempus mutandi testamenti, Imperatores rescripsere, filio præterito subveniendum esse propter repenti- ni casus iniquitatem, ut citra querelam inofficiosi ei detur virilis portio hæreditatis, acsi cum fratribus institutus esset, ne infelix puer simul duplici vulnere faucietur, morte matris, & damno bonorum. Afflito non est danda afflictio, L. *Divus. de offic. Præsid.*

Pactumeia sine pietatis offensa exhæres fieri non poterat: sed ut restitueretur, egebat auxilio Principis, cuius est in casibus de novo emergentibus, subditis subvenire, nova jura condere pro rerum & causarum necessitate, vetera emendare, vel quæ desunt, supplere, L. *Humanum. C. de legib.* Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio Principis, L. *De ætate. §. de causa. de interrog. in fur. fac.* In re dubia consulendus fuit Princeps. In dubiis judices solebant consulere Principem consulta-

tione vel relatione missa, de quibus conceptus est tit. *de appell. & relat.* Hinc Plin. libr. epist. 107. ad Trajanum: *Solemne est mihi, Domine, omnia in quibus dubito, ad te referre: quis enim potest melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam instruere?*

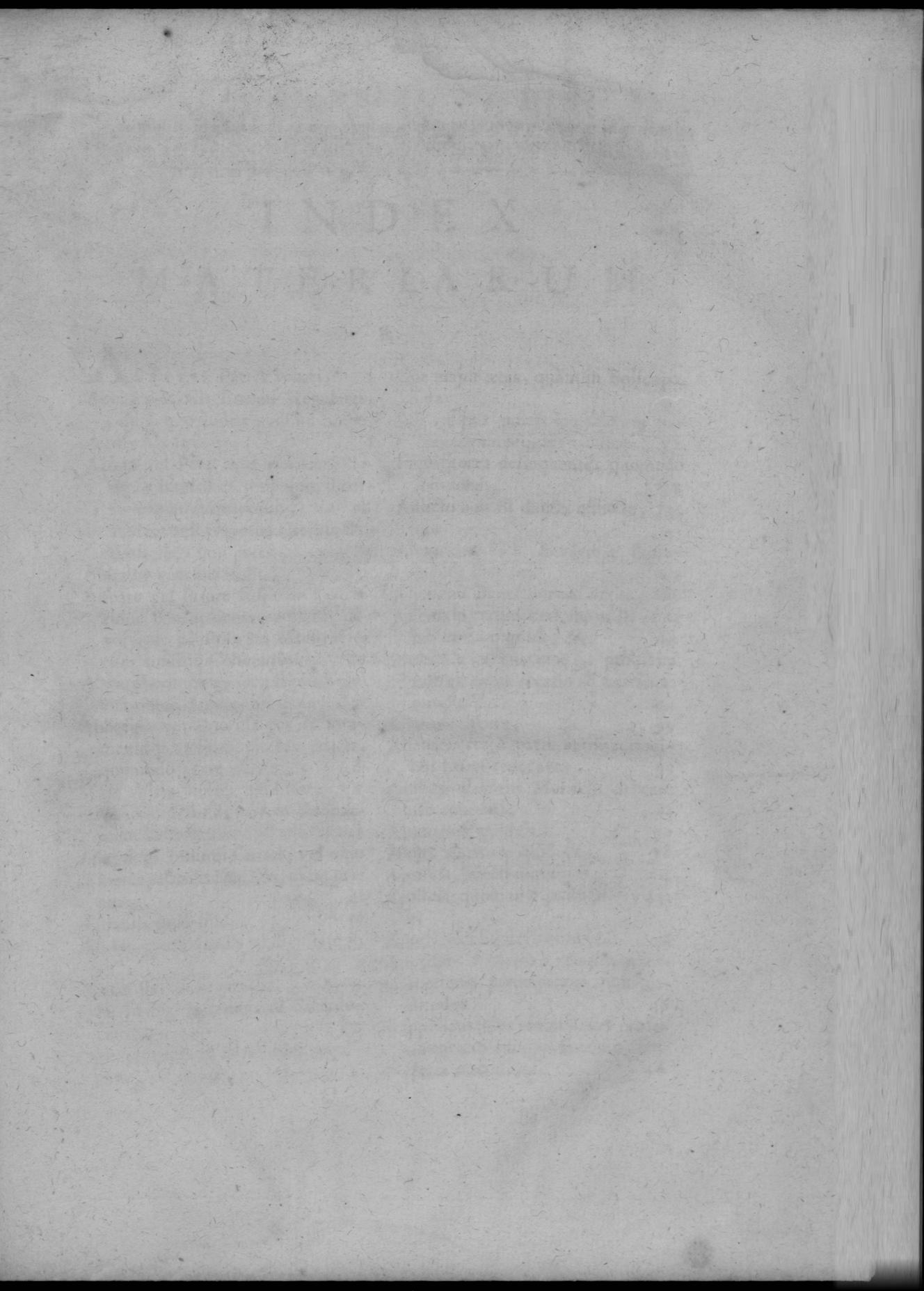
Ne vos morer: hæreditas datur Pactumeiæ, non beneficio Principis, ut voluit D. Cujac. h̄ic. Hæreditas datur testamento vel à lege. Hæreditas beneficio Principis neque dari, neque adimi solet. Beneficium Principis ad alienam injuriam porrigi non oportet, L. *Impuberi. de adm. tutor.* L. pen. C. *de emancipat. liber.* Et si hæreditas detur à Principe, non est beneficium, sed injuria, de alieno scilicet largiri.

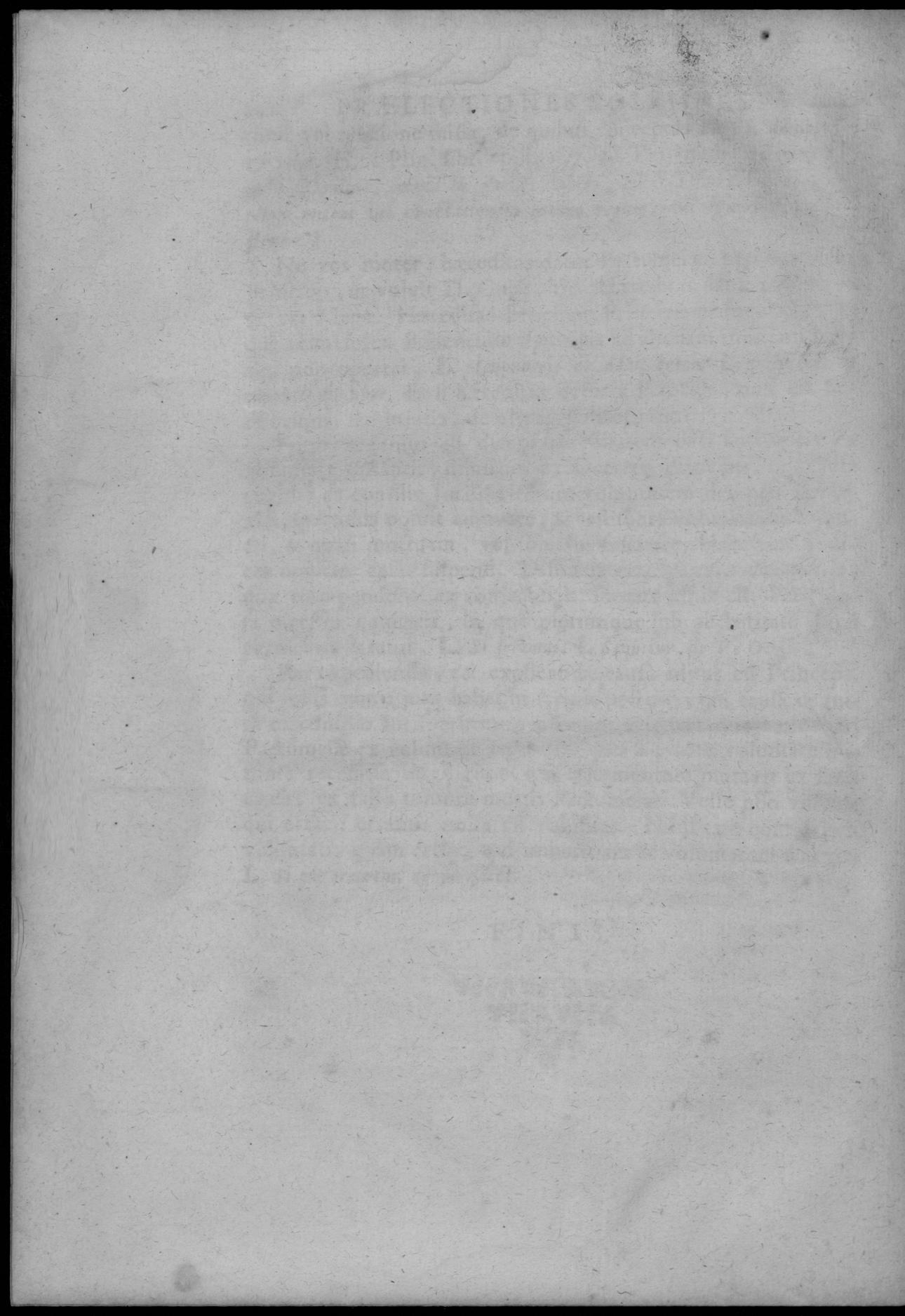
Tutius & sanius est dicere hæreditatem dari Pactumeiæ ex voluntate testantis, nimirum ex Decreto Principis, qui causâ cognitâ ex consilio Jurisperitorum voluntatem defuncti amplexus, qui solus potuit adjuvare, & restituere voluntatem defuncti, & quasi mortuam, vel sopitam suscitare. Hærebant Judices novitate casus suspensi. Difficilis erat quæstio voluntatis, quæ tota pendebat ex conjecturis. Puteus altus est. Periculosa quæstio æquitatis, in qua plerumque sub auctoritate Juris perniciosè erratur, L. *Si servum. §. Sequitur. de V. O.*

Rei expediendæ, rei explicandæ causâ aditus est Princeps, qui solus omnia jura habet in scrinio pectoris, qui causâ cognitâ ex consilio Jurisperitorum pronuntiavit hæreditatem deberi Pactumeiæ ex voluntate testantis, quia à priore voluntate minimè recessisse intelligitur, qui testamentum mutavit ex falsa causa, ex falso rumore mortis Pactumeiæ. Velle non videtur qui errat: errantis nulla est voluntas. Nihil tam contrarium voluntati, quam error, qui imperitiam & voluntatem detegit, L. *Si per errorem. de jurisdict.*

F I N I S.

INDEX MATERIALUM.

A

- A**BBATES Patres vocati, 1
Abbates & alii Prælati Regulares,
coram quo judice possunt convenire sibi subditos, 1
Abbas vel Prior qui venationi clamoræ interest ex proposito, incurrit pœnas suspensionis, 56
In Abbatem Religiosus alterius Ordinis eligi non potest, 5
Abbates benedici soliti, 60
Abbate vel Priore suspenso à collatione Beneficiorum, collatio devolvitur ad Priorem claustralem cum consilio Conventū, 56
Abbatissæ intra quod tempus beneficitionem debent suscipere, 60
Abbatissa vel Priorissa per se jurementum fidelitatis præstare coacta, quomodo agere debeat, 60
Malè ablata incerta quid sint, 77
Quæ actio detur in patrem ob enormem læsionem, 113
Adeptione secundi Curati, vel alias incompatibilis Beneficii, vacat primum, 41
Æstivalia quid sint, 53
Ætas in promovendis ad dignitatem, 17
Ætas discretionis quæ sit, 51
Quæ sit legitima ætas ad Sacerdotium, 57
Quænam ætas in inquisitore requiritur, 72
Cur major ætas, quam in Episcopo, 72
Sub quibus pœnis inquisitores pecuniam extorquere vetantur, 72
Inquisitores delinquentes quomodo puniendi, 72
Afflictio non est danda afflictio, 73.
141
Alexander III. Academiæ Bononiensis Doctor, 103
Alienatio Beneficiorum vetita, 129
Alienatio rerum Ecclesiæ nulla, nisi fiat causâ cognitâ, &c. 44
Prohibita alienatione, prohibita non censetur locatio ad modicum tempus, 44
Alienatio libera, 99
Alienatas res à patre variis actionibus liberi revocant, 99
Quibus almutiis Monachi debeant esse contenti, 52
Almutium quid sit, 52
Altare viaticum quid sit, 78
Apostoli, libelli dimissorii, 34
Apostoli quomodo postulandi, 34.
35
Appellans ab interlocutoria, 36
Appellans secundò à repulsione exceptionis peremptoriæ non audiendus, 36
Si appellans intra tempus non prosequitur causam appellationis, sententia manet rata, 36

T

INDEX MATERIARUM.

- A**ppellans debet exprimere in libello
 appellationis causas appellatio-
 nis, 36
Appellans appellationi renuntiasse
 videtur, quando, 34. 35
Appellant quale tempus datur, 35
Appellare non licet ab actibus extra-
 judicialibus, 11
Si appellaverit competitor ab elec-
 tione, 10
Si appelletur ab interlocutoria, judex
 tantum agnoscit de articulo super
 quo appellatum est, 26
Appellatio deserta, 36
Appellatio ad S. A. quando devoluta
 censetur, 9
Appellatio publicanda in loco publi-
 co, si tutò appellatus intimari ne-
 quit, 9
Appellationis intimatio ad domum
 appellati, 9
Appellatione omissa, per querelam
 agitur, 11
Appellatio ab electione intra decem
 dies; post decendum non admit-
 titur, sed querela, 11
Appellatio debet fieri coram judice
 à quo appellatum, 33
Appellato ignorantis appellationis
 intimatio legitimè facienda, 34
Appellatio ab interlocutoria, 32
Appellationis prosequendæ tempus
 non currit, quando, 35. 36
Appellationi debet deferre judex à
 quo appellatur, 34
Appellatio à supplicatione differt,
 32
Arbitri munus privatum, 105
Apus arbitrum conventio interrum-
 pit præscriptionem, 35
Archiepiscopi in locis exemptis pro-
 vinciae suæ quid possint facere in
 itinere, 78
In archivo R. E. juramentum fidelis-
 tatis depositum, 31
- Argentarii & nummularii officium
 publicum, 74
 Attentata quando revocantur, 28
 Auditor delegatus audit tantum par-
 tem, 4
 Auditores in Curia Romana vocan-
 tur auditores sacri Palatii, 3
 Ubi auditor datus à S. P. pronuncia-
 vit alicui Beneficium deberi, po-
 test eidem conferre Beneficium, 4
- B**
- Q**uib[us] in locis Baptismus ce-
 lebrari debeat, 66
 Beguardorum & Beguinarum secta
 quo tempore prodiit, & in quibus
 partibus, 72. 73
 Beguinæ quænam sint, quando dam-
 nata eorum hæresis, 61. 72
 Cur Beguinarum genus non omnino
 sublatum, ubi hodie supersunt,
 73
 Beneficium acceptare quid sit, 43
 Ad Beneficium acceptandum quid
 requiratur, 43
 Beneficium de pertica quid sit, 133
 Beneficium Ordinum appellatione
 continetur, 128
 Beneficium monoculum non cadit
 in nominationes Graduatorum,
 40
 Beneficium qui assequitur, mandato
 Apostolico renuntiat, 4
 Beneficium statim post renuntiatio-
 nem acceptatam vacat, 14
 Beneficii renuntiatio in manibus col-
 latoris, est genus alienationis, 14
 Beneficii renuntiatio facta coram Or-
 dinario irrevocabilis, 15
 Beneficii renuntiatio re integra
 potest revocari, 14
 Beneficio Ecclesiastico non potest
 aliud onus imponi præter servi-
 tum Ecclesiasticum, 106

INDEX MATERIARUM.

- Pro Beneficio nihil quicquam dari potest, 129
 Beneficia regularia non possunt conferri Religiosis alterius Monasterii vel Ordinis, 5
 Beneficia curam animarum habentia amittuntur adoptione alterius similis, 19
 Beneficia regularia non conferuntur in perpetuum, 16. 17
 Beneficia amovibilia ad nutum Abbatis, 16
 Beneficia regularia, et si non conferantur in titulum, inducunt incompatibilitatem, 17
 Beneficia vacantia in Curia Romana reservantur collationi S. P. 26
 Beneficia curam animarum habentia quid desiderent, 58
 Beneficia incompatibilia habere licet ex dispensatione, 41
 Beneficiorum sectio vitanda, 104. 106
 Bona non pervenient ad proximos, sed redeunt, 29
- C**
- Caligæ scacatae, 39
 Camerarii & Pœnitentiarii officia non expirant Sede P. vacante, 7
 Camerarii officium præst aerario camerae A. 7
 Camerarii officium, stipem pauperibus erogare, 7
 Camisia linea Monachis vetita, 52. 59.
 Canonica portio funerum quæ debetur Ecclesiæ parœciali, est varia, 49
 Canonici non constituti in sacris Ordinibus non habent vocem in Capitulo, 17. non carent stallo in Choro, domum optare possunt, 18.
- Capitulum succedit in collatione necessaria, 13
 Capitulum sede vacante succedit in jurisdictione quoad exercitium, non quoad emolumendum, non quoad collationem Beneficiorum, 13
 Capitulum sede vacante potest conferre Beneficia ex causa permutationis, 46
 Capitulum sede vacante potest conferre Beneficia patronata, 46
 Cappa communis Clericorum & Monachorum, 53
 Caputium quid sit, 52
 Caputiola virgata, 39
 Carceres hæreticorum quomodo appellati, 71
 Carcer hæreticorum cur communis, 71
 Cardinales possunt Camerarium in locum deficientis subrogare, 7
 Cardinales inclusi in conclave, quomodo exeunt & reentrant, 8
 Cardinales excommunicati vel suspensi non repelluntur ab electione S. P. 8
 Cardinales nihil recipiunt de Camera Sede vacante, 7
 Causæ non possunt mandari, nisi personis dignitate præditis, 2
 Census novus Ecclesiæ imponi non potest, 16
 Census solvendus est ad monetam in qua constitutus est, 50
 Christiani testes contra Judæos, Saracenos, 30
 Circuitus vitandus, 4
 Cistercienses & Hospitalarii habent privilegium de non solvendis decimis laborum suorum, 49
 Citatio in faciem, 9
 Citatio vel ad personam vel ad dominum, 23. cum domicilium tuto adiri non potest, 23

INDEX MATERIARUM.

- C**lam facere quis videatur, 119
 Clandestina matrimonia cur nulla,
 & à quibus damnata, 118
 Clandestinum matrimonium quid
 est, 119
 Clandestinitas in matrimonio semper
 doli suspecta est, 119
 Clandestinitas in matrimonio cur lec-
 tus & flagitium est, 119
 Clandestinitas cur in matrimonio
 damnatur, 120
 Clausula de *motu proprio*, quid va-
 leat, 42
 Clausula de *motu proprio*, non ha-
 bet locum in Gallia, 42
 Clerici sacerdtales non habent vocem
 in Claustro vel Capitulo, 17
 Clerici carnificum seu macellario-
 rum officium exercentes, privile-
 gium amittunt, 35
 Clerici non temere miscendi sacer-
 taribus, 65
 Clerici virgata veste utentes, 38
 Clerici à quibus vestigalibus immu-
 nes, 65
 Collaboratio, 96
 Collatio Beneficiorum ad Episcopum
 spectantium non devolvitur ad
 Capitulum, 56
 Cui ab Abate vel Priore conven-
 tuali collatio devolvitur, 56
 Collatio Beneficii facta à S. A. ta-
 cio modico Beneficio nulla, nisi
 nominatum fiat motu proprio:
 sic facta à Legato A. facta ab
 Ordinario, valet, 20. 21
 Collatio quæ devolvitur à Prælato
 regulari ad Episcopum, est Benefi-
 ciorum quæ non sunt de mensa
 Pralati, 16
 Collatio à Collatore devolvitur ad
 Episcopum cum suo jure, 16
 Collatio Prioratum pertinentium
 ad Prælatos regulares, si non con-
 ferant intra tempus, devolvitur
- ad Episcopum, 15
 Cui collatio devolvatur, Abbatem vel
 Priore intra præscriptum tempus
 non conferente, 56
 Pro collatione Beneficii nihil potest
 dari, 129
 Collatio Beneficii debet esse libera, 129
 Communia bona, 26
 Communio vitæ regularis inter Ab-
 batem & Conventum defecit, 106
 Si Competitor appellaverit ab ele-
 ctione, 10
 Compromissa reducta ad similitudi-
 nem judiciorum, 36
 Concilium non potest tollere decreta
 S. P., 6
 Conditio quomodo pro impleta ha-
 betur, 41
 Conditio, si non nuperiter, apposita
 institutioni vel legato, cur non va-
 let, 113
 Quando institutus est dies solennis
 Corporis Christi, 66. 67
 Deportandum prius corpus apud pro-
 priam Ecclesiam, 49
 Scienter condentes defunctorum cor-
 pora in cœmeteriis interdicti tem-
 pore in casibus non concessis, à
 jure ipso facto sunt excommuni-
 cati, 47
 Cuculla quid sit, 53. 54
 Cuculla in quo distet à flocco, 54
 Cuculla varia pro tempore, 54
 In quibus locis cucullæ clausæ defe-
 rendæ, 53

D

- D**AMNATIS ultimo supplicio
 Pœnitentia sacramentum non
 est denegandum, 80
 Decanus unde dicitur, 55
 Decima Papalis solvenda est ad mo-

INDEX MATERIARUM.

- netam currentem tempore solutionis, 50
 Collectores decimæ pro solutione ipsius, Ecclesiæ calices, libri & ornamenti sacra pignori capere non possunt, 50
 Decimæ ad tempus ob causam publicam Episcopo vel Principi conceduntur, 50
 Beneficiorum decima cuivis concedi potest ad tempus, 50
 Quale onus præstare teneantur Clerici jure communi de decimis, 50
 A quo tempore impositæ decimæ hujusmodi, 50
 In Gallia decimæ concessæ Principi, 50
 Delegatus seu executor Apostolicus non habet plus juris quam ipse Episcopus, 42
 Delegatus Papæ potest conferre ex mandato ultra sex menses, 42
 Delictum ubi commissum est, punitur, 33
 Denuntiare non videtur, qui dolo & fallaciter denuntiat, 122
 Dies certus non facit conditionem, 43
 Plures dignitates obtainere licet ex dispensatione, 41
 Diœcesis pro territorio, 8
 Diœcesani debent publicare sententias excommunicationis in exercitores prolatas, 65
 In dismembratione requiritur consensus rectoris, 45
 Dispensatio super pluralitate Beneficiorum non porrigitur ad Beneficium non expressum, 41
 Dissensus unius potest impedire, 7
 Quinam vocantur Doctores, 69
 Doctorandus quo juramento obstringendus, 69
 Quanam auctoritate Doctoratus confertur, 69
- Domicilium Beneficiatus habere videtur, ubi residere debet officii causâ, 9
 Donatio quid sit, 136
 Donatio inter patrem & filiam non valet propter patriam potestatem, 113. 114
 Dos est repræsentatio legitimæ, 117
- E**
- ECCLESIA** jure minoris utitur, 22
 Ecclesia fundata in ordine sacerdotali, 12
 Ecclesia paupertatis alumna, 132
 In Ecclesia cathedrali, in cuius diœcesi est Beneficium appellati, si domus est in remotis, 9
 In qua Ecclesia quis ordinatus est, debet perpetuò perseverare, 128
 In singulis Ecclesiis cathedralibus debet institui Magister, qui Clericos sacerdtales doceat, 58
 Ecclesiæ novus census imponi non potest, 16
 Electio Imperatoris pertinet ad septem Electores, 30
 Electio R. Pontif. doit avoir les deux tiers des Cardinaux, 6
 Electio S. P. non potest modificari per cœtum Cardinalium, Sede vacante, 6
 Electio R. P. celebranda per Cardinales inclusos in conclave, 8
 Electio S. P. mortui extra Urbem celebranda in civitate in qua mortuus est, 8
 Electio à minore numero, 12
 Electio ministri ad quem pertineat, 86
 Quomodo procedendum, 86
 Quomodo infirmata electio, 86. ad quem indistinctè reddit, 87
 Ad quem electio Provincialis in pro-

INDEX MATERIARUM.

- vincis Ultra-marinis, Hibernæ
 & Græciæ, & in Provincia Ro-
 mana spectat, 87
Quandoque electio Abbatis non li-
 berè facta spectat ad Conventum,
 87
 Electionibus quæ opponuntur, 10
 In electione S. P. Cardinales excom-
 municati non exclusi, 8
 In electionum & matrimonii causis,
 lite non contestata, testes audiun-
 tur, 24
 Electioni consentiens Licentius, si
 in Episcopum consecratus fuerit,
 Episcopali honore caret, 12
 Electioni Religiosi Mendicantes con-
 sentire non possunt, 12
 In electione S. P. Cardinales non vo-
 candi, sed expectandi per decem
 dies, 8
 Electi confirmandi à S. A. debent
 statim venire vel mittere, 8
 Eleemosynariæ non veniunt nomine
 Beneficiorum, 40
 Emancipatio non uno actu siebat,
 98
 Emancipationes intempestivæ prohi-
 bitæ, 98
 Emancipatus tutorem habet, 98
 Emancipatus testamento patris præ-
 teritus, 97
 Emancipatus beneficio emancipatio-
 nis fit paterf. 94
 Emancipare filium malignè non licet
 patri, 97
 Enuntiatio non probat, 29
 Episcopus in non exemptis tanquam
 Ordinarius, in exemptis tanquam
 Delegatus S. A. confert, 15. 16
 Episcopus cavere debet, ne Prælati
 Regulares mensis suis applicent
 Beneficia, 16
 Episcopus non potest jus dicere extra
 Diœcesim, 24
 Episcopi suis sedibus pulsii in civi-
 tate aliena possunt exercere juris-
 dictionem, 24
 Episcopus electus confirmatus non-
 dum consecratus exercet omnia
 quæ sunt jurisdictionis, 3
 Episcopi excommunicati exclusi ab
 electione Episcopi, 8
 Episcopo mortuo extra civitatem, 8
 Episcopi correctioni Clericorum de-
 bent intendere, 20
 Episcopus ob utilitatem Ecclesiæ po-
 telt transferre Clericum de Eccle-
 sia ad aliam, 130
 Episcopi cùm ordinabantur, secede-
 bant ab uxoribus, 98
 Episcopus non potest esse auctor in
 rem suam, 45
 Quomodo Episcopus & Inquisitor
 debent aduersus suspectos hæresis
 procedere, 71
 Episcopus potest purgare labem simo-
 niae non jure suo, sed ex constitu-
 tione Apostolica, 128. 129
 Episcopi in locis exemptis quid pos-
 sunt, 78
 Qua auctoritate Episcopi legata ad
 pias causas relicta, si non suffi-
 cient ad usus condicatos, transfre-
 re possunt, 62
 Inferior Episcopo non potest facere
 uniones, nisi hoc juris habeat
 ex titulo, 57
 Inferior Episcopo non potest admit-
 tere permutationem Beneficio-
 rum, 46
 Sumptus in ornamentis equorum
 damnatus, 53
 Errantis nulla est voluntas, 142
 Exceptiones dilatoriaæ, peremptoriaæ,
 31
 Exceptio excommunicationis in qua-
 cumque parte litis opponi potest,
 32
 Excommunicationis exceptio oppo-
 nenda, 32

INDEX MATERIARUM.

Excommunicatum Pontifex salutans
non absolvit,	29	treceptione pecuniaæ,	84
Excommunicatus in articulo mortis
potest à quocumque absolvī,	71	Fratribus Minoribus licet habere
hortos ad recollectionem, & areas
ad recreationem, 85. quæstūs
causā non licet habere hortos &
vineas,	85
Executio testamentorum pertinet ad
Episcopum,	46	Quo casu Fratres Minores cellaria
& granaria habere possunt,	85
Executio trium sententiarum impe-
diri non potest sub prætextu ap-
pellationis,	32	Cur Fratres Minores non debent ha-
bere Ecclesiæ & ædificia excessiva,	85
Exemptio non probatur narratione
litterarum,	29	Olim Monachi habebant tantum O-
ratoria,	85
Exempti non servantes interdictum
excommunicati sunt ipso facto,	47	Fratres Minores non debent habere
paramenta & vasa Ecclesiastica su-
perfliua & nimis pretiosa,	85
Quomodo in exemptis conferen-
dum,	56	Jejunia Fratrum Minorum quæ sunt,	
Quomodo in non exemptis,	56		

F

I N faciem citatio,	9
Facile res credit ad jus commune,	
88	
Fictionem odit Jus Canonicum ,	12
Quis fidelis censendus,	120
Fidelibus semel in anno Confessio &	
Communio injungitur,	54
Fidelitatis juramentum,	31
Filia dotata futuris renuntiat,	110
Oblatione patris filia consecratur,	
132	
Floccus quid sit,	53. 54
In quibus locis portandus floccus,	
53	
Foderatura quid sit,	52
Fœneratores compellendi edere co-	
dices per censuras Ecclesiasticas,	
74	
Fornicatio nec est matrimonium, nec	
initium matrimonii : quomodo	
intelligendum,	118
Fratres Minores non debent age-	
re in judicio pro rebus tempora-	
libus,	84
Fratres Minores prohibentur à con-	

INDEX MATERIARUM.

- nium & proprietatem rerum,
sed nudum usum facti, 86. ex
professione Regulæ habent tan-
tum tenuem & arctiorem usum,
86
- Fratres Prædicatores & Minores ex
privilegio Apostolico habent libe-
ram in suis Ecclesiis sepulturam,
48
- Ex speciali privilegio Fratres Prædi-
catores & Minores liberè possunt
prædicare, 47
- Iisdem Fratribus licet ad funera
mortuorum liberè prædicare,
47
- Fratres Prædicatores & Minores non
possunt prædicare verbum Dei in
Ecclesiis parochialibus, nisi invi-
tati, 48
- Fratres Prædicatores & Minores non
possunt confessiones audire, nisi à
suo Superiore probati fuerint, &
Episcopo præsentati, 48
- Ordo Fratrum tertii Ordinis sancti
Francisci pro quibus institutus,
81
- Cur Continentes dicuntur, 81
- A quo hæc Regula approbata, 81
- Fruictus sequestratos occupans ex-
communicatur, 29
- Fruictuum appellatione continentur
fructus naturales & industriales,
44
- Redituum nomine fructus civiles
continentur, 44
- Ex privilegio fructus Beneficiorum
primi anni reservantur Ordinario
ad tempus, 76
- De fructuum sequestratione, 29
- Fustra postulatur à Principe quod
de jure communi obtineri potest,
128
- De jure quarta funeraria seu cano-
nica portio debetur Ecclesiæ parœ-
ciali, 48. 49

G

- A** N gestatio habitus Novitiorum
inducat tacitam professio-
nem, 51
- Gratia femel extincta non restitu-
tur, 5

H

- H** A B E R E quid sit, 41
- Hæreticus quis sit, 74
- Henricus VII. Robertum Siciliæ
Regem omnium dignitatum ti-
tulis privavit, 33
- Hereditas pacto rejici non potest,
110
- Hereditas legitima reddit ad liberos,
112
- Hereditas datur testamento vel à le-
ge, 142
- Hereditas beneficio Principis neque
dari, neque adimi solet, 142
- Heredis institutio est mera liberali-
tas, quæ sola voluntate testantis
sustinetur, 136
- Homagii vim non habet juramen-
tum fidelitatis, 31
- Qui non honoratur, gravari non po-
test, 140
- Horarum canonistarum numerus &
nomen singulare, 65
- Hospitalia non veniunt nomine Be-
neficiorum, 40
- Hospitalia, Leprosariae non sunt Be-
neficia: quo titulo Clericis con-
ferri possunt, 62
- Quibus committenda gubernatio ea-
rum, 62
- Hospitalia non possunt conferri in
titulum sacerdotalibus Clericis,
62
- Hospitalia Episcopi auctoritate fun-
data quid habere possunt, 63
- Ecclesiæ

INDEX MATERIARUM.

- Ecclesiæ parochiali ab hospitalariis debetur quarta funerum, præter quam de equis & armis, 86
- Jure comituni hospitalia non sunt Beneficia, 63
- Xenodochia & hospitalia cui curæ sint, 61
- Cur Episcopi debent curare, 61
- Qua auctoritate curare debeant, 61
- I**
- I**GNORANTIA facti probabilis non ligat, 67
- Ignorantia juris non excusat, 67
- Imperator post consecrationem & coronationem præstat juramentum fidelitatis S. P. 30
- Imperator præstat juramentum ut Filius, Advocatus, & Defensor E. R. 31
- Imperatoris electio, 30
- Quomodo Imperatores de majoribus causis extra ordinem cognoscebant, 136
- Imperium non est Beneficium vel feudum Ecclesiæ, 31
- Imperio vacante Pontifex est vicarius Imperii, 33
- Impetranti imputatur quod ignoravit, 43
- Infans, dormiens, furiosus hominem occidentes, cur nullam irregularitatem contrahunt, 73
- Infusa, 39
- Ingredientibus Religionem licet facere quid volunt de rebus suis, 82
- Non injuriâ sunt quæ jure potestatis à Magistratu sunt, 131
- Quo jure hereticorum inquisitio pertinet ad Episcopum dicæsanum, 70
- Cur Inquisitores heresis à Sede Apostolica instituti, 70
- Quomodo inquisitionis officium exercetur, 70
- Insignia Doctoratus quæ sunt, 69
- Instrumentum nuptiale quid est, 113
- Publicè interest suprema judicia existut habere, 138
- Intra annum & diem, 100
- Judæi testes, 30
- Judex delegatus astringitur certæ formulæ, 104
- Judex datus non potest arbitri personam suscipere, 105
- Judex ubi pronuntiavit, desinit esse judex, 4
- Judex datus à S. A. in causa civili, 19
- Judex delegatus à S. P. potest exequi sententiam suam, quia habet quasi ordinariam jurisdictionem exemplo judicis à Principe dati, 4
- Judex non potest jus dicere extra territorium, 24, 25
- Judex datus ab Ordinario non potest subdelegare, nisi datus sit à Princeps, 19
- In criminalibus, 20
- Judex à quo appellatur, debet deferre appellationi, 34
- In præsentationis causa judex datus non potest præsentatum Clericorum instituere in fraudem Episcopi, 4
- Quomodo judices in dubiis solebant consulere Principes, 141, 142
- Suprema judicia non debent pendere ex eventu incerto, 137
- In judiciis summiariis quæ cæatio requiritur, 88
- In judiciis summiariis amputandæ dilations, 88
- Cui deputandi juniores, 55
- Juramentum fidelitatis, 31
- Juramentum fidelitatis non habet novim homagii, 31
- Jurisdictio acquiritur consuetudine, 25
- Quod est jurisdictionis, non ordinis, præscribi potest, 57

INDEX MATERIARUM.

- Jus Canonicum odit fictiones, 12
 Jus nondum quæsum repudiari non potest, 112
 Jusjurandum contra bonos mores vel contra leges præstatum, non est obligatorium, 116
 Jusjurandum non est vinculum iniqutatis, 116
 Jusjurandum in contractibus cur vetitum, 116
- L
- L**ÆSIO enormous causa restitu-
 tionis, 101
 Laici exigentes tallias ab Ecclesiis si-
 ne dispensatione Sedis Apostolicae,
 ipso jure sententiam excommuni-
 cationis incurront, 67
 Quando hæc lata constitutio, & à quo
 revocata, 67
 Laqueus contritus, 12
 Leetisteria quid sint, 52
 Legata ad pias causas non possunt
 transferri ad alios usus sine au-
 thoritate Pontificis, 62
 Legatus Cæsarialis non potest invi-
 to Principe abdicare Imperium, 114
 Leprosaria non veniant nomine Be-
 neficiorum, 40
 Lex superioris non potest per infe-
 riorem tolli, 6
 Lis pendere dicitur lite contestata
 coram competenti judice, 27
 Lite pendente nihil innovandum, 27
 Litium execratio, 107
 Libelli oblatio habet vim litis con-
 testata, 27
 Locatio fructuum Beneficiorum non
 valet ultra triennium, 44
 Locatio & venditio fructuum pro-
 miscuè accipiuntur, 44
- M
- MANDATUM de dignitate vel
 personatu, 39
 Mandatum concessum in forma pau-
 perum, 5
 Mandatum conditionale quid sit, 43
 Mandatum non conditionale quid sit, 43
 Mandato Apostolico renuntiat, qui
 ante adeptionem Beneficii aliud
 assequitur, 4
 Manualia Beneficia, 16
 Matrimonium quomodo contrahi-
 tur, 68
 Matrimonium non videtur publicè
 celebratum, quod publicum non
 perseverat, 123
 Sacramentum matrimonii velut pi-
 gnus & præmium fidei publicè
 suscipiendum, 124
 Matrimonium dicitur magnum sa-
 cramentum, vinculum honorabile, 121
 In matrimonio naturale jus inspici
 debet, 120
 In matrimonio cur spectanda hone-
 stas publica, 120
 Matrimonium suâpte naturâ cur de-
 testatur clandestinitatem, 120
 Mendicantes & non Mendicantes
 Religiõi consentientes electioni
 de se factæ, 12
 Mendicantes ad non Mendicantium
 Ordines transeuntes, etiam aucto-
 ritate Sedis Apostolicae non habent
 vocem in Capitulo, 50
 Beneficia non possunt obtinere, et-
 iam tanquam Vicarii, 50
 Mendicantes in sua vocatione debent
 perseverare, 50
 Ad quos Mendicantium Ordines
 pertineat hæc constitutio, 51

INDEX MATERIARUM.

- Hodie Mendicantes non possunt transire ad Ordines non Mendicantium vi cuiusque indulti Apostolici, excepto Carthusiensium Ordine, 51
 Mensæ discretæ inter Abbatem & Conventum, 106. 107
 Ministri seu adjuvæ carcerum hæretorum, quibus sacramentum præstare debent, 71
 Deficiente Ministro Generali, Vicarius Ordinis supplet ejus vices in electione Ministri Provincialis, 87
 In destituzione Ministri Provincialis spectatur consuetudo, 87
 Missus Dominicus quis dicitur, 2
 Monachus habet vocem funestam, 22
 Monachus non prohibetur eligi in Episcopum cuiuslibet sæcularis vel regularis Ecclesiæ, 6
 Quomodo Monachi & Canonici regulares excommunicationem ipso facto incurront, 56
 Monachi intra sæpta Monasterii armata portantes excommunicatiōnem ipso facto incurront, 57
 Monachi excentes è claustrō, ut studio Legum vel Physicæ dent operam, 57
 Monachis interdictus usus carnis, præterquam in infirmitate, 59
 Quibus in locis silentium debent observare Monachi, 59
 Monachis proprium interdictum, 59
 Quo tempore Capitulum Monachi debeant habere, 59
 Ad Monachos ad Ordines promovendos quid necessarium, 58
 Monachi olim erant extra Clerum, 58
 Quia constitutione Monachi admissi sunt ad Ordines, 58
 Monachi non sunt ordinandi contra prohibitionem Abbatis, 58
 Monachi semel ad minus singulis mensibus ad Confessionem debent accedere, 54
 Monachi primâ Dominicâ cuiuslibet mensis debent communicare, 54
 Veteres Monachi singulis diebus Dominicis communicabant, 54
 Monachi consentientis electioni de se factæ sine assensu Superioris, nulla est electio, 11. 14
 Monachis nigris interdictus inordinatus & elegans cultus, 51
 Monachi nigri qui sint, & unde dicti, 52
 Monachi albi qui sint, & unde dicti, 52
 Monachis interdictus cultus in equitaturis, 52
 Monachis non licet verbum Dei prædicare sine licentia Episcopi, 47
 Monachi in vestibus sendatum pro foderaturis portare non debent, 52
 Monachi debent à venatione abstinere, 55
 Monasterii nuda officia, 3
 In quibus locis sint Monasteria Canonistarum sæcularium, 60. 61
 In majoribus & potentibus Monasteriis Magister est constituendus, 58. 59
 In Monasteriis erant scholæ interiores & exteriōres, 59
 Mortuorum sepultura pertinet ad Parochum, 48
 Quia auctoritate mulieres seu Canonicæ sæculares debeant visitari, 60
 Tam citò non præsumitur mutatio voluntatis, 140

NE MO præsumitur alienas successiones suis velle anteponere, 141

INDEX MATERIARUM.

- Nemo ex alieno facto obligatur vel
oneratur, 130
Nobiles & Domini temporales in
terris Ecclesiastico interdicto sup-
positis celebrari facientes, quid
incurrant, 81
In quas manus Notarii inquisitionis
debent jurare, 71
Novitiis quis Magister deputandus,
55
Numeri minoritas, 12
Olim nuptiae inter cognatos & affines
ad quem usque gradum veritae,
hodie ad quem usque gradum
prohibitae, 67
Nubentium intra vetitum gradum
poena, 67
Jura nuptialia non sunt amarè tra-
stanta, 122
- O**
- O**BEDIENTIAE, 16
Observantiae regulari instaurandæ
quis ritus maximè prodest, 59
Officialis Episcopi non exercet pro-
priam jurisdictionem, 2
Officialis foraneus Episcopi non po-
test delegari, 3
Officialis principalis Episcopi po-
test dari judex à Sede Apostolica,
2
Officialis seu Vicarius Capituli Se-
de vacante potest delegari à S. P.
2. 3
Ab Officiali non appellatur ad ipsum
Episcopum, sed ad Metropolita-
num, 2
Officia Curiæ expirant Sede P. va-
cante, 7
Officium judicis latissimum est, 131
Quodnam Officium Clerici tam sæ-
culares quam regulares Cardina-
lium Ecclesiæ Romanæ licite di-
cere valent, 66
- Officium divinum cur dicitur Cur-
sus, 66
Opposito contra formam electio-
nis debet omnia exprimere,
quæ opponens intendit objicere,
38
Ordinarii tenentur rationem ad-
ministrationis exigere à Religiosis,
46
Ordinarii quam jurisdictionem ha-
bent in exemptos in quibusdam
casibus, 74. 75
Ordinarii quomodo debent curare
clausuram Monialium etiam ex-
emptarum, 60
Semel ordinatus pro vinclo & inse-
parabili habetur, 128
Ordo beati Francisci fundatus in
maxima paupertate, 82
Unde sancti Benedicti Ordo maximè
lapsus, 59
Ordo Sororum tertii Ordinis appro-
batus, 61
Ad quid teneantur Rectores Ordin-
num militarium sancti Joannis
Hierosolymitani, sanctæ Mariæ
Teutonicorum, Calastrenium &
aliorum, 63
Ordines olim conferebantur longis
intersticiis, qua ætate, 18
- P**
- P**ro bono pacis tolerantur quæ
jure prohibentur, 108
Nulla pactio in spiritualibus valet,
129
Pactum de non succedendo cur non
valet, 113
Pactum ne filia succedat, 110
Pactum præcedens permutationem
an viciat, 130
Pactum contra jus elicitum non
purgatur religione jurisjurandi,
116

INDEX MATERIARUM.

- Papa olim de temporalibus cog-
noscebat, 102
Papa confert Beneficia vel jure præ-
ventionis, vel jure devolutionis,
27
Parentum votum liberos sibi super-
esse, 95
Parentum vulnera natorum funera,
96
Jura parochialia præscribi pos-
sunt consuetudine x L. annorum,
63
In parœcialibus Ecclesiis, nec in
Prioratibus Monachus solus col-
locari non debet, 57
Partita vestis, 38
Pater non potest exheredare filiam
sine causa nec extra testamen-
tum, 113
Patris votum ut filia nubat, 96
In patrem non cadit actio de dolo,
95
Paterna pietas, 95
Paterno judicio ut legi parendum,
110
Patriarcha sine speciali mandato S.
A. non potest providere de Pa-
store Ecclesiæ Cathedrali, 11
Paupertas & humilitas radix reli-
gionis, 82
Pejerare non videtur qui deceptus &
nimis fæsus jurat, 116
Pensio reservata super Beneficio quo-
modo confirmando, 130
Pensionis onus afficit personam, non
rem, 104
Pensionis onus non potest recipere
Prioratus, quæ nuda erat admini-
stratio, 106
In pensionibus imponendis spectan-
tur merita personarum, 108
Peremptorium quid est, 88
Permutatio Beneficiorum fieri debet
auctoritate Superioris, 131
Permutatio Beneficiorum tantum fa-
- cienda propter utilitatem Eccle-
siæ, 130
Permutatio debet fieri sine fraude,
129
Permutatio Beneficiorum ipso jure
fædatur labo simoniae, 132
Cur permutatio Beneficiorum per se
nulla & vitiosa est, 131
Inferior Episcopo non potest admit-
tere permutationem, 131
Cur inferior Episcopo non potest con-
ferre Beneficia ex causa permu-
tationis, 131
Permutatio debet fieri de Beneficio
Ecclesiastico cum Beneficio Eccle-
siastico, 131
Cur spirituale non potest permutari
cum temporali, 131
Beneficium potest permutari cum
Capella vel præstimonio, 131
Perona castrum Veromanduorum,
93
Petitio quomodo facienda, 88
Petitorium non potest cumulari cum
possessorio, nisi in causa appella-
tionis, 25. 26
Plus est in reditu quam in fructu,
44
Poena Religiosorum cuiuscumque
Ordinis non observantium gene-
rale interdictum, 81
Poenæ Regularium quænam sint,
56
Variae poenæ intersectorum Episco-
porum, & quæ, 78. 79
Poenitentiarii officia non expirant
Sede P. vacante, 7
Summus Pontifex participans scienter
cum excommunicato, non cense-
tur absolvere, nisi exprimat, 81.
82
Solus Pontifex potest admittere resi-
gnationem in favorem, 130
Solus Pontifex potest purgare labem
simoniae, 128

INDEX MATERIARUM.

- Pontifex cognoscit de meritis sententiæ latæ ab Imperatore , 33
 Pontifex excommunicatum salutans non absolvit , 29
 Pontificis assertioni statur , 29
 Pontificis de motu proprio provisio de Beneficio jam obtinenti plura , valet , non facta mentione Beneficiorum priorum , 41. 42
 Portatio habitus in aliqua religione approbata inducit tacitam professionem , 51
 Congrua portio per quem assignanda , 63. 64
 Pro quibus portionibus jus patratus transmittitur ad heredes , 64
 Possessor per triennium , 28. 29
 Postulantes à postulatione non possunt recedere , 15
 Duas præbendas cum dignitate habere , contra jus , 42
 Prædiorum nullam gentem esse , 99
 Prælatorum inferiorum & sacerdotalium detinentium viros Ecclesiasticos ad extorquendas resignationes Beneficiorum , pœnæ , 79
 Præscriptionem interrupit conventione apud arbitrum , 35
 Ubi jus præsentandi spectans ad plures , ut singulos possunt præsentare separatim singuli , 64
 Ubi jus præsentandi spectans ad plures , ut universos nomine collegii vel universitatis debent præsentare , convocato collegio , vel universitate ; alioquin præsentatio non valet , 64
 Prætoris est primùm scire an sua sit jurisdictio , 101
 Præventionis jurisdictionis fit per solam citationem , 28
 Presbyter non potest ordinari sine titulo , 128
 Solus Princeps omnia jura habet in scrinio pectoris , 142
 Beneficium Principis ad alienam injuriam porrigi non oportet , 142
 Prior Conventualis non per electionem ad Prioratum assumitur , 3
 Prior Conventualis vice Abbatis , 3
 Prior Claustral Monasterii non potest delegari , 3
 Prior Claustral revocatur ad nutum Abbatis , 3
 Prior Conventualis potest judex delegari à S. P. , 3
 Prior Conventualis non habet super se Abbatem , 103
 Prioris Conventualis electio pertinet ad Monachos , 103
 Prioratus Conventualis electivus , non collativus , 3
 Prioratus Conventualis est dignitas , 3
 Prioratus aut administrationes obtinentes ad quid teneantur , 58
 Prioratus manuales quibus æquiparantur , 58
 Prioratus & administrationes quibus conferri possunt , 58
 Prioratus curam animalium habentes quibus committi possunt , & quam ætatem debent habere qui possident , 57. 58
 Prioratus Conventuales qui sint , quibusnam conferendi , quam ætatem debeat habere Piores Conventuales , 57
 Quibus officiis regularibus Prioratus soleant uniri , 57
 Privatis licet Missas audire in Monasteriis exemptis sine præjudicio parochialium Ecclesiarum , 75
 Privilegium de decimis laborum est personale , 49
 Privilegium leproforum d decimis non solvendis quid sit , 49
 De probationibus , 29

INDEX MATERIARUM.

- Processiones generales Papæ, 23
 Procurator constitutus revocatur
 morte Prælati, 22
 Procurator nemo datur invitus, 21
 Procurator non potest constitui Religiosus, 21
 Duplex professio regularis, 51
 Regularis professio expressa quomodo fit, 51
 Tacita professio quomodo fit, 51
 Professio facta in Religione non approbata non valet, 51
 Prohibitus alienare ad longum tempus, non prohibetur locare ad modicum, 44
 Provisio seu assignatio congruae portionis, ad quem devolvitur, 64
 Puella quæ est in potestate patris, non habet velle nec nolle, 114
 Pueri sacerdtales maximè nobiles institui solebant in Monasteriis, 59
 Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio Principis, 141

Q

- Q**UÆSTORES eleemosynarum quomodo admittendi, 80
 Quæstorum abusus enumeratio, 80
 Quibus casibus fit collatio per turnum seu alternis, 64
 Quinam Magistri vocantur, 69
 Quilibet sibi vigilare debet, 43
 Quod mutatur sub conditione, sub contraria conditione non mutari intelligitur, 139
 Quomodo Beneficium pacificè possideri intelligatur, 41

R

- R**EFERENTI non creditur, nisi constet de delato, 29

- Regula semper in Capitulo legenda, 54
 Regula cur in Capitulo vulgari sermone exponenda, 55
 Regularis disciplina & communio regularis inter Abbatem & Conventum defecit, 106
 Regulares ex privilegio habent jus sepeliendi eos qui elegerint sepulturam apud ipsos, 49
 Regularibus Confessio & Communio singulis membris injungitur, 54
 Aliquid exigere pro introitu Religionis vetitum est, 82
 Religiosus in Abbatem alterius Religionis vel habitus eligi non potest, 5
 Religiosus Monasterii Prior claustralis non potest delegari, 5
 Religiosus constitui non potest Procurator, 21, 22
 Religiosi Sacraenta Extremæ-unctionis, Eucharistie vel Matrimonii administrantes, praterquam in casibus à jure expressis, ipso facto incurruunt sententiam excommunicationis, 77
 Religiosis in sermonibus interdicta detracatio, 77
 Religiosi quicumque non solventes decimas novalium, si requisiti per eos quorum interest, intra mensem non destiterint, ipso facto sunt suspensi ab officiis, 49
 Religiosi tenentur reddere rationem administrationis Ordinariis locorum, 46
 Religiosi exempti ex privilegio Sedis Apostolicæ, quibus sacramenta possunt ministrare, 77
 Religiosi in sermonibus auditores retrahentis à solvendis decimis Ecclesiis parochialibus pœna, 79
 Religiosi & Clerici sacerdtales aliquem inducentis, ut apud eos

INDEX MATERIARUM.

- sepulturam eligat, pena, 80
 Religiosi non possunt esse executores
 testamentorum, nisi petita prius &
 obtenta Superioris licentia, 46
 Renuntiatio Beneficii potest revocari
 re integra, 14
 Renuntiatio Beneficii notificata col-
 latori, 15
 Renuntiatio Beneficii in manibus
 collatoris, alioquin nulla, 14
 Renuntiatio quomodo & apud quem
 facienda, 130
 Cur renuntiatio facta à filia stipu-
 lante patre nuptialibus in tabulis
 non valet, 113
 An renuntiatio filiae futuræ succe-
 sioni jurejurando apposito contra-
 etui convalescat, 115
 Renuntiatione admissa vacat Bene-
 ficium, 130
 Repudians delatam hereditatem de-
 sipit, 112
 Requisitio habet vim apostolorum,
 35
 Requisitio habet vim tituli & con-
 cessionis, 48
 Res semper transiunt cum sua causa
 & onere, 65
 Sola destinatione res sit sacra vel
 quasi sacra, 132
 Reus in actionibus in personam con-
 veniendus ubi domicilium habet :
 in actionibus in rem, vel ubi do-
 micalium habet, vel ubi res posita
 est, 2
 Res donatae vel legatae ad certos
 usus non possunt transferri ad
 alios sine auctoritate Principis,
 62
 Rescriptum de providendo odiosum,
 5
 Rescriptum ad lites non porrigitur
 ad lites futuras, 5
 Resignatio Beneficii quæ sit coram
 S. P. potest revocari, etiam post
 supplicationem præsentatam Pa-
 pæ & signatam per verbum fiat,
 usque ad consensum præstitum,
 15
 Cur reipublicæ interest, ne filia dote
 accepta futuræ successioni renun-
 tiaret, 114
 De restitutione in integrum, 94
 Retractus jus ignotum Romanis,
 94
 Retractus tempus, 99. 100
 A jure retractus discessit qui aliena-
 tioni consensit, 101
 Rei cædis Episcopi puniendi, prius
 quam alter eligatur, 78
 Laudanda Regis moderatio, 117
 Cur Reges non valent regno renun-
 tiare, 115
 Roma temporalis dominii Ecclesiæ,
 33
 Romana Ecclesia non dedignatur
 rectas aliarum Ecclesiarum con-
 suetudines suas facere, 119
 Romani P. electio olim à plebe: de-
 voluta ad collegium Cardinalium,
 6
 Romano P. mortuo extra Urbem,
 electio successoris celebranda in
 civitate in qua mortuus est, 7
 Falsus rumor non debet obesse ve-
 ritati, 138
- S
- U**N saye à tui au d'orgue, 39
 Sandalitia cornuta quid sint, 59
 Saraceni testes, 30
 Saraceni vetantur invocare nomen
 Mahumetis, 70
 Saraceni unde & à quo pulsi, 70
 Scapulare in quo distet à cuculla,
 53
 Scyllacænorum civitas cur Sedis
 Episcopalis dignitatem amisit,
 78
- Sede

INDEX MATERIARUM.

- Sede vacante omnia reservantur futuro successori, 7. 13
 Sede vacante fructus qui & quando reservantur, 13
 Sede vacante Cardinales nihil recipiunt de Camera, 7
 Sede Pontif. vacante officia Curiæ exirant, 7
 Sede vacante Capitulum succedit in jurisdictione quoad exercitium, sed non quoad emolumenntum, 13
 Sede vacante nihil innovandum, 6
 Sendatum quid sit, 32
 Sententia lata post appellationem cancellatur per viam attentati, 26
 Sententia lata in causa appellationis non retractatur obtenuit novarum probationum, 10
 Sententia lata contra formam mandati nulla, 104
 Sententia definitiva justificari vel impugnari potest ex novis, 36
 Sententiam exequi est ejus qui judicem dedit, non judicis dati, 4
 Sententiae tres in possessorio vel peccitorio, 32
 De sequestratione fructuum, 28
 Sequester reddit rationem fructuum deducit oneribus, 28
 Si possessor victus appellaverit, fructus quidem sequestri deponuntur, 28
 Sequestratos fructus occupans excommunicatur, 29
 Si obtinens unicam dignitatem, alia similis conferatur, prior de jure vacat, 41
 Sicilia feudum Ecclesiæ Rom. 33
 Simonia quid sit, 133
 Simonia non contrahitur palam & publicè in foro, sed variis artibus obnubitur, 134
 Solatium morientis quid sit, 137
 Cur spirituale non potest dari pro spirituali, 129
 An contrahentes sponsalia in gradu vetito teneantur constitutione, 68
 Causæ summariae quæ sunt, 87. 88
 Summa quid est, 87
 In causis summariali quomodo procedendum, 87
 Cur in causis summariali non requiritur libellus, 88
 In aliis causis necessariò datur libellus, 88
 In summarialiis judiciis non requiritur solemnis ordo judiciorum, 88
 In causis summarialiis quomodo judex potest procedere, 88
 A supplicatione differt appellatio, 32

T

- T**abard fourré, 38. 39
 Tabardum, 39. Epitogium, 38. 39
 Usus tabardi federati usque ad o-ram Clericis interdictus, 52
 Temporis futuri tractatus non pertinet ad officium judicis, 5
 Territorium pro diœcesi, 8
 Testamentum quid sit, 138
 Cur testamentum facilius restituitur quam dissolvitur, 140
 In testamentis voluntas defuncti vicem legis obtinet, 139
 Testes quando possunt iterum audiiri, 30
 Testes Judæi & Saraceni non audiuntur contra Christianos, 30
 Testes audiuntur lite non contestata in causis electionum & matrimoniis, 24
 Car Divina Heroïna Theresia Austriaca Regina Christianissima renuntiare non potuit successioni Regni vel Principatū, 114

INDEX MATERIARUM.

- Tolosa Jurisperitorum parens, alterix
 & alumna, 135
 Traditione instrumenti debiti facta
 à domino præsumitur mandatum
 exigendi debiti, 21
- V
- V**ARIATIO vitiosa in per-
 sonis Ecclesiasticis, 15
 Vasa sacra Ecclesiae ad quid distrahi
 possunt, 50
 Exigentes à Clericis vestigalia sen-
 tentiam excommunicationis in-
 currunt, 65
 Velle non videtur qui errat, 142
 Velle non creditur qui obsequitur
 imperio patris, 117
 Venaticos canes tenere non pos-
 sunt intra clausuras Monasterii,
 55
 Venatio sacerdotalibus Clericis prohi-
 bita, 55
 Venditio bonorum quæ liberis com-
 petebat, nulla, 94
 Vendor ab emptore conuentus, ut
 eum evictionis nomine defendat,
 sequi debet forum emptoris, 2
 Verba enuntiativa nihil disponunt,
 138
 Vester virgatae, 38
 Vester pretiosæ professoribus pau-
 pertatis non congruunt, 85. 86
 Gentilibus usus pretiosarum vestium
 in sacris non placuit, 86
 Cujus coloris superior vestis Mono-
 chorum esse debeat, 52
 In veste Monachorum quæ consu-
 tudo servanda, 52
 Quid quærendum in vestibus Mo-
 nachorum, 52
 Cujus formæ debeat esse vestis Mo-
 nachorum, 52
 Vicaria perpetua Beneficium Eccle-
 siasticum, 19
- Venunense Concilium quo tempore
 celebratum, & à quo, 72
 Vilitas vestis quomodo estimanda,
 83
 Judicium vilitatis quibus commis-
 sum, 83
 Quæ auctoritate Monasteria virgi-
 num singulis annis visitari de-
 beant, 59
 Quid debeant observare Visitatores
 Monasteriorum virginum, 59
 Quo tempore Episcopi visitationis
 causâ accedere moneantur ad Mo-
 nasteria Cisterciensium, 65
 Quodnam requiritur ad visitationis
 Monasteriorum Monialium officio
 fungendum, 61
 Impedientes Visitatores in officio vi-
 sitationis, ipso facto incurruunt ex-
 communicationem, 61
 Quomodo Pontificum & Episcopo-
 rum vita consulitur, 78
 Una & eadem res non potest diver-
 so jure censeri, 137
 Unio est alienatio Beneficii Ecclesia-
 stici, 44
 In unione desideratur consensus pa-
 troni, 45
 Episcopus potest unire Ecclesiam al-
 teri de sensu Capituli, non
 vocato Rectore, 44
 In unione Ecclesie non requiritur
 consensus Rectoris, 45
 Facilius permittitur unio Ecclesie in
 totum, quam sectio Beneficii,
 45
 Unire proprium Episcopi, 45
 Uniones debent fieri per Ordina-
 riū, 16
 Universitates præcipuae orbis, quæ
 & quando erectæ, & per quos
 fundatae, 68. 69
 In uno eodemque actu non est in-
 ducenda divisio voluntatis, 137
 Vota substantialia Religionis quo-

INDEX MATERIARUM.

& quæ sunt,	82	rum,	40
Dicere usum pauperem esse hæreti- cum, temerarium est : quid cre- dendum hac in re,	86	Xenodochia & hospitalia sunt loca religiosa, 41. Hospitalia sunt lo- ca religiosa, si auctoritate Epi- scopi sunt instituta, 41. Hospi- talibus Ecclesiae, Capellæ & de- cimæ possunt accedere,	41
X			
XENODOCHIA , Leprosariæ non veniunt nomine Beneficio-			

ADDITIONE ad Clementinæ i. De verborum significatione.

*Paragraphum Cumque dicti. pag. 84. post verba
tamquam suum.*

Sed Procurator Fisci agit nomine Mendicantium, tamquam defensor miserabilium personarum, L. unic. C. Quand. Imperator.

His emendandis, absentia Auctoris, dum sub prelo premeretur hoc Opus, & ipsiusmet autographi per quam scrupulosa difficultas, locum dedere: quibus ut parcas, Lector, gratum tibi sit.

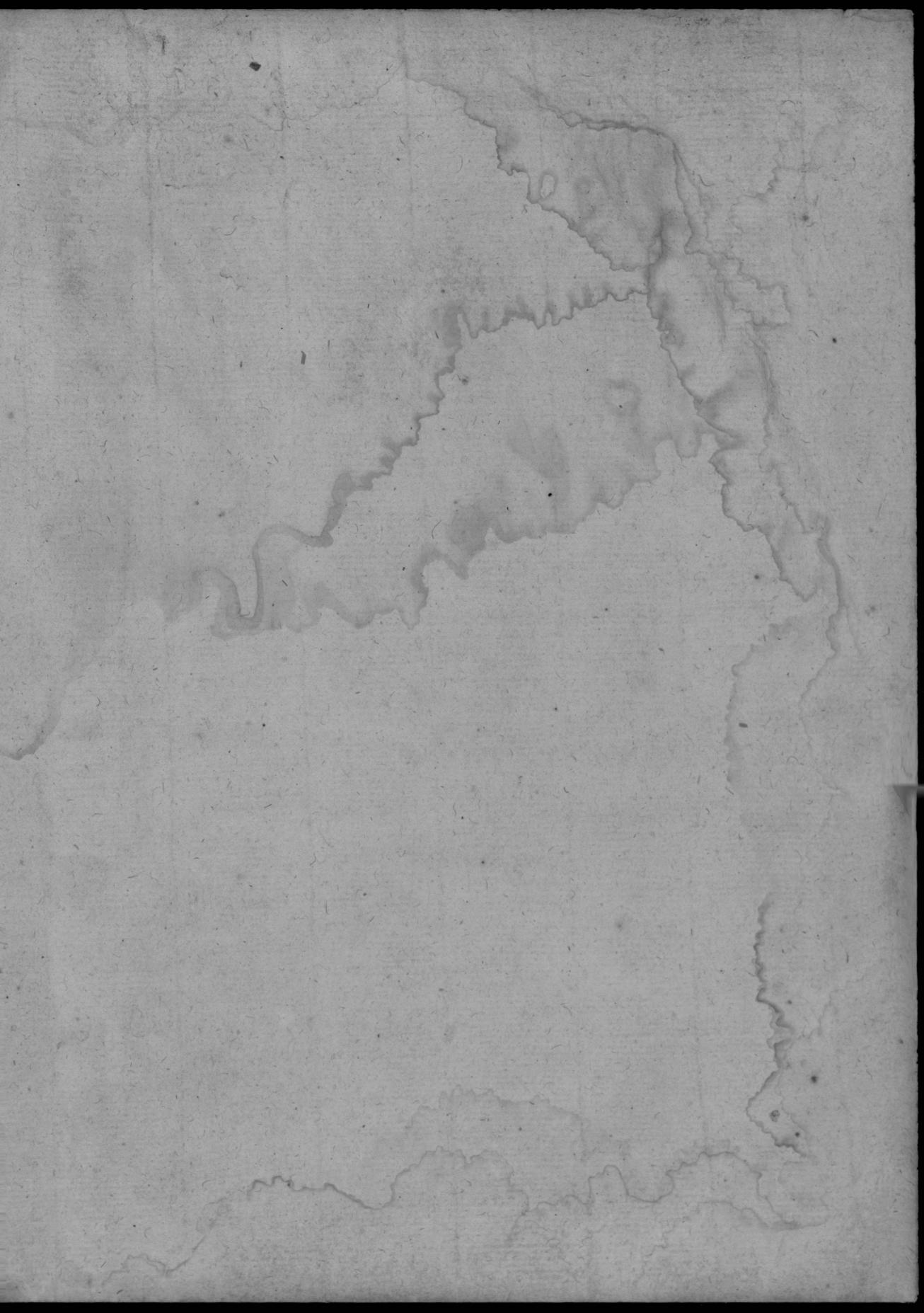
*Pag. 93. lin. 12. Decretales Pontifices lege Decretales Pontificum P. ead. lin. 22. Canonici Parisiensis lege Paroisenensis P. 94. lin. 9. consensit secreto emancipationem lege consensit eorum emancipationi P. 96. lin. 10. in malignis lege malignis P. 106. lin. penult. tolerare lege tolerari P. 110. lin. 17. disceptatos lege disceptator P. ead. lin. 24. dotes lege dote contentas P. 112. lin. 36. modicas dotes lege modica dote P. 113. lin. 26. de dot. lege de dol. P. 114. lin. 21. voti: parentum lege voti parentum: P. 116. lin. 16. rei sacræ lege res sacra P. ead. lin. 27. post arbitr. adde. Et hoc est quod suadet Nazianz. orat. 30. πόσος οἱ κινδυνος, οἱ αρχεις εἰπέμενα τῷ Σεατι Κινδυ-
νοῖ τέτωι οὐγέλαται εἰπούσας P. 118. lin. 24. ποφίτια lege ποφίτια P. 126. lin. 13. si-
milis lege similes P. 128. lin. 32. tenereris lege teneris P. 132. lin. 29. ac studio lege
an studio P. 140. lin. 7. detestum lege detestum.*

SUMMA PRIVILEGII
REGIS CHRISTIANISSIMI.

C A T U M est auctoritate Regis , ne quis in ipsius regno , aliisve locis ejus ditioni subjectis , intra sex annos à die publicationis exemplariorum numerandos , librum qui sic inscribitur , Antonii Dadini Alteserræ V. f. Professoris , & Decani Universitatis Tolosanæ , in Libros Clementinarum Commentarii , excudat aut vendat , absque Ludovici Billaine permisso , in cuius gratiam toto hujuscce Privilegii jure suo cessit ipse Auctor . Qui secus fecerit , mulcta ei indicta , prout amplius in ipso Diplomate regio continetur , dato apud sanctum Germanum in Laya die 22. Februarii anni 1680.

Prima Editio absoluta fuit die 8. Februarii anni 1681.

416303-1001

